

M. THEOPH. LVDOLPH. MÜNTERI,

Scholae Hanouer. Conrektoris, Regiae Societatis Teutonic.

Götting. collegae honorar.

P A R E R G A

HISTORICO PHILOLOGICA.

I. <i>De Herculaneo.</i>	IV. <i>De ara Lugdun.</i>
II. <i>De educatione puerorum apud vet. Germ. Orat.</i>	V. <i>Card. Quirini de Hercul. epist.</i>
III. <i>De Petalismo.</i>	VI. <i>De Musa à poetis implorari solita.</i>

Authors are partial to their wit, 'tis true
but are not Critics to their judgment too?

POPE.

G O T T I N G A E,

APUD IO. GVIL. SCHMID, ACAD. BIBLIOPOL.

MDCCCXXXIX.

VRBIS
REIQVE PVBLICAE
HANOVERAE VETERIS
SENATVI MAGNIFICO,
AMPLISSIMO
PARERGA HAEC,
STVDIA MEA, MEMETIPSV
ADEO
D. D. D.

Viri Illustres,
Magnifici, Amplissimi,
eruditionis, consilii, virtutis
laude Pereximii,
Colendissimique Patroni!

E*x quo, Vobis me in hanc ciui-*
tatem euocare, aliisque Ve-
stris me ornare beneficiis visum est,
nihil fere antiquius duxi, quam ut of-

(3 *ficii*

ficii mei partes utrimque impleam, ut minus vel probatum vel gratum ita deninxisse, quod mihi tamen soli turpe foret, ne videamini. Sunt quidem negotia, quibus, pro conditione muneris, quotidie distineor, quantum ea perfecerim, Vestro iam aliquoties submissa aequo non minus ac liberali, quam scienti sapientique iudicio. Pietatis autem & obseruantiae ista significatio, quae Vobis à me debebatur, fieri adhuc publice non potuit.

Hanc demum datam opusculorum edendorum occasionem utraque manu amplector, atque ut horis subseciuis elucubrata Vobis me tradere, ad dictissimi, pro eo ac par est, animi
mei

*que publicae nullo non tempore tribuat
exoptatissimum. Valete & eodem Ve-
stro amore in posterum complectimini*

Amplissimi ordinis Vestri

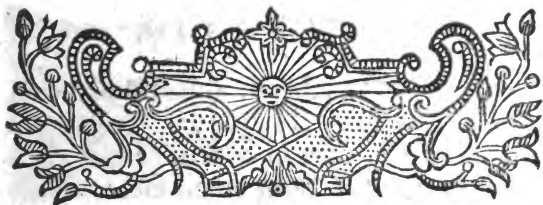
Scrib. Hanouerae

d. IV. Kal. Maii.

MDCCXLIX.

clientem deditissimum

Th. Lud. Münterum.

PRAEFATIO.

Non ita diu rumor erat de reperta
Heraclea, nec dum omnes re-
rum publicarum commentarii
iam fuscitatum indicauerant huius oppi-
di cadauer; Quam vetustissimam euol-
uerem, à Strabone, Dione aliisque reli-
ctam totius Campaniae descriptionem, suis
non nunquam fabulis, certe ambiguis
scatentem. Pristinum vero Herculanen-
sis ciuitatis statum ipsiusque mire factam
euerfionem anquirere, quo minus in dis-
crimen vel credulitatis vel diffidentiae
vocarentur auidissima quaeque in nouas
res ingenia, & vtile arbitrabar fore, &
in commune conferendum. Loque-
bantur de effossis, pulcre adeo conser-
uatis rerum antiquissimarum monumen-
tis, quotquot principes nobis talem nun-
tium attulerant; Causfam vero & origi-
nem

PRAEFATIO.

nem loci relinquebant, dubiam plane atque obscuram. Neque eo fecius non desperabam, fieri in eadem re quaedam posse certiora. Sunt etiam facta: Nam Herculanei nomen, ab Heraclea diuersi, Vesuuio, peruersori suo proximi, non multo post cognouerunt. Accefferunt alia, quae sane exhortabantur inchoatum qualecunque nostrum, in historia huius oppidi contexenda, studium. Sed tum iam prodibat *de Herculano nuper reperto* IO. MATTH. GESNERI, Gottingensium admodum excellentis viri, cuiusego merita maximi semper facio, maioris autem adhuc facere deberem; Tanti huius inquam totius antiquitatis arbitri ac praesidis programma prodit elegantissimum. Quis GESNERO dignior praeoccupare hunc quasi campum? Quis illum, non dicam anteuertere, assequi tantum memet ipso minus poterat? Laboris itaque me pigeret, eumque illico mittendum autumarem, irritum scilicet ac superuacuum? Tantum profecto absuit, ut ab instituto meo me istud abduceret, ut optimi viri exemplum prae me ferens, eo mihi licere id facere, quod ipse fecerat, putarem. Quare, en! subsequitur nostra de Herculaneo com-
men-

PRAEFATIO.

mentatio, fera licet, alias tamen aliorum, quo magis vel emendetur, vel locupletetur feliciter adhuc opperta.

Sunt autem varii generis libelli, quibuscum edere Herculanenses antiquitates visum fuit, deque iis, ne lectores lateat, quo singuli pertineant, paucis absoluiam. Quae enim secundum locum tenet, *de educatione puerorum*, oratio habita à me est, munus, quo iam fungor, capeffente. A. MDCCXLVII. Suam cuique relinquet, nisi me omnia fallunt, existimationem in defendendis maioribus nostris, industria conciliatam atque eruditione singulari.

De *Petalismo* coram inspectoribus rei nostrae scholasticae exposueram. Eum vero qui peculiariter fuerit persecutus non recordabar, cognitu & difficiliorem, & digniorem inuestigari.

De *ara vero Lugdunensi* quam ob rem tractauerim, ipsa indicabit, siquidem est descripta iis, quibus meas Iuuenalis interpretationes audire aestate superiori placuit.

Epistolam Eminentissimi Cardinalis *Quirini*, nondum ita diuulgatam, nonnullas res Herculanensium illustrantem acceptam refero Illustri, ad quem data erat

PRAEFATIO.

erat GESNERO, cui, quo maiori Parergis nostris decori futura est, eo quoque gratias publice hic exinde ago habeoque maiores. Relationem de excavatione &c. quam complectitur, Italice scriptam, primum in patrium sermonem conuertit Clar. Il. de *Kolom du Clos*, amicus mihi Aestumatissimus. Sed, quod monuisse satis erit, vt verbum verbo Latine vbique exprimeretur, fieri vix potuit.

Extrema denique cum primis *Musa à poetis implorari quondam solita* coniungit. Herculis enim Musagetæ quondam fama, cum Herculaneo, reuixit, nec Calliope, dilecta ei, vna celebrari erit iniquum.

Ex his cognoscetis, *Humanissimi Lectores*, quibusnam rebus conteram, si quando conceditur bonum otium. Iis autem tantum temporis tribuo, quantum ab officio vacat, hoc est perparum, vt omnes vos oratos velim,

*

*

*

„Ne plus iniquum possit, quam æquum oratio.
„Facite æqui sitis.“

I. DE

I.
DE
HERCVLANEO.

MARTIAL. L. IV. epigr. 44. v. 6. fqq.

Hic locus Herculeo nomine clarus erat:

Cuncta iacent flammis & tristi mersa favilla:

Nec superi vellent, hoc licuisse sibi.

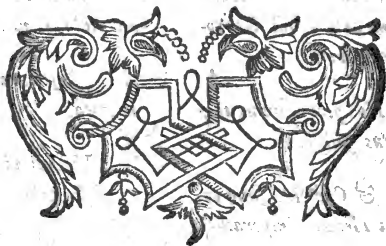

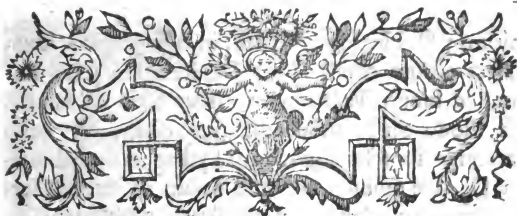
DE
HERCVLANEO.

- §. I. *Ab Hercule, cum multa nomen quondam duxerunt oppida;*
- §. II. *tum, de quo sermo fit, Herculaneum.*
- §. III. *Eius nomen,*
- §. IV. *Et situs inuestigatur.*
- §. V. *Hercules id constituit, quum armentum Geryonis abigeret.*
- §. VI. *Hoc pecuniarum thesaurus fuisse,*
- §. VII. *Et Chalcidensium colonia Hercule imperatore usa videtur.*
- §. VIII. *Ratio Et tempus Herculanei recens conditi.*
- §. IX. *Osci, Tyrrheni alique illud aliquoties occuparunt.*
- §. X. & XI. *Idque Romani sub suam bis redegerunt potestatem.*
- §. XII. *Huius loci magnitudo Et*
- §. XIII. *natura omnium bonarum rerum abundans.*
- §. XIV. *Instituta saepius mutata.*
- §. XV. *Vesuvii vicini montis descriptio.*
- §. XVI. *Eiusdem incendia,*
- §. XVII. *nec nimis vetusta,*
- §. XVIII. *nec noua.*

- §. XIX. *Alterum incendium
Tito imperatore factum.*
- §. XX. *Hoc malum alia prae-
cesserunt.*
- §. XXI. *Continuatio.*
- §. XXII. *Magna tum fuit
vicinorum miseria.*
- §. XXIII. *Farum Hercula-
nei ac triginta pagorum.*
- §. XXIV. *Oppidum praeci-
pue non flammis solum &
cineribus, sed terrae quo-
que motu ac discessione
absumentum.*
- §. XXV. *Vastatae regioni
Titus Caesar quouis modo
consultuit.*
- §. XXVI. *Herculaneum eru-
rum.*
- §. XXVII. *Imagines ibi re-
pertae.*
- §. XXVIII. *Epist. pictor.
Angl. XXIX.*
- §. XXIX. *Epist. eiusd. auct.
XXXIII.*
- §. XXX. *Epistola ipsius
XXXV.*

§. I.

x Hercule, quem homines profant, beneficiorum memores, in concilio caelestium collocarunt, a) multa quondam nominabant loca quod inter omnes constat, antiquitus non plane obscura. Saepius enim commemorantur Heraclea, Ἡλιδος provinciae oppidum, iuxta Cytherium flumen situm; b) Heraclea Macedoniae, quam Sinticam vulgo adpellant; c) Heraclea Thessaliae, ad montis Oetae radices iacens, ex quo sinus Maliacus conspicitur; d) Heraclea Propontidis, quae maxime floruit nomine Perinthi; e) Heraclea Mariandunorum, Lyci fluminis fini-

a) *Cicero*, de offic. L. III. c. 5. *Diodor. Sicul.* Bibl. hist. L. I. p. 2. ed. Rhodom. Hanouiae. 1604.

b) *Strabo* Geogr. L. VIII.

c) *Plinius* hist. nat. L. IV. c. 10.

d) *Liuius* L. XXXVI. c. 22.

e) *Zosimus* in Aurelian.

finitima; f) Heraclea Siciliae, in Agrigentino, iuxta Halyci ostium condita; g) Denique Heraclea Italiae, ad sinum Tarentinum, inter Sirin & Acirin, ipsa modo Siris, modo Πολίειον dicta, h) bello Tarentino i) scholaque Samii Pythagorae celeberrima. l) De quibus, ne quid dicam de ceteris Herculeo nomine adpellatis ciuitatibus, quamquam regionum locorumque scriptores mentionem nonnumquam fecerint, parum tamen certa, nec adhuc satis explorata videtur haec nobis conseruata memoria. Sunt enim oppida, quae partim iam prostrata iacent, partim, quod erant communiter sortita, nomen, temporis iniuria magis, quam successu, amiserunt.

§. II.

Nec simplici fortuna conflictabatur Campaniae πολίχνη m) fertilissima, quam non ita procul à Neapoli, è regione Vesuuii, ab ipso Hercule & conditam accepimus & vocatam HERCVLANEVM. Id enim disturbarunt Vesuuii cineres & terrae motus, qui

„simu-

f) *Plin.* l. d. L. VI. c. 1. *Pomp. Mela* de situ orbis. L. I. c. 19.

g) *Lin.* L. XXIV. c. 35.

h) *Pomp. Mela* L. II. c. 4. & *Salmas.* de h. h.

i) *Plutarch.* in Pyrrho, & *Florus* L. I. c. 18.

l) *Liu.* L. I. c. 18.

m) Ita vocatur à *Dionys.* *Halic.* Ant. Rom. L. I. c. 44. Oppidum autem, memoria ipsius, aliqua ex parte iam fuisse deletum, cognoscere è *Seneca* L. IV. nat. quaest. c. 1.

„*simulatam*„*diffindens terram, magnum concinnat hiatus.*

Diu vero sepultum nuper demum eruere nomenque ipsius coeperunt, incepta terram exhaurientium scrutatione, renouare. Bene ergo anquirunt pristinam huius loci rationem, à veteribus, licet minus perfecte, descriptam. In primis Ill. *Gesnerus* rerum antiquissimarum admodum intelligens existimator Gottingensis, academiae vota decennalia inditurus, de Herculano nuper reperto, n) strictim quidem, sed elegantior, ut solet, exposuit. Cuius exemplum sequi operae pretium erit, & si quid reliqui fecerit, expromere, & de primo huius oppidi statu explicare vberius.

§. III.

HERCVLANEVM, igitur ab ipso Hercule conditum adpellatumque ex eodem fuisse, in tanta nominis varietate, iam ante constituimus. Vtriusque rei auctor est, praeter *Dionysium Halicarn.* o) epigrammatum scriptor, *Martialis*, inquires: p).

„*Hic locus Herculeo nomine clarus erat:*„*Cuncta iacent flammis & tristi mersa fauilla.*“

Duo autem sunt, quae exinde adparent. Alterum, ante Herculis memoriam oppidum illud nondum fuisse;

n) v. Goettingische gel. Zeitung. vom Jahr 1747. n. 77.

o) l. d. Ἡρακλῆς - - - - - παλιχνην ἐπώνυμον αὐτῆς κτίσας. κ. σ. λ.

p) L. IV. epigr. 44. v. 6. seq.

fuisse; alterum, nec idem, deleto Herculeo nomine, alio postea vnquam vocari. Namque ita euerterunt, vt primum fuit, HERCVLANEVM vicini montis incendia, q) vt, siue Turrim Graeci, siue Porticum dixeris, coloniae quidem sint, ibidem ferre denuo constitutae, Herculaneis vero longe recentiores, r) Sed discordant tantum non omnes, qui huius loci nomen reliquerunt. *Straboni* enim est *Ἡρῴκλειον*, s) *Marco Antonino* *Ἡρῴκλειον*, t) *Ouidio*, v) sed metri causa, vrbs hospitis HERCVLEI atque HERCVLEA, *Propertio*, x) HERCVLEVVM littus, nonnullis HERACLEA, y) aliis HERCVLANVM, z) aliis HERCVLANIVM, a) Neque etiam hos, pro sua cuiusque lingua, oratione ac memoria, ita disiunctos auctores probare, quam minime auersus à vero, potui. HERCVLANVM quidem Ro-

q) v. *Ant. Sanfelice*. Campan. p. 34. Amstel. 1656. 12.

r) *Pietr. Castell* in incendio del monte Vesuuio. p. 16. *Zeiler*. itiner. Ital. c. 7. *Gesneri* program. laud.

s) *Geograph.* L. V.

t) de reb. suis L. IV. §. 48.

v) *Metamorph.* L. XV. v. 8. & 711.

x) L. I. eleg. 11.

y) *Cicer.* pro Arch. poet. c. 4. *Ambros. Leo & Leand. Alberti* in descript. Ital. p. 287. Colon. 1567.

z) *Vincenz. Alfari.* *Crucius* in Vesuuio ardente L. I. p. 14. *I. C. Recupitus* in incend. Vesuuian. passim & *Mabilon* in itiner. Ital. T. I. p. 115. Qui secuti videntur *Ciceronem* L. VII. ad Attic. ep. 3.

a) *Iuan de Quinones* el monte. Vesuuio. En Madrid. 1632. *Sanfelice*. praed. l. & nonnulli memoriae superioris, vt *Plin.* L. III. hist. nat. c. 5.

Romanos dixisse, sed, sicut Tusculanum, Pompeianum, Octavianum, existimo, propter oppidi exiguitatem. Contra ea *Dio* ac *Xiphilinus*, b) *Velleius Paterculus*, c) *Pompon. Mela*, d) *Seneca* e) & *Florus* f) hanc mediocrem urbem vocant HERCVLANEVM. Quo me quidem nomine, cum *Gatakerog* g) & *Zeilero*, h) verius vti arbitror. Nam potissimum credo iis, qui aetate proximi, atque inscriptionibus repertis congruentes, accurate cogitateque ita scripisse videntur.

§. IV.

Similiter nec in eo consentiunt, quot lapidum spatio ab urbe Neapoli HERCVLANEVM abfuerit. Alii sex i) vel octo l) dicunt, alii duodecim. m) Quo factum est, ut id illi fere constituerent, ubi nunc est Turris Graeci, siue, quod nomine tantum discrepat, Turris octaua; Hi autem, ubi hodie Nunciata, quatuor adhuc distans lapidibus. *Philippus*

b) In epitom, Dion.

c) L. II. c. 16.

d) l. c.

e) Nat. quaest. L. VI. c. 26.

f) L. I. c. 16.

g) v. eius not. ad Marc. Anton. l. c.

h) d. l.

i) ut idem Zeilerus.

l) *Ambros. Leo & Leand. Alberti* in descript. Ital.m) *Blondus & Rassanns* ibid.

lippus enim *Cluuerus*, n) „hodie,“ inquit, „ab „Herculaneo s. à Torre del Greco IV sunt iusta mil- „lia ad locum, cui vulgaris adpellatio Torre della „Nunciata.“ o) Quoquo modo se res habet, *Campaniae* oppidum erat, mare *Tyrrhenum* adiacens, sub *Vesuu*i montis radicibus, p) inter *Pompeios* & *Neapolim*, q) ita positum, ut portus satis tuti essent, r) ex utraque parte promontorii. s) Atque etiam in proximis ipsius agris villam iacuisse certum est, *Retinam*, t) *Plinii* natu maioris fato celebratam.

§. V.

Sed à primordio *HERCVLANEI* perscribenda haec erunt. Nam rerum gestarum monumentis plerumque fruebantur, qui, prudentia, virtute ac felicitate adiuti, magna, cum exercitu vel classe, fecerant itinera, v) Hoc in quem magis conuenire vide-

n) *Ital. antiqu. L. IV. p. 1154. Lugd. Batav. 1624.*

o) *Idem Zeilerus d. l. memoriae prodidit.*

p) *Recupit. p. 18. de incend. Vesuu. Rom. 1644. 4.*

q) *Dionys. Halic. Antiqu. Rom. L. I. c. 44.*

Πομπηίας ἐν μέσῳ κειμένη Νεαπόλεώς τε.

r) *Idem λιμένας ἐν παντὶ καιρῷ βεβαίως ἔχουσαν πολίχνην* vocat *Herculaneum. Ibid.*

s) *Strabo, ἐκκειμένην εἰς τὴν θάλασσαν ἄκραν* oppidum habuisse, cum *Cluero* obseruat.

t) *Plin. nat. min. L. VI. ep. 16. adnot. Gesner. ad h. l. & Recupit. p. 21.*

v) *Natal. Com. mythol. L. VII. p. 689. Francof. 1584.*

videtur, quam in Herculem? Quis nomen imperatorium tantopere captavit? Quis commemorationem ipsius cum omni posteritate adaequavit, illo laboriosius? Victor enim ex Iberia rediens, hoc consilio, constituit oppida, Pompeios & HERCVLANEVM. Armentum Geryonis abegit. x) A Dercylo & Albione, à quo ager Albiona fortasse dictus, x) Tiberis quondam fluvii confinis, in Siciliam pervenit. Ibi est à Peloriade z) ad Erycem profectus regem, qui optimae ipsius praedae partem interceperat, a)

§. VI.

- x) Quo quidem occiso, Herculem credunt hominum simulacra, pro numero sociorum, quos in itinere amiserat, in fluvium demisisse. *Macrob. Saturn. L. I. c. 7.* Hinc vero sigillarium usus in sacris veterum deriuatur, quod in *Specim. I. de honor. Seru. cap. 2. Nov. Miscell. Lips. Vol. V. P. I.* indicaui.
- y) *Festus p. 9.* De pugna Herculis cum Albione & Dercylo, Neptuni filiis conf. *Pomp. Mel. L. II. c. 5.*
- z) De Peloriade, Siciliae promontorio, variae sunt eruditorum opiniones. Plurimi fere à Peloro nomen adeptum credunt. Ibi enim huic statuem posuerant, ab Hannibale temere interfecto. v. *Valer. Max. L. IX. c. 8. ext. 1.* Id autem multo post Herculis memoriam factum. "Pelorias," inquit *Pompon. Mela L. II. c. 7.* "in Italiam vergens, scyllae aduersum est. Causa nominis Pelorus, gubernator ab Annibale ibidem conditus: quem, idem vir profugus ex Africa, ac per ea loca Syriam petens, quia procul intuenti videbatur continua esse littora & non peruium pelagus, protum se arbitratus occiderat." Hodie vocatur, "Cabo de la tore del faro."
- a) *Sil. Italic. L. XII. v. 118. seq. Natal. Com. l. c.*

§. VI.

Hoc loco libet interponere, quod à re proposita plane seiunctum non est, armentum Geryonis quid fuisse suspicemur. Commenticia enim sunt haec fere omnia, nisi vocis migrationes in aliena concedis. Boues autem, de quibus *Hesiodus*: b)

τὸν μὲν ἄρ' ἐξενάριξε βῖν' Ἡρακλεΐην,
βασί' παρ' εἰλιπόδεσσι. κ. τ. λ.

quid obstat, quin de numis explices, boue curi-
pe de signatis. Nam ex metallis Iberiae multa semper
redierunt. Fama iam exierat de diuitiis Geryonum,
quorum pater *Χρυσάωρ* dicitur, ab auro nomen ade-
ptus. c) Atque in aes incisa iam tum habuerunt ve-
teres *κειμήλια*, quae vocantur ab *Homero*: d)

Χαλκὸς τε, χρυσὸς τε, πολυκμητὸς τε σίδηρος.

Pecuniam vero signauit Theseus, multa Herculis in-
stituta imitatus. Eius adeo numos *Plutarchus*, e)
non solum pro suo cuiusque pretio, sed etiam
ob taurum incisum in iis, adpellauit partim *ἐκα-
τόμβοια*, partim *δεκάβοια*. Quorum mentio-
nem iniecit ipse *Homerus*, f) de Ioue Saturnio ita
permutante:

Χρῦσα χαλκείων, ἐκατόμβοι ἐννεαβοίων.

Fue-

b) *θεογον.* v. 289. seq. *Herodot.* *Melpom.* *Liuius*
L. I. c. 7. *Natal. Com.* d. l.

c) *Diodor.* Sic. biblioth. hist. L. IV.

d) *Iliad.* z. v. 48.

e) in *Thesco Tom. I.* p. II. *Francof.* 1620.

f) *I. c.* v. 236.

Fuerunt quidem, qui priscis illis temporibus νόμισμα vllum iam fuisse negarunt. In his exempli causa profero *Guid. Pancivollum.* g) Sed *Euerhard. Feithius* h) tot *Homeri* loca collegit, vt ei sine vlla dubitatione credamus & pecuniam signatam opinemur Herculis memoria, quamuis rariorem. Quae nostram de Geryonis armento diuinationem facile aperiunt. Accedit, quod non solum ipse Hercules diuitiis praefuit; i) verum etiam Iunoni, quae pecuniarum praefes, l) quae βοῶπις πρόναια Hgē m) dicitur, obtulit manubias. n)

§. VII.

Eidem rei sunt indicio, quae coniectu non ita difficilia putamus, suam tamen cuique ac propriam & voluntatem & fidem relicturi. Nam, sicuti commemorauimus, Hercule potissimum duce vsi, Graecorum coloni fuerunt, ab imperatore nomen indepti Heraclidarum. Illi mittebantur, quum Hippobotae in Aetolia plurimum adhuc valerent. o) Naues autem tam fecerunt, quam ornarunt Naupacti. p)

Classe

g) de reb. deperd. L. II. tit. 10. p. 221.

h) *Antiqu. Homeric.* L. II. c. 10. p. 149. *Amst.* 1726.

i) *Horat. Serm.* L. II. ecl. 6. v. 12. & *Persius Satyr.* II. v. 11. seq.

l) *Natal. Com.* L. II. p. 137.

m) *Homer.* II, A. v. 551. & 568.

n) *Nat. Com.* p. 690.

o) *Strabo* L. X. *Pfeiffer.* ant. Gr. L. II. c. 3.

p) *Strab.* L. IX.

Classē postea Iberiam profecti, reduces accesserunt Italiam. Oppida, quae in Campania condiderant, q) aliquantisper tenuerunt. r) Reliqui in patriam, cum magna pecuniae summa, reuersi ab hoc ipso aere, (ἀπὸ τῆς χαλκῆς,) urbem, Ἀρχίαλος s) primum dictam, adpellarunt deinceps credo Chalcidem. Hinc Chalcidenfes fama tulit Campaniae incolas. Hinc *Propertius* ad Cynthiam: t)

„Ecquid te mediis cessantem Cynthia Baiis
 „qua iacet Herculeis femita littoribus?
 „Et modo Thesproti mirantem subdita regno
 „proxima Misēnis,“ (pro Misēnis,) „aequora
 „nobilibus
 „nostri cura subit memores adducere noctes?

Subdita enim haec loca videri, *Alexander ab Alexandro* v) ait, quod „ex Chalçide Thesprotiis
 „proxima & Cumaeis praefecti agrum Misēno finitimum, hoc est ipsas Cumas tenuerunt.“ Chalcidica habuisse HERCVLANEVM, videbimus. Chalcidensium haec monumenta fuisse & ipsorum iuris quasi domicilia, existimo. Chalcidica littora *Pap. Statii* exinde interpretaberis: x)

„Haec ego Chalcidicis ad te, Marcelle, sonabam
 „littoribus, fractas vbi Vesbius egerit iras,
 „aemula Trinacriis voluens incendia flammis.

§. VIII.

q) ibid. L. X.

r) *Alex. ab Alex.* gen. diē. p. 52. a.

s) *Reimman.* Ili. post *Homer.* p. 321.

t) L. I. eleg. XI. v. I. seqq.

v) L. d.

x) *Sylu.* IV. v. 78. seqq.

§. VIII.

Sed illuc redeamus. Erycem Siciliae regem, de spoliis ultro reddendis diu recusantem, Hercules interfecit. y) Quod quidem quo modo, vtrum caestu an palaestra sit factum, tanti non interest, ut in hac re simus longiores. z) Incredibili autem felicitate victor non praedae solum, sed totius adeo regionis potitus, suo vnus arbitrio, res tantum non omnes in Sicilia constituit. a) In primis dedit ἀγο-
Σία diis, quorum numen maxime cum eo fecerat. Incolis veteribus vel permisit pristinas possessiones, vel agros noua arte diuisit. Denique legitimis quibusdam confectis, eduxit è classe sua, qui huius ipsius consilio in ora maritima conderent eodemque auctore nominarent HERCVLANEVM. b) Factum id est saeculo, post diluuium, sexto, quod ab O. C. fuit vicesimum tertium. Neque enim tempus, nisi quis incognitum pro cognito habebit, accuratius indicabitur. c)

§. IX.

Hanc Erycis regionem & Heraclicidarum domicilium

y) *Virgil. Aeneid. L. V. v. 389. seqq.*

z) *Nat. Com. p. d.*

a) *Dionys. Halic. c. l.*

b) *Ibid. & Herodot. in Terpsich.*

c) *Cario* quidem in *Chronic. p. 25.* dissentit. Profert autem, quae repugnant aetati Géryonis, Diomedis & aliorum aequalium. Contra, annum MCCCXLII. ante Chr. natum HERCVLANEI tum condendi fuisse, credit auctor libelli: *Memoire sur la Ville souterraine &c. p. 5.*

cilium ad fines repetierunt. d) Qui, si quid coniicio, fuerunt Ofci, deinde Tyrrheni & Pelasgi, tum Samnites, e) post Arcades & denique Aborigines. f) Oppidum autem, suspectum vicinis, fuisse his temporibus dirutum, fere videor posse contendere. Nam, ut *Herodotus*, *Diodorus Siculus* g) & *Natalis Comes* testantur, "post multis aetatibus," Doriæ Lacedaemonius in Italiam oraculi responso profectus, quod Lacedaemonii omnia ad oracula referre consueverant. h) Eius comites occuparunt Siciliam ac restituerunt HERCVLANEVM. i) Ab hoc tenui initio adeo crescebat, & dignitate & opibus, ut aliorum simul excitaretur invidia. Itaque Carthaginenses, quos *Herodotus* in Terpsichore Phoenices & Aegeftanos l) adpellat, sibi cum hac ciuitate intelligebant, de principatu certamen fore. Causam vero siue idoneam, siue minus iustam naçti, tanta vi depulerunt instans periculum, ut oppidum hostili manu iterum deleteretur. m) Id eodem
„for-

d) *Natal. Com.* p. 689.

e) *Strabo* Geogr. L. IV. ait: "Ὅσσοι δὲ εἶχον καὶ ταῦτην. Εἶτα Τυρρῆνοι καὶ Πελασγοί. Μετατάσσοντα δὲ Σαννίται.

f) *Dionys. Halic.* cap. dict.

g) *Biblioth. hist.* L. IV.

h) *Corn. Nep. Lys.* c. 3.

i) *Natal. Com.* l. c.

l) Aegeftani Siculi à Carthaginensibus auxilium contra finitimos petierunt. *Strab.* L. VI. *Diodor. Sic.* L. XIII. Tom. II. p. 170.

m) *Ibid.* p. 690. *Diodor. Sic.* l. c.

„fortasse“ bello factum est, quo cum Carthaginiensibus diu variaque fortuna pugnarunt Siculi, à Leonida, saeculo ab O. C. XXXVIII. fortiter adiuti. n) Sciens „fortasse“ dixi: Tantum enim abest, ut hoc tempus omni adseueratione adfirmem, ut inueniri certum, incertis auctoribus, vix ac ne vix quidem posse confitear. Vtramque autem Siciliam, bello Punico male vexatam, non satis diligenter discernunt, qui ipsius historiam reliquerunt.

§. X.

Mutationum HERCVLANEI nullum adferre maius testimonium possum, quam quod *Paulus Diaconus* memoriae prodidit. o) Bello enim Punico I. p) anno, si *Fastos Siculos* sequeris, ab V. C. DCLI. Olymp. CLXIX, Lutatius Catulus consul eo peruenit. Oppidum vero Poeni adhuc tenebant. „Ibi duo millia Carthaginiensium“, *Paulus Diaconus* inquit, „conferta pugna interfecit. „Tunc Carthaginienses praecipiti festinatione ad Lutatium consulem ac deinde Romam mittunt, orant „pacem, quam illico consequuntur“. Pacem autem sub hac conditione cum Romanis fecerunt, „ut „Sicilia Sardiniaque decederent & per continuos „viginti annos eis persoluerent puri argenti tria „millia talentorum“. Quo etiam factum est, ut Poeni, secunda fortuna aduersariorum capti, ex

HERCV-

n) *Iustin.* hist. L. XIX. c. I.o) *Hist. miscell.* L. II. c. 34.p) *Entrop.* L. II. c. 16.

HERCVLANEO demigrarent, idque sub Romano-
rum redigeretur potestate.

§. XI.

Neque eo fecius, perpetua fide, sub ea non
mansit. Nam quum bellum sociale, quod alii Mar-
sicum, alii Italicum vocant, gereretur, cum Pom-
peianis, Hirpinis, Ferentanis, Apulis, Marfis ali-
isque populis, rerum nouarum cupidis, defecerat. q)
Igitur pari cum iisdem premebatur belli calamitate.
Incendio multa sunt deleta, ciues armis oppressi.
Confecto etiam tabulario, tabulas amiserunt publi-
cas. r) Atque HERCVLANENSES Minatius Ma-
gius cum T. Didio subegit, s) anno, quod *Fasti*
Siculi docent, ab V. C. DCLXIII. Olymp. CLXXI.
His vtrisque pro tantis meritis populus Romanus
gratiam postea retulit: Minatium nominatim dona-
uit ciuitate. HERCVLANEI vero, quod tali mo-
do ad officium redire coegerunt, sibi deinceps con-
stituebant Romani domicilia. t) Ab iisque hanc
ciuitatem postero tempore, mala fide compositoque,
vnquam descuisse, incognitum mihi est.

§. XII.

At magnitudo & natura loci, de quo disputa-
mus, non est prætereunda. HERCVLANEVM qui-
dem

q) *Freinshem.* Supplém. Liuian. L. LXXII. c. 8.

r) *Cicer.* pro Arch. poet. c. 4.

s) *Ibid.* c. 27. *Conf. Vellei. Paterc.* L. II. c. 16. quem
secutus videtur *Freinshemius.*

t) *Dionys. Halic.* l. c.

dem quantum fuerit, non conuenit. Scio *Recupitum* v) velle, id fuisse, „ob caeli temperiem, an-
 „tiquis medicis exploratissimum, adeo celebre, vt
 „decem millia capitum, amplas domus, turrita
 „culmina & augusta templa quondam habuerit“. Theatrum quidem & aedificia ibi reperta dicuntur, quae ad similitudinem templorum exornarunt locum. x) Sed vereor ne oppidum à *Recupito* sit descriptum, simulata laudatione. Pompeios certe non aequiparauit magnitudine. Id quod *Cluuerus* y) obseruauit. Cui eo libentius adsentimus, quo facilius silentio praetereunt HERCVLANEVM, qui Campaniae oppida recensuere: velut *Cicero* in orat. de leg. agr. contra Rullum.

§. XIII.

Ea tamen erat ciuitatum huius regionis natura, vt omnibus optimis rebus vterentur. Itaque Campani à *Cicero*ne z) dicuntur „semper superbi bonitate agrorum, fructuum magnitudine, vrbis salubritate, descriptione, pulcritudine.“ *Plinius* iisdem tribuit a) „summum Liberi patris cum Ceres, re certamen.“ Idem etiam *Florus*, b) de hac pulcherrima

v) Lib. d. p. 18.

x) v. infra §. XXVIII. & *Memoire sur la ville souterraine* &c. p. 15. seqq.

y) Ital. antiqu. L. IV. c. 3. p. 1155.

z) l. d.

a) Hist. nat. L. III. c. 5.

b) L. I. c. 16.

cerrima toto orbe terrarum plaga, iudicauit. Ex qua quidem copia atque omnium rerum affluentia natam esse arbitrantur, c) incolarum tam arrogantiam, quam luxuriam. Similiter HERCVLANEVM non minus amoenum, quam copiosum atque optimarum rerum abundans aliquamdiu fuit. Vtebatur enim caeli temperie, si hieme iudicandum est, miti; si aestate, peramoena. d) Neque illi nauigatio defuit, e) neque agricultura, neque frugum fructuumque perceptio. Salinas praeterea habebat; quae tamen ex qua parte fuerint, *Chiuerus* f) in incerto reliquit.

§. XIV.

Neque hoc loco videmur debere praetermittere, quae ad HERCVLANENSIVM instituta pertinent. Suos enim initio habuerunt ritus suasque leges, ab ipso Hercule, quod facile diuinatur, acceptas. Sed deinceps vitae consuetudo, leges, sacra ac pleraque alia illis erant instituta cum Aboriginibus communia. g) Quae quamdiu in usu fuerint, nullum certius est indicium, quam quod supra diximus, de saepius

c) *Cicer.* l. c.

d) *Iacit.* Ann. IV. 67. 3. *Florus* l. c. *Senec.* nat. quaeft. L. VI. c. I. & *Strabo* L. V. p. 170. Herculanum habuisse testatur, καταπνευμένην Ἀβὶ Θανμαῶς, ὥσθ' ὑγεινὴν ποιεῖν τὴν κατοικίαν. *Plin.* L. VI. ep. 16. n. 9.

e) *Dionys.* *Halic.* l. c.

f) d. l. p. 1156. *Columella.* X. 135.

g) *Dionys.* *Halic.* l. c.

saepius mutato HERCVLANENSIVM imperio. Namque vt Lacedaemonios & Carthaginienses omit-
tam, à Romanis impetrarunt ciuitatem. Hinc Ci-
cero h) de Archia poeta in eam ciuitatem adscripto :
„Nos hunc Heracliensem, multis ciuitatibus expe-
„titum, in hac autem legibus constitutum de nostra
„ciuitate eiiciemus?“ Et non ita multo post: „cre-
„do, si ciuis Romanus Archias legibus non esset, vt
„ab aliquo imperatore ciuitate donaretur, perficere
„non potuit.“ Hinc in numerum municipiorum
HERCVLANEVM referunt. i) Municipales autem
erant ciues Romani, ex municipiis, vt testatur A.
Gellius. l) Sed „legibus suis,“ inquit, „& suo iu-
„re“ utebantur, „Muneris tantum cum populo
„Romano honorarii participes“ fuerunt, „à quo
„munere capeffendo adpellati videntur. Nullis“
vero „aliis necessitatibus, neque vlla populi Romani
„lege adstricti, nisi populus eorum *fundus* factus,“
hoc est, nisi auctor res venditionis suae fuerant m).
Itaque HERCVLANENSES sua quaedam instituta
semper retinuerunt; Quae, quamquam ad nos non
peruenerint, ita tamen comparata dicuntur, vt iure
ac foedere ciuitas esset acquissimo. n)

§. XV.

h) In orat. pro Arch. poet. c. 10.

i) Ibid. c. 5. v. infra §. XXVIII. n. (*)

l) Noct. Attic. L. XVI. c. 13.

m) v. *Festum* sub voce „fundus“.

n) Cicer. l. c. c. 4.

§. XV.

Venio nunc ad nouissima HERCVLANEI fata., ad subitam oppidi commutationem, quæ omnibus, acque tristis visa est ac mirabilis. Idem vero erat HERCVLANENSIS Pompeianique populi initium: Idem etiam vtriusque fuit interitus, o) Nam p)

„Vesuvius apex & flammea diri

„montis hiems trepidas exhaustit ciuibz vrbes“.

Hunc autem Vesuvium, q) in extremis Campa-
niae oris, siue in terra di Lauro, vt hodie lo-
quuntur, positum, à mari Tyrrheno vix mille pas-
sus distare, r) certum est. Tribuunt ei πυχὸς πη-
γὰς ἀφ' ὧν, s) „ignis fontes copiosos“, ex
quibus ortae dicuntur tot vicinae tegionis exustio-
nes. Quare *Silius Ital.* t) generatim cecinit:

„Monstrantur Veseua iuga, atque in vertice

„summo

„depasti flammis scopuli, fractusque ruina

„mons circum“.

Et alibi: v)

„Sic vbi vi coeca tandem deuictus ad astra

„euomuit pastos per saecula Vesbius ignes,

„& pelago & terris fusa est Vulcania pestis“.

Vt

o) *Sanfelix*. d. I. p. 35. seq.

p) *Stadius* L. III. Sylu. V. 72. seq.

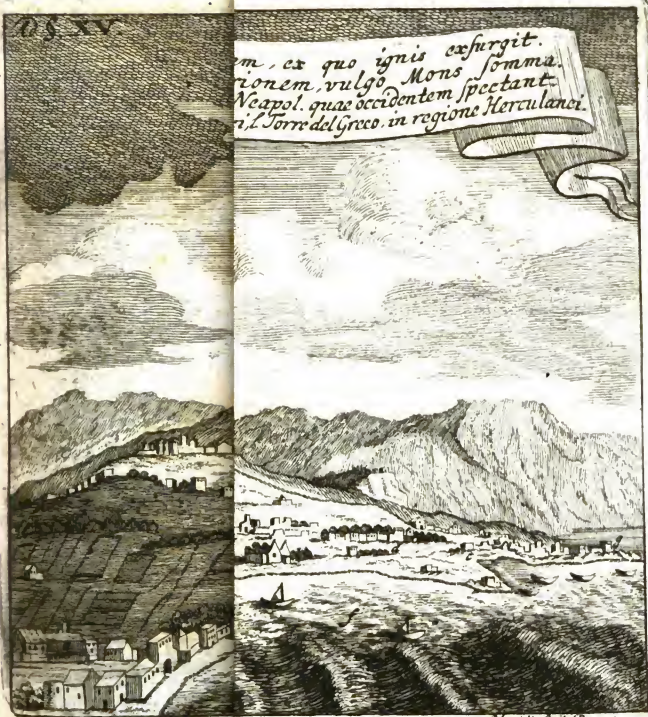
q) *Clauer.* l. c. p. 1155. *Guil. Cef. Braccini* dell incendio fattofi nel Vesuuio in Napol. 1632.

r) *Crucius* in Vesuu. ard. L. I. c. 2. p. 18.

s) *Xyphilin.* epitom. Dion. in Tito.

t) L. XII. v. 152. seqq.

v) L. XVII. v. 597. seqq.

y) v. p. 104.

B 4

Vt autem eo dilucidius adpareat, quomodo Vesuvius euertere HERCVLANEVM potuerit, montis huius descriptionem, ex epistolis, *Letters* „from a „young Painter abroad to his Friends in England“ x) inscriptis, in Latinum hic conuertere sermonem iuvat. Quae huc potissimum spectat, est

Epistola XXVII.

ad R . . .

Romae d. x. Sept.

MDCCXIII. n. 5.

Vir Honoratissime !

„ Quum in litteris superioribus, y) de monte „Vesuvio, Tibi singulatim describendo, recusarem; „meam ipsius descriptionem tantum modo dicebam, „eamque de integro faciendam. Sed introductio- „nem in historiam incendii Vesuviani, ab acade- „mia scientiarum, quae Neapoli floret, emissam, „semel iterumue legens, varias illam continere ob- „servationes cognoscebam, memoria dignas, tam „ad pristinam quam praesentem formam, ad exten- „sionem & altitudinem pariter atque internas istius „montis partes pertinentes. Quibus spero fore ut „& Ipse delecteris & haec nostra non incongruenter „perficiatur memoria.

„ Ille vero mons à catena Apenninorum disiun- „ctus, separatim est iuxta sinum Neapolis, versus „orien-

x) Edit. Londin. 1748. Adde *Xiphilin.* epit. Dion. sub Tito.

y) v. p. 104.

„ orientem, positus. Laetissimum ex hac ipsius parte
 „ prospectum habet & aërem ita salubrem, ut me-
 „ lior inueniri nusquam possit. Vbique adparent
 „ arbores fructuosae diuersi generis ac vineae vina
 „ optima producentes. Nec minus frugifera mon-
 „ tis radix videtur olim celebrata & hodie minime
 „ incelebris, ob collium, qui ibi sunt, fertilitatem.

„ Altius ascendenti ex ea parte, quae ad meri-
 „ diem & occidentem vergit, rerum facies in con-
 „ spectu est plane mutata. Namque hic prodit cam-
 „ pus longe lateque diffusus, oculis subiiciens non
 „ nisi horribilia: Non arbores fructuosas, non vi-
 „ neas, neque vllius generis germina; Nil nisi fa-
 „ uillas, pumices ac cineres. - - - Sed terribilem
 „ illum adspectum vbi mons iste habet, ibi est alte-
 „ ra ipsius pars ab altera separata. Quarum in an-
 „ teriori concatenati colles versus septentriones &
 „ orientem se extendunt, qui finitimis campis fron-
 „ tem exhibent adornatam viriditate herbescenti.
 „ Pars autem posterior nihil nisi rupes habet torri-
 „ das, exustas igne & fissas in praecipitia. Sum-
 „ mum, quod ibi est, fastigium dicitur *Monte di*
 „ *Somma*. Quod quidem nomen vel inde mons
 „ sortitus, vel ex eo impositum est oppido ad ipsius
 „ radices sito, versus orientem brumalem. Ibi est
 „ domicilium, partim ob aëris bonitatem, partim
 „ ob fructuum praestantiam, peramoenum. - - -
 „ Post hanc collium seriem, aliud & quidem sepa-
 „ ratim, tamquam conus, exurgit fastigium, ex
 „ nulla alia re, nisi è saxorum, cinerum, fauillae,
 „ arenarumque exustarum mole concretum. Id
 „ ipsum est, quod proprie adpellatur *Vesuius*. Ex
 „ ipsius

„ ipsius summo ignes subinde euomuntur & fumus
 „ exit nunquam fere intermissus. - - - Interim
 „ certum est, haec duo nomina, pro vulgari con-
 „ suetudine dicendi, non satis esse disiuncta. Nam
 „ *Monte di Somma* saepius indicant alterum fastigi-
 „ um, quod ignes eructat; Sicuti vniuersus mons
 „ quondam significabatur adpellatione *Vesuuuii*. - - -
 „ Ita hodie comparatus est Vesuuuius: Sed non idem
 „ ipsius status videtur, temporibus antiquissimis. -
 „ - - Memoria maiorum, Vesuuuium fuisse vni-
 „ cum vastum corpus, instar pyramidis, è testimo-
 „ niis veterum scriptorum facile colligitur“. Haec
 fere de montis ipsius forma, quam ex auctoris ha-
 rum litterarum delineata figura in aes incidendam
 curauimus.

§. XVI.

Neque eadem est de incendiis Vesuuuii, quam
 dudum facta fuerint, memoria prodita. *Crucius*
 proficitur, „se in ea semper fuisse sententia, quod
 „ mons iste incendiis ac terrae motibus, tamquam
 „ horrida febre laborare coeperit, vel ab antiquis-
 „ simis saeculis“. 2) *Juan* vero de *Quinones*, *Pie-*
tro Castelli, *Recupitus* & ceteri non antiquitus solum
 factum id esse negarunt, verum etiam, ante Titi
 imperatoris aetatem, ignem vnquam concepisse
 montem, eunt inficias. Mihi quidem, dicam vt
 res est, neutra pars arridet. Ab vtraque enim re-
 lictum, quod inter nimium & parum est, videtur.

§. XVII.

2) L. d. p. 47.

§. XVII.

Crucius ex sulphure, bitumine aliisque Vesuuii intestinis, quae ab initio habuit, quae ignem partim concipiunt, partim alunt, suam effici arbitratu sententiam. Fac autem, ista omnia nunquam in hoc monte non fuisse. Ex quibus nihil omnino cognoscas, nisi quod omnes facile concedunt, iam pridem ardere Vesuuium potuisse. At vero id non solum credidit. Montem hunc iam Abrahami tempore ignes flammisque eructasse, *Crucio* persuaserat *Fabius Jordanus*. Eius rei testem esse putant *Diodorum Siculum*, qui a) πολλά σημεῖα τῷ κεκαῦται κατά τὰς ἀρχαῖς χρόνους, „multa incendio-
rum signa ex pristinis temporibus“, scripsit in hoc monte reperiri. Et ne quid probationi deesset, addiderunt *Vitruvium*, b) inquentem: „Non minus
etiam memoratur, antiquitus creuisse ardores &
abundauisse sub Vesuuii monte & inde euomuisse
circa agros flammam“. Quae tamen descripta periculi Vesuuiiani vestigia, num semel bisue circiter facti incendii haberi non possunt? Tantum saltem, abest, ut vel *Martialis*, c) quod *Braccini* d) opinatur, vel *Minutius Felix*, e) quod *Crucius* voluit exustiones descriperint antiquissimas; ut nihil exposuisse, nisi habita suae cuiusque aetatis ratione,
vi-

a) Bibl. hist. L. IV:

b) de archit. L. II, c. 6:

c) Loco supra dicto.

d) L. I. p. 6,

e) Octav. p. 39. Lugd. Batav. 1652. 4.

videantur. Quem enim praeterit, quanto cum pallore ac tremore, tremente vel vrbe, vel agro, terraque ingenti concussa motu, Romani supplicationem in triduum plerumque decreuerint? f) Nunquam tremuit Roma, vt non futuri euentus alicuius praenuncium id esset. g). Nunquam fieri tanta Vesuuii incendia potuerunt, quae silentio praeterirent scriptores, portentosa quaeque commemorantes. Quis demum, in regione minime tuta, crederet & toties & tanti domicilium sibi constituisse HERCVLANENSES? Patriae adeo renunciarunt ex vicina tempestate grauitur dolentes atque emigrantes negarunt, "se vnquam ipsam regionem accessuros." h)

§. XVIII.

Similiter dici non potest, ante Titi Caesaris memoriam plane non arsisse Vesuuium. Repugnant enim, quos modo laudauimus, *Diodorus Siculus* & *Virtruius*, Vespasiano maiores. Nec, quin ante Strabonis, hoc est Augusti & Tiberii tempora, illud Vesuuii malum acciderit, dubitat pictor, qui ad amicos in Anglia hac de re litteras diligenter dedit. i) Atque vt adferam testimonium *Senecae*, l) "nonis Febr. Regulo & Virginio coss." id est, ex fastis Capitolinis, anno V. C. DCCCXV. vel vt alii malunt,

f) *Alex. ab Alex.* gen. dier. L. V. c. 27.

g) *Plin.* hist. nat. L. II. c. 84.

h) *Senec.* nat. quaest. L. VI. c. I.

i) Letters from a young Painter. ep. XXV. p. III.

l) l. d.

lunt, à red. salut. LXIII. „terrae motus fuit, qui „Campaniam securam huius mali, indemnem ta- „men, & toties defunctam metu, magna strage „vastavit.“ Quod anno proxime antecedenti fa- „ctum, quamquam *Tacitus* m) scripserit, libentius tamen credo *Senecae*, quod aetate propior fuit. Eo- „dem tempore & hoc ipso motu, „celebre Campa- „niae oppidum Pompeii, magna ex parte proruit.“ Neque id solum, verum „& *Herculanensis* oppidi „pars ruit, dubieque stabant etiam, quae relicta „erant.“ Illud *Tacitus*; hoc *Seneca* docet. Oc- „curritur autem nobis ab iis, qui, motum quidem „terrae ab utroque commemorari, sed de Vesuvio „ipsumque incendiis nullam fieri mentionem, obser- „vant. n) Quibus si satis cognita esset *Senecae* sen- „tentia, ignem terrae motus causam dicentis, o) pla- „num fieret, flammam ab hoc ipso scriptore supponi „Vesuvianas, tanto autem impetu nondum eructantes. In parietinis reservata nobis feruntur, duo Clau- „dii & Neronis Caesarum edicta. Haec, si vera sunt, „post primum HERCVLANEI periculum, huic etiam „municipio proposita, legi saltem interest: p)

L. CN. HOSIDIO. GETA. L. VAGELLIO.
cos. X. Kal. Octob. s. c.

„Cum providentia optimi principis, rectis quoque „urbis nostrae & totius Italiae aeternitati prospexe- „rit,

m) Annal. XV. 22.

n) Letters from a young Painter. ep. XXVIII. p. 144.
not. (*).

o) l. d. c. 9.

p) v. *Memoire sur la Ville &c.* p. 22. seq.

„ rit, quibus ipse non solum præcepto augustissimo,
 „ sed etiam exemplo suo prodesset conueniretque fe-
 „ licitati sæculi instantis, proportioni publicorum
 „ operum, etiam priuatorum custodiæ, deberent-
 „ que abstinere se omnes cruentissimo genere nego-
 „ tiationis, ne inimicissimam pace faciẽm inducerent
 „ ruinis domũ villarumque placere, si quis nego-
 „ tiandi causã emissẽt aliquod aedificium, vt diruen-
 „ do plus acquireret, quã quanti emissẽt; tum du-
 „ plam pecuniam quã mercatus eam remessẽt in aera
 „ inferri vtique, de eo nihilo minus ad senatum re-
 „ ferretur; cumque æque non oporteret malo exem-
 „ plo vendere quã emere; venditores quoque
 „ coercerentur, qui scientes dolo malo contra hanc
 „ senatus voluntatem vendidissent, placere tales ven-
 „ ditiones irritas fieri, ceterum testari senatum do-
 „ minio constitui, qui rerum suarum possessores fu-
 „ turi aliquas partes earum mutauerint, dum non
 „ negotiationis causã id factum censuerint.

„ In Senatu fuerunt“ CCC. LXXXIII. Iustus, ad
 hanc rem, Senatorum numerus. q)

II. VOLVSIO. P. CORNELIO. COS VI. NON.
 MART. S. C. CET.

„ Cum S. C. quod factum est Hosidio Geta, L. Va-
 „ gellio Cos. clarissimis viris ante X. K. Oct. auctore
 „ D. Claudio, cautum esset ne quis domum
 „ villamue dirueret,“ cet. . . . „ de iis autem, qui
 „ rerum suarum possessores futuri,“ cet. „ nihil es-
 „ set nouatum; & necessarii Alliatoriæ Celsiliæ,
 „ VXO-

q) P. *Manut.* antiqu. Rom. L. II. de Senatu Supplem.
Clausing. ius publ. Rom. fascic. II. p. 361.

„ vxoris Attil. Luperci, ornatissimi viri, exposuis-
 „ sent huic ordini patrem eius Alliatorium Celsum
 „ emisſe fundos cum aedificiis in regione Mulinienſi,
 „ qui vocarentur Campi matri, in quibus locis mer-
 „ catus. . . . ſuperioribus ſolitus eſſet temporibus,
 „ iam per aliquod deſuiſſet haberi, eaque aedificia
 „ longa vetuſtate dilaberentur, neque reſacta uſui
 „ eſſent futura, quia neque habitaret in iis quisquam,
 „ nec veller in deſerta eruentia commigrare ne quid
 „ fraud. multae, poenaeque eſſet Celsiliae; ſi ea
 „ aedificia, de quibus in hoc ordine actum eſſet, aut
 „ demolita fuiſſent, aut ea condiſione, ſ. per ſe, ſ.
 „ cum agris vendidiſſet, aut emptori ſine fraude ſua
 „ ea deſtruere tollerequeliceret.

„ In futurum autem admonendos ceteros eſſe, vt
 „ abſtinerent ſe à tam ſoedo genere negotiation. hoc
 „ praecipue ſaeculo, quo excitari, nouari, ornari
 „ in vniuerſa quibus felicitas orbis terrarum ſplen-
 „ deret, magis conuenire, quam ruinis aedificiorum
 „ aliam partem deformem Italiae. . . & adhuc reti-
 „ nere priorum temporum, ita vt diceretur ſenectua-
 „ te actum. . . . cenſuere in ſenatu.“

Qua de re quoniam ſatis dictum putamus, HER-
 CVLANEI, aliqua ex parte ſiue conflagratione con-
 ſumpti, ſiue terra concuſſa diruti, fortunam quilibet
 videbit, ex hoc tempore inclinatham ac prope iacen-
 tem. Tranſactis enim circiter ſedecim annis, reli-
 qua conſepulta dicuntur: Et exinde

„ pallente ſub vmbra
 „ Cymmerias iaciſſe domos, noctemque profundam
 „ Tartareae narrant vrbis.“ (1)

§. XIX.

1) *Sil. Ital. L. XII. v. 131. ſeqq.*

§. XIX.

Summum imperium omniumque rerum potestatem Tito, Vespasiani filio, commiserunt Olymp. CCXIV. A. V. C. DCCCXXXII. a red. Salut. vt qui plurimum minimumque tradunt anno LXXIX. s) *Eusebii* chronicon secuti, hoc primo Titi Caesaris anno; Alii, ab aliis persuasi, t) anno demum tertio, a red. salut. LXXXI. Vesuvium, in vertice ruptum, incendii tantum eiecisse arbitrantur, vt regiones vicinas & vrbes cum hominibus exureret. Qui, certum Redemptoris natalem simul ac constitueris, sine difficili negotio consentiunt. Diem, nonum Kalend. Septembres, siue XXIV. August. horam fere septimam, quod tempus iam promeridianum fuit, inchoanti huic infortunio destinatum, *Plinius* v) memoriae prodidit. Praecesserant autem nonnulla aequae formidolosa, si periculum spectas, minus vero terribilia finitimis, tremore natalis soli fere iam aduersis. x) Incendium maxime mirabile omnibus est visum. Tantum enim vsu nondum venerat, sed *ἐξαπναιώς*, ex improviso y) &, illis temporibus, praeter morem factum. Quare id Romani adpellarunt Chaos. Namque „omnia“
in-

s) *Fast. Sicul. & Memoire sur la Ville souterraine &c.*
p. 7.

t) *Baron. Annal. a. Chr. LXXXI. T. I. d. 3.*

v) *L. VI. ep. 16-*

x) *Idem Plin. ep. 20.*

y) *Xiphilin epitom. Dionis. scriptor. Graec. Rom. Hist.*
Tom. III. p. 325. seqq. Francof. 1590. fol.

inquit *Crucius* z) „in Chaos redacta videbant. So-
 „lem in terram decidisse, adscendisse vero terram
 „existimarunt in caelum.“

§. XX.

Haec quidem Plinius natu maior, qui omnes
 figuras, ut tum primum deprehenderat oculis, dili-
 genter & dictavit & enotavit, si fortuna eum ipsis
 superstitem esse voluisset, accuratissime potuisset
 persequi. a) Sed integra deficiente memoria, nisi
 iudicio, fide tamen standum est *Xiphilini Plini-
 niique* alterius, de avunculi obitu pie commemo-
 rantis. b) Praecesserat, per multos dies tremor
 terrae, c) initio minus formidolosus, sed tempore
 crescens. D. IX. Kal. Septembr. adparet nubes in-
 usitata & magnitudine & specie, cuius similitudinem
 & formam non aliam magis arborem, quam pinum
 expressisse, *Plinius* observavit. d) Hoc, idem ait,
 „incertum procul intuentibus, ex quo monte sit
 „ortum. Nam, Vesuvium fuisse, postea cogni-
 „tum est“. Nubes autem, „recenti spiritu“ pri-
 mum fuit, euecta, deinde senescente eo destituta,
 „aut

z) L. d. p. 13. *Xiphilinus* hoc malum, tamquam
φοβερά καὶ θανάσιμα l. c. descripsit, post non
 multo adiiciens, non nullos putasse, εἰς χάος τὸν
κόσμον ἀναλίσκεσθαι.

a) *Plin.* L. VI. ep. 16. n. 10.

b) L. VI. ep. 16. & 20.

c) L. d. ep. 20. n. 3.

d) *Ibid.* ep. 16. n. 5. seqq.

„ aut etiam pondere suo victa, in latitudinem “ euan-
 nuit. „ Candida interdum, interdum sordida &
 „ maculosa “ videbatur, „ prout terram cineremue
 „ sustulerat “. Ita „ longissimo velut trunco elata
 „ in altum, quibusdam “ quasi „ ramis “ facile po-
 tuit diffundi. Atque eam pauore ac superstitione
 excaecati putarunt esse multos magnosque homines,
 quales Gigantes fingunt, in Vesuvio & regione fini-
 tima, inter diu noctuque per aërem vagantes. e)
 Sed fortius intuentes nubem istam bene viderunt,
 ob ignei spiritus tortos vibratosque discursus ruptam,
 in longas flammaram figuras dehiscentem & propter-
 ea pugnīs, quas Gigantibus tribuere commenticiis,
 non dissimilem. f) Nihilo tamen secius, sub mon-
 tes igniuomos à Joue detrusi, Gigantes quondam cre-
 debantur. Vnde pericula montis Aetnae Briareo
 adscribit *Callimachus* : g)

Ὡς δ' ὁπότε 'Αιτναίῃς ὄρεος πυρὶ τυφομένοιο
 σείονταί μύχα πάντα, καταδαίοιο γίγαντος
 εἰς ἑτέρεν Βριαρῆος ἐπωμίδα κινυμένοιο. κ. τ. λ.

Sed illuc reuertor.

§. XXI.

e) *Xiphilinus* l. c. ait: " Ἄνδρες πολλοὶ καὶ μεγάλοι
 πᾶσαν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ὑπερβεβληκό-
 τες, οἳ οἱ γίγαντες γράφονται, τὰ/ο μὲν
 ἐν τῷ ὄρει, τὰ/ο δὲ ἐν τῇ περὶ αὐτὸ χώρα
 ταῖς]ε πόλεσι μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ ἐν
 τῇ γῇ περινοσῶντες, καὶ ἐν τῷ αἴρι διαφοι-
 τῶντες ἐφαντάζοντο.

f) *Plin.* l. d. cp. 20. n. 9.

g) *In Delum.* v. 141. seqq.

§. XXI.

Est enim ficitas, (ἀνχμὸς) sine dubio ex vehementi aestu, orta: h) quum „mare in se refo-
 „beri“ coepisset, „& tremore terrae quasi repelli.
 „Processerat“ adeo „littus, multaque animalia ma-
 „ris in ficcis arenis detinebat“. i) Eadem vero
 nocte iam obducta, non secus ac si ignem conce-
 pissæt, terra feruida fiebat. l) Neque eius tremor
 non inualuit. Inferorum mugitus, fremitus maris
 caelique fragor tam vehemens secutus, ut culmina
 montis non impelli, sed subsidere, omniaque non
 moueri, sed euerri crederentur. Sic

„furit aestus arenis“.

Sic terra &

„ponto nox incubat atra“.

„Intonuit caelum tellusque a sedibus imis“.

„Præsentemque viris intentant omnia mortem“.

Tale initium fuit huius miseriae.

§. XXII.

h) *Xiphil.* d. l.

i) Sunt verba *Plinii*, ex ep. modo dicta.

l) *Xiphilinus* pergit: Μετὰ τῆτο ἀνχμοὶ τε δεινοὶ
 καὶ σεισμοὶ ἐξαίφνης σφοδροὶ ἐγένοντο ὥς τε
 καὶ τὸ πεδῖον ἐκείνο πᾶν ἀναβράττεσθαι καὶ
 τὰ ἄκρα ἀναπηδᾶν.

Ἦχαί τε, αἱ μὲν ὑπόγειοι, βρονταῖς ἐοι-
 κῦναι, αἱ δὲ ἐπίγειοι, μυκηθμοῖς ὁμοίαι συν-
 ἐβαινον.

Καὶ ἡ τε θάλασσα συνέβρεμε, καὶ ὁ
 ἕρανὸς συνεπήχει.

Καὶ ἡ γῆ ὑπὸς τῆς ἐξαισίας ἐξαπιναίως,
 ὥς καὶ τῶν ὀρέων συμπιπτόντων ἐξηκβάθη.

§. XXII.

Interim è Vesuvio monte, qui oculos omnium ad se tum conuertit, „latissimae flammæ altaque „incendia“ m) reluxerunt. Horum „fulgor te- „nebris noctis excitabatur“. Nec prætereundum, quanta fumi, ignis lapidumque ambustorum copia ex eodem monte in aërem adscenderit. Tanta enim erat, quantam neque antea, neque postea eructauit vnquam. Obscurauit caelum, solem occultauit &, quamquam dies vere adpeteret, n) ac sol effulgeret, luridus tamen fuit, „qualis esse, quum defici- „cit, solet“. Omnia, terra marique, iam erant alto cinere obducta. Qui, quo quis propius accederet, eo deciderat calidior ac densior. Quid mirum, si hæc tanta pericula & „flammarum præ- „nuntius, odor sulphuris“, omnes in fugam verterrunt? Si attoniti ex aedibus in vias, ex viis in aedes auffu-

m) *Plin. l. d. ep. 16. n. 13. Sext. Aur. Victor. Epitom. de imperat. Rom. c. 10.*

n) *Idem l. c. ep. 20. n. 18. Qua de re Xiphilinus: Καὶ ἀνέθρον πρῶτον μὲν λίθοι ὑπερμεγέ-
θεις, ὥς τε καὶ ἐς αὐτὰ τὰ ἄκρα ἐξικέσθαι.*

Ἐπεὶ αὖ πῦρ πολὺ καὶ καπνὸς ἀπλητῶς, ὥς τε πάντα μὲν τὸν αἶρα συτκιαδῆναι, πάντα δὲ τὸν ἥλιον συγκρυφθῆναι, καθάπερ ἐκλελοιπότες.

Τέφρα ἀμύθητος ἐφυσήθη καὶ τὴν τε γῆν, τὴν τε θάλασσαν καὶ τὸν αἶρα πάντα κατέσχε.

auffugerunt? o) Si finitimi trepidantes, quaesitum, vbi se tanto discrimini eriperent, vbi se tuto viderent, non sine anxio clamore, cursitarunt? Hic vt *Plinii*, p) testis ἀνὸς π/8, verbis vtat, audiuerunt „vlulatus feminarum, infantium quiritatus, „clamores virorum. Alii parentes, alii liberos, „alii coniuges vocibus requirebant, vocibus nosci- „tabant. Hi suum casum, illi suorum misereban- „tur. Erant, qui metu mortis mortem precaren- „tur. Multi ad deos manus tollere, plures nus- „quam iam deos vllos, aeternamque illam & no- „uissimam noctem mundi interpretabantur“. q)

§. XXIII.

Atque, in rebus, ad propositum nostrum mi-
nus pertinentibus, ne nimis longi videamur, quae
HERCVLANEVM spectant, potissimum persequemur.

o) *Xiphilin.* ibid: "Εφυγον οἱ μὲν ἐκ τῶν οἰκιῶν εἰς τὰς ὁδὰς, οἱ δὲ ἔξωθεν, εἶπω ἐκ τῆς θαλάσσης εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐξ ἐκείνης εἰς τὴν θάλασσαν. Quae quidem terrorum descriptio parum abhorret ab ea, quam *Matth. XXIV.* & *Marc. XIII.* habemus.

p) v. *L. VI. ep. 20. n. 14. seq.*

q) Duplicem *Pythagorae* docebant totius mundi interitum, partim igne caelitus defluente, partim aqua lunari, futurum. Idque ignorare *Campani* vix poterunt. Neque *Epicurei* non largiebantur vniuersi quoddam extremum. *Brucker. hist. philos. crit. Tom. I. p. 1140. & 1272.* Sed caelum & terra vbi ruinam minantur, vel fatorum mundi expertes facile suspicantur nouissima.

mur. Quod enim rectis circumiacentibus accidit, quippe quae „crebris vastisque tremoribus“ nutarunt, quae, „quasi emota sedibus suis, nunc huc, „nunc illuc abire aut referri“, miseri spectatores viderunt: Id maxime experta sunt oppida, Pompeii & HERCVLANEVM. r) „Fictis“ quidem „mentisque terroribus“, de Miseno, credentibus tamen, nuntiarunt. Sed villae, igni à possessoribus relictæ, ardebant. „Triginta pagi“, scribit *Recupitus*, s) „cum HERCVLANEO perierunt“. Tanta „clade ignei fluuii riuus“ eo „defluxit“. t) Oppressi multi oppidanorum „vna cum domiciliis, „in sepulcra conuersis, hoc vno fortunati, quod „natalis soli ruinas non viderint, idemque supremus fuerit & patriæ & ciuibus dies“. v) Cuius quidem fati arbitrio, quot funera passi sint HERCVLANENSES, latet. Permultos vitam amisisse, certum est. Contra ea, Pompeiis, opinatur *Recupitus*, x) „praeter mulierculam“, extinctum esse neminem.

r) *Plin. l. c. ep. 16. n. 15. & 13. ep. 20. n. 15. Xiphilin:*
 Καὶ πολλὰ μὲν ἄλλα καὶ ἀνθρώποις, καὶ
 χώραις καὶ βοσκήμασιν ἐλυμμένας. Καὶ πρὸς-
 ἑῖς καὶ πόλεις δύο ὅλας, τότε Ἡερκλάνεον
 καὶ πρὸς Πομπήϊας, ἐν θεάτρῳ τῇ ὁμίλῃ αὐ-
 τῆς καθήμεναι, κατέχοντο. Quae quidem post-
 rema, nisi ad priores dies reicienda, aut à vero
 plane auersa fuerint, qui tantum Pompeiis periculum
 imminuerit, non video.

s) L. d. p. 57.

t) Ibid. p. 18.

v) Ibid. p. 19.

x) L. d. p. 19.

neminem. Plinius superior, naturalis scientiae studio deditus, quum hoc miraculum fortius, quam par est, exploraret, intercluso sanguinis commeatu, sub dio tum interiit. Die demum tertio corpus eius inuentum est, integrum tamen atque illaesum. y)

§. XXIII.

Quamquam vero sunt, qui, hoc Vesuuii incendio, iacturam ex terrae motu factam esse, negant; z.) Quamquam HERCVLANEVM & flammis absumtum dicunt, & cineribus confepultum: a) Terra tamen siue discessit, siue tremore suo fecit, vt oppidi aedificia, nimis concussa laberentur. Multa de cinerum & pumicum nube commemorantur, è Vesuuio Roma tenus euecta atque in Africam perlata. b) Quae si fide digna sunt, sane quo latius diuisa & quo longius dispersa nubes fuit, eo quoque

y) L. VI. ep. 16. n. 20. *Recupitus* p. 6. de pluribus exponit, similiter oppressis, incendio autem recentiori.

z) Ibid. p. 10.

a) Ibid. p. 18. *Sanfelix*. l. d. p. 34. & 36. seqq. *Martial*. l. supra c.

b) *Xiphilin*: Τοσαύτη γὰρ ἡ πᾶσα κόνις ἐγένετο, ὥστ' ἀπ' αὐτῆς ἦλθε μὲν, (καὶ εἰς Ἀφρικὴν καὶ Συρίαν καὶ εἰς Αἴγυπτον ἐσῆλθε δέ,) καὶ εἰς τὴν Ρώμην, καὶ τὸν τε αἶερα τὸν ὑπὲρ αὐτῆς ἐπλήρωσε καὶ τὸν ἥλιον ἐπεσκίασε. Καὶ συνέβη καὶ τῶν αἰνῶν δέος ἔμικρὸν ἐπὶ πολλαῖς ἡμέραις, ἕτ' εἰδόσι τοῖς ἀνθρώποις τὸ γεγενὸς, ἕτ' εἰκάσαι δυναμένοις.

que minus exaequare oppidi fastigia, nedum con-
 tegere potuit. Sin vero vix credenda videantur,
 nec tantam imaginari cinerum copiam neq. lapidum
 molem quisquam posset, quanta nihilo minus,
 longe satis lateque diffusa, obruere istam regionem
 & quasi sepelire HERCVLANEVM, Pompeios
 agrosque circumiacentes debuisset. Qui quaelo
 fieret, vt flammarum vis, prout habetur, omnia
 vastans, tot integra reliquerit, quaeque fere sine
 noxa reperiuntur, temporibus nostris seruaauerit?
 Oppidorum sepulcra prae ceteris emerent. Sur-
 gentem certe vidissent quemlibet locum, & fauilla
 mersum, sua cuiusque planitie, nusquam altiori.
 Iam vero omnia iacere, hoc idem *Recupitus* c)
 testatur,

c) L. d. p. 18.

Turris autem Graeci alicubi inscripta adhuc seruat,
 quae sequuntur :

„ Viam à Neapoli ad Rhegium,
 „ perpetuis antea latrociniis infamem,
 „ & conflagrati Vestuii saxis impeditam,
 „ purgato insidiis loco, exaequata planicie,
 „ latam rectamque direxit aere Prouinciali
 „ Perafanus Ribera, Alcalanorum Dux, Prorex,
 A. M. D. EXIII.

At. O !

„ VIII. & LX post anno.

„ Kal. Ian.

„ Philippo IV. Regnante.

„ Fumo, flammis & boatu,
 „ concussu, cinere, eruptione,
 „ horrificus, ferus si vnquam Vesueus,
 „ nec nomen, nec fasces tanti viri extimuit,
 „ Quippe exardescente caecis specubus igne,
 „ ignitus, furens, irrugiens

testatur, „ ne seruato quidem vestigio prioris for-
 „ tunae. Soloque cinereo aequabiliter superfuso,
 „ vix à gnaris, locum digito commonstrantibus,
 „ dici potest: Hic Herculaneum fuit“.

§. XXV.

Titus quidem, Romanorum Caesar, immortali laude ferendus, ipse est, cum Campaniae calamitatem visum, profectus. d) Neque etiam iis, quos reliquos

„ exitium eructans coercitus aër,
 „ discerpto violenter montis cacumine,
 „ immani erupit hiatu postridie:
 „ eiaculans trans Hellespontum cinerem;
 „ pone trahens ad explendum vicem Pelagus,
 „ immiti Pelagus
 „ Fluuíos sulphureos, flammatum bitumen,
 „ fletus alumine cauus,
 „ informe cuiuslibet metalli rudus.
 „ mixtum aquarum fluminibus ignem,
 „ ferreumque vndante fumo. Cinere
 „ seseque funestam colluuiem
 „ iugo montis exonerans,
 „ Pompeos HERCVLANVM, Octavianum
 „ praestricis Refina & Porticu;
 „ Siluasque, Villasque, Aedesque
 „ momento strauit, vssit, dirupit.“ &c.

v. *Memoire sur* &c. p. 10. seq.

d) *Xiphilin*: τῷ Τίτῳ πρὸς τὸ πάθημα, τὸ ἐν τῇ Καμπανίᾳ γεγόμενον ἐκδημήσαντος κ. τ. λ.
 Cuius itineris, Gymnasii praecipue Neapoli tum restaurati monumentum est inscriptio, quae in marmore hodiernum ibi legitur:

ΤΙΤΟΣ.

reliquos fatum fecerat, vlla in re defuit. Si *Suctonium* e) audimus, „non modo principis sollicitudinem, sed & parentis adfectum vnicum praestitit, „nunc consolando per edicta, nunc opitulando, „quatenus suppeteret facultas.“ Duo f) „curatorum restituendae Campaniae è consularium numero forte duxit. Bona oppressorum in Vesuvio, quorum heredes non exstabant, restitutioni adflatarum ciuitatum attribuit.“ Sed perditam restituere, quibuscunque modis consuleret, non potuit. Funditus erant euersa haec oppida, Pompeii & HERCVLANEVM: Quae nunquam sunt reducta ad pristinam vel dignitatem vel amplitudinem, etsi locum, quo

TITOΣ. ΚΑΙΣΑΡ.

ΟΥΕΣΠΑΣΙΑΝΟΣ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ.

.. ΕΚΗΣ. ΕΞΟΥΣΙΑΣ. ΤΟ. Ι.

.. ΟΣΥΡΙΑΤΟΣ. ΤΟ. Η. ΤΕΙΜΗΤΗΣ

α⁷ων ΟΘΕΤΗΣΑΣΤΟ. Ι. ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΗΣΑΣ.

ΣΥΜΠΕΣΟΝΤΑ. ΑΠΟΚΑΤΕΣΤΗ-

ΣΕΝ

NI. F. VESPASIANVS. AVG.

COS. VII. CENSOR. P. P.

terraemotiBVS. CONLAPSA. RESTITVIT.

v. *Memoire sur la Ville Souterraine* &c. p. 6.

c) In Tit. c. 8., v. *Zonar.* sub Tito.

f) *Xiphilin*: ὁ Τίτος τοῖς μὲν Καμπανιοῖς δύο ἄνδρας ἐκ τῶν ὑπαγευκόων οἰκιστὰς ἔπεμψε καὶ χεῖράϊα ἀλλάγει καὶ τὰ χεῖράϊα τῶν ἀνευ κληρονόμων γειτονικῶν ἐδώκεται κ.τ.λ.

quo mitterent colonos, dederint. Namque ibi locorum domicilia sibi non secus constituerant, ac si oppida essent in vicos commutata. g)

§. XXVI.

Quibus lumen adhibebit pictor Anglus, epistolarum, quas iam aliquoties laudavi, auctor. Is multa de HERCVLANEI, per puteum, quem foderant, reperti voragine, de ipsius pristino splendore, de picturis erutis scripsit. In epistola duodevicesima, h) quantum huc pertinet, sententia haec est:

„Biennium fere est, ex quo hoc subterraneum
„oppidum, (de HERCVLANEO loquitur,) pri-
„mum visi. Mecum tum fuit C... Descendimus
„per puteum, qui quum foderetur, eius erucendi
„occasionem dedit. Sed per theatri cuiusdam gra-
„dus reduces adscendimus. Altera vice eadem mi-
„hi via fuit & descendentem & redeuntem. Ibi autem
„ad theatri sedes gradus erant octo & septuaginta:
„Triginta tres ad ipsius aream ferebant. Lapidis
„tantum non totius spatium, per angustas, quas
„fecerant, vias emensi aedificiorum partes, colu-
„mnas concavas, statuarum fragmenta & eius ge-
„neris alia vidimus.“

Ex quibus elucet, HERCVLANEVM, non incendio solum, aut fauilla, sed terra etiam discedente obrutum, satis diu latuisse. Tanta enim est eruti huius oppidi altitudo. Altius autem foderent, nisi quod

g) *Sanfelice*. de Campan. p. 34.

h) *Letters from a young Painter &c.* p. 160.

quod *Knaptonus* i) credit, ne scaturigines aperiant, recte vererentur.

§. XXVII.

Accedunt imagines, quas ibi expromunt, nec fumosas, nec adustas. Quod ex *Paderni* l) litteris intelliges, m. Febr. a. MDCCXL. ad Ramsaium quendam missis. Summa autem rerum fastigia secutus, haec tantum ex Anglico in Latinum convertam:

„ Satis diu sub terra iam profectus, ad loca veniebam, ubi picturae sunt repertae & plures adhuc quotidie reperiuntur. Qui operae praesunt, (intendants,) effigies quidem curarunt eruendas; Forulos autem, vel loculos, in quibus erant positae, id quod imprudenter factum, intactos fere reliquerunt. Omnes enim erant promiscuis variarum formarum picturis ornatae, ac personis, figuris & animalibus compositae pulcherrimis. Iam vero sunt, sine exemplis, destructae; nec, quae adhuc restant, similiter non exolefcunt. Vbi enim imagines offendunt, minus bene conservatas, ibidem illae relinquuntur.“

§. XXVIII.

Sed ut libello nostro, prope iam absoluto, quasi fastigium imponamus, non incommodum videtur, non praeterire reliquas pictoris Angl. epistolas, quot-

i) v. Letters from a young Painter &c. p. 166.

l) Ibid. p. 165. in notis, quas editor subtexuit.

quotquot à re nostra minime sunt alienae. *Quarum prima est. m)*

Epistola XXIX.

„Ex vno tantum libro, quem hac occasione consulueram, qui est --- *Thesaurus*, cognoui, opusculum illud antiquitus Herculaneum vocatum, quod ibidem fuisse dicitur, ubi nunc habemus subterraneum; Hoc est vel sub eundem locum, ubi hodie oppidum Turris Graeci, vel non ita procul ab eo, ad radices montis Vesuuii. Quantum enim, iam conspicitur, si quid coniectem, vix dimidio Anglici lapidis spatio ab eo abest. Et quemadmodum, olim latius patuisse videtur; Ita etiam fieri potest, ut, dum longius eruunt, tam ad Turrim Graeci extensum, quam extra hunc locum, reperiatur.

„De iis autem, quae reperta sunt, quoad fieri à me potest, exponam, dummodo, quod opus erit, certiore Te prius feci de viis, quas foderunt. Illae, quum admodum periculosae fuissent, accidentium metu, raro sunt altiores vel latiores factae, quam ut singulis erectis & statura mihi similibus peruiæ commode iusteque fuerint. Haec causa est, cur istas Tibi res generatim quidem, sed imperfecte, repraesentas. Sunt autem istae viae plane inexplicabiles; Ita ut, post duo vel tres amfractus, coniicere, ubi tute ipse sis, nequeas.

„Ex vltiore Porticus parte, versus Turrim Graeci, per gradus lapideos plus minus quinque-
„ginta

„ginta descendis. Hi Te ferunt per theatri muros
 „candidi marmoris crusta obductos, qui, si à terra
 „& puluere purgarentur, satis adhuc comparerent,
 „credo, integri. Maius autem hoc esse vulgaribus,
 „quae Londini sunt, theatris, quantum in conspe-
 „ctu iam est, dubito. Theatrum enim id fuisse,
 „non Amphitheatrum, n) ex scenae parte adparet,
 „plane disiuncta. Est, nisi fallor, variis diuersarum
 „formatum picturis adornatum, artis plastices opus.
 „Eius

n) Quod ita erat instructum, ut scena, theatris tantum
 propria, differret. *Virg. L. I. Aeneid. v. 43 I. seqq.*
 Caecae arenaeque quondam amphitheatra dicta. v. I.
Lipsium de amphitheatr. cap. 2. Romae ea primum
 constituit Iulius Caesar. Quare *Xiphilin. in epitom.*
Dionis de Iul. Caes. p. 155. Εἷς αὖ πολλὰς αἰτ, καὶ
 παντοδαπὰς ἀγῶνας ἔθηκε θεάτρῳ τε κυνηγε-
 τικὸν ἰκρίσας ὁ καὶ ἀμφιδέατρον, ἐν τῷ πέ-
 ρει παύλαχόθεν ἔδρας, ἀνευ σκηνῆς, εἶχεν,
 προσεβλήθη. Theatri HERCVLANENSIS extre-
 mitatem CCXC pedum dicit auctor libelli: *Memoire*
sur la Ville souterraine &c. p. 12. seqq. Idem vero
 huius theatri inscriptionem repertam esse testatur:

L. ANNIVS. L. F. MAMIANVS. RVFVS. II.

VIR.

QVINO THEATRO. NVMISIVS. P. F.

ARO. HERCVLANEN.

v. p. 15. Vtriusque Siciliae regi qui sacrorum est an-
 tistes, primus ibidem legit:

THEATRVM ORCHESTRANI DE SVO

- - - - L. RVFVS L. FILIVS, CEC.

Et paullo post litteris minoribus: VMICIVS

P. I. ARCHITECT.

Conf. Gazette de Cologne a. 1748. n. 18.

„Eius autem pariter ac picturarum magnus ibi numerus est, supra infraque in plurimis oppidi partibus dispersus.

„Relicto theatro in viam intras angustam, ubi ab altera manu, (nam visui obiecta ex utraque manu simul distinguere raro aut nunquam potes,) muros habes obductos, vel partim marmore, partim plastices opere incrustatos. Hinc inde quoque offendis eos, mere lateritios. Sed ubique fere, siue supra, siue circa Te, columnas marmoreas vel plastices arte gypsatas, fractas, aut contritas omnibus dissitis modis iacentes. Externas modo clare vides parietum, introrsum ruina collapsorum, partes; Modo internas aliorum, qui quassati εἰς τὰ ἔξω videntur; Modo partes aedificiorum interiores, quae ad lineam vsque restant erectae. Quarum, equidem opinor, iure quodam meo, plures adhuc reperientur integrae; sicuti iam nonnullas ex parte ita comparatas inuenerunt. Vbi, quae habes hanc minus dispositam laterum, tegularum, calcis & marmoris multitudinem, in rotis & rotundis vel laquearis, vel alius tecti partibus atque ornamentis. Omnia plastices arte composita, trabibus, tignis & arboribus, quae in oppido sterisse videntur, truncis, tignis ad alendum ignem, terra ac materie. His vniversus ille locus obrutus videtur. Omnia inquam confusa, non secus ac si de industria fuissent commixta. Facilius enim est, mente id concipere, quam describere verbis. Ne multa, ruinae sunt crede incredibiles.

„His

„ His autem generatim expositis, quae maxime
 „ commemoranda vidi, speciatim explicabo; iustum
 „ quidem ordinem prae me non ferens, sed prout
 „ mihi obuia fiebant. Iam enim aperui, fieri à me
 „ non potuisse, ut singulorum, quo posita erant, or-
 „ dinem accurate obseruauerim.

„ Vidi interiores partes forundi cuiusdam aedifi-
 „ cii, quod templum fortasse fuerat. o) fastigio est
 „ corona-

o) De HERCVLANEI templis exponit *Memoire sur la
 Ville souterraine* &c. p. 15. seqq. *Chalcidicum* autem
 ibi fuisse, ex inscriptione cognoscitur, Porticu reperta,
 quae haec est:

FRIDIE. K. MARTIAS. IN. CVR. SCRIBENDO. ADFVERE
 CVNCTI. QVOD. VERBA. FACTA. SVNT. M. M. MEMMIOS.
 RVFOS. PAT. ET. FIL. ET. VIRI... ITER. PEQVNI. PONDE-
 RALI. ET. CHALCIDIVM. ET. SCHOLAM. SECVNDVM
 MVNICIP. SPLENDOREM. FECISSE. QVAE. TVRI
 PVBLICE. DECRETO. D. E. R. I. C. PLACERE. HVIC.
 ORDINI. CVM. M. M. RVFI. PAT. ET. FIL. IL. VIR. ITER.
 IN. EDENDIS. MVNERIBVS. ADEO. LIBERALES. FVERINT.
 VT. EORVM. MONVMENTA. DECORI. MVNICIPIO. SINT.

v. §. 14.

ADEO. DILIGENTES. VT. VITIIS. PVNDERVM. OCCVRRERE-
 RINT. IDQ. IN. PERPETVVM. PROVIDERINT.
 PLACERE. DECVRIONIB. MM. MEMMIOS. RVFOS. PAT.
 ET. FIL. DVM. IL. VIVERENT. EORVM. POS... M. ET.
 SCHOLAE. ET. CHALCIDIC. QVAE. IPSI.
 FECISSENT. PROCVRATIONEM. DARI. VTRIQVE. SERVOS.
 EIVS... MPIVS. EST... NEGOTIO. PRAEPONERENT. NEQVE
 INDE. ABVCI. SINE. DECVRIONVM. DECRETO. ET. MM. MEM-
 MIIS. RVFIS. PAT. ET. FIL. PVBLICE. GRATIAS. AGEI. QVOD.
 ITERATIONI. HONORI. EORVM. NON. AMBITIONEL. NEQVE.
 IACTATIONI. SVAE. DEDERINT. SED. IN. CVLTVM.
 MVNICIPI. ET. DECOREM. CONTVLERINT. v. *Me-
 moire sur la Ville l. c. Chalcidicum est aedificii genus,
 quod*

„ coronatum , quod aedis esse solet , arcuata stru-
 „ ctura insigni. Cuius linea media in longitudinem
 „ XXX. circites pedes habuit. Sed mensuram ,
 „ metiri enim non patiuntur , haud dico satis accu-
 „ ratam. - - - Non procul ab eo vidi inferior-
 „ rem Corinthiae columnae partem , in basi latericia ,
 „ iusta magnitudine , eleganter positam , qualem
 „ me vnquam reperisse ignoro. Vicina sunt lateritia
 „ quaedam solidaque admodum aedificia. - - - Non
 „ ita multo post permeabam , (suspensio enim gradu
 „ euntes animaduertimus,) quod perpolitum fuisse
 „ videbatur Mosaicum , vt aiunt , pauimentum.

„ Paulo longius progressi , intrasse nosmetipsos
 „ comperimus in partes domus cuiusdam interiores.
 „ Locus fuisse videtur angustus. Omnia tamen
 „ erant plastices opere obducta , rubro liuido picta ,
 „ ornata tabulis vel albi vel albicantis aliorumque
 „ colorum , quos distinguere lumina nostra non sa-
 „ tis poterant. Erant in his tabulis variarum for-
 „ marum picturae , vt volatilium , laruarum , co-
 „ rollarum &c.

„ Non multo post , nec sine labore , ad superio-
 „ rem aliarum aedium partem peruenimus ; Quin
 „ eo , per angustam terrae mollioris cauernam ,
 „ sursum repsumus. Pauimentum plastices arte gy-
 „ psatum magnaue ex inferiore parte erat à terra
 „ & ruinis purgatum. Periculum adeuntes , ibi vi-
 „ dius loca , arte , quam modo dixi , ornata &
 „ ex-

quod *Festus* obseruauit , ab vrbe Chalcida dictum ; quod
Vitruuius L. V. c. I. docet , in Basilicarum extre-
 mis constitutum.

„ expolita, multo tamen magnificentius. Tabula-
 „ tum cum parietinis pictum eodem modo, eodem
 „ colore, eodemque rubro, quod liuidum fuit,
 „ subiecto. Hic locus decem circiter vel undecim
 „ pedum, in altitudinem, fuit. Sed ob discrimen,
 „ ibi verendum, quam celerrime recipere nos, co-
 „ gebamur.

„ Faciliorem adscensum mox consecuti, ad lo-
 „ cum ducebamur, qui domuum quarundam am-
 „ plissimarum amplissimus, sic videbatur, fuerat.
 „ Eius in extremo paries tres potissimum ostendit
 „ abacos, omnes elegantissime pictos, partim va-
 „ riis formis, partim figuris abscedentibus, templa
 „ sistentes, domus, hortos aliaque his similia, non
 „ sine licentia, iudicio & variatione facta, maxime
 „ natia, splendide ac pulcre ornata. Ita autem
 „ comparatus est uniuersus, qui conspicitur, locus,
 „ ne excepto quidem recto, quod obliquum fuisse
 „ videtur. Omnes pictarum tabularum lineae decus
 „ credo indicant, quod in medio non potuit quin
 „ fuerit fastigio. Sed praetereunda non est palma,
 „ singulis semper tabulis interposita picturisque ex-
 „ pressa tam miscellaneis, ut acroteria vidisse igno-
 „ rem, his pulciora. Altitudinem huius loci, vel
 „ longitudinem, vel latitudinem nemo probabiliter
 „ coniciet. Namque ex abacis adparet satis id pro-
 „ funde erutum, dum ad pavementum venit; nec
 „ ultra quinque pedes, nisi fallor, ex altera extre-
 „ marum partium modo commemorata, remoue-
 „ runt.

„ Exinde visi loca, ad easdem vero aedes perti-
 „ nebant, minus singularia; ut & aliarum aedium

D

„ aequae

„aeque vulgarium partes interiores. - - - In-
 „trinsecus vero erant, quod semel monuisse satis
 „est, tantum non omnes rubro quodam liuido pi-
 „ctae; modo simplices, modo adornatae figuris
 „&c. - - - Longius progressi platearum angulos
 „bis velter praeteriisse existimamur. Tectorum fa-
 „cies permeando bis obseruasse videor, vnam praë-
 „cipue aedificii amplissimi & specie publici, pilatium
 „acti, columnis gypso latissime striatis.

„Venio nunc ad oppidi enersionem, quae satis
 „clare patet. Ea vero, quod huc pertineret, com-
 „memorari nihil potest mirabilius. - - - Partim
 „id esse monte erumpente destructum, nemo nega-
 „bit. Hoc ita factum: Primum ignem ex ipsius
 „alimentis concepit, tum aliquantis per flagrans ob-
 „rutus, ignis vero restinctus est. Id Te, quae
 „dicam, docebunt: Vbique fere illic sunt, quem
 „ad modum obseruavi, trabes, tigna, arbores &c.
 „eaeque magna vi hinc inde disiecta. Haec
 „omnia plane cremata & carbones facta sunt, tam
 „puri, ut fieri vix possint meliores. Quin etiam
 „trabes ceteris crassiores penitus combustae. For-
 „mam tamen perfecte conseruarunt, adeo ut, quot-
 „quot earum explorare licuit, ictus sane adparerent,
 „vel asciae, vel alius instrumenti, quo caesae aut fa-
 „bricatae essent. Oppidum illud patet esse crema-
 „tum iuxta atque obrutum. - - - Iam vero, si
 „incendium diutius durasset, omnes illae trabes in
 „cineres mutatae, saltem plane deformatae fuissent;
 „Igne contra mox restincto integri factae carbones.
 „Hoc videtur fuisse fatum eius partis, quae adhuc
 „reperita est.

„Hanc

„ Hanc euerſionem , duobus eiꝛmodi grauiffi-
 „ mis malis , altero alterum inſecuto , factam , mi-
 „ nus repugnat , quam idem eadem materia crema-
 „ tum exiſtimare , qua fuit obrutum . Fac enim
 „ hoc accidiffe : Qui quaefo intelligeres , quomodo
 „ picturae potuiſſent ibi conſeruari , quales reuera
 „ ſunt , integrae ? Qui fieret , vt ibi nullum omni-
 „ no reperiretur incendii veſtigium in muris , mar-
 „ more &c. Adhuc autem illic nihil eiꝛmodi in-
 „ uentum . Neque ibidem videtur , cuiꝛcunqꝛue
 „ rei ſit , combuſtum cum terra & puluere mixtum .
 „ Ab iſno ad ſummum , cuneta ſepelivit pura tan-
 „ tum terra , quae , pro natura ſua , incendere op-
 „ pidum minime potuit . - - - Igitur vero fit ſi-
 „ millimum , vt id obrueretur , tremorem terrae ,
 „ eodem tempore factum , effeciſſe , non lapides , non
 „ ſanillas , quibꝛs de monte ſurgebat aeſtus ad auras .
 „ Incenſum quidem hac materia nemo negabit ; Sed
 „ nec illa ſepultum eſt , nec , quod exinde elucet ,
 „ eadem iſtud interiit . Vtcunqꝛue ſe res habeat , op-
 „ pido huic accidit calamitas , omnium , opinor ,
 „ quae fieri in natura rerum poſſunt , maxime hor-
 „ rendam .

„ Accedit , quo Te vno adhuc incommodem ,
 „ Herculaneſes periculi forſitan habuiſſe praenun-
 „ tia , vt oppidum reliquerint . Quum enim , vltra
 „ ſeſqui milliaris ſpatium iam eruerint ; quin tot
 „ ibi iam ſint anguli & amfractus , praeter vnum ta-
 „ men hominis cadauer , repertum adhuc eſt nul-
 „ lum .“ Haec epiſt. auctor .

Sed , ſi quid video , minus accurate cogitata .
 Cum HERCVLANEO homines interiſſe bene nul-

ros, *Xiphilinus* aperte docet. p) Nec repugnat, quod auctor de cadaueribus disputauit. Fac enim, vnicum adhuc inuentum; Fac, non defuisse HERCVLANENSIBVS periculi praenuntia: Quid inde? Eane illos conuocarunt, alios aliorum consilia expectantes? Quid diuinarent, quid suaderent prudentiores, peritiores, maiores, vt fit, sollicite rogitantes? Igitur, quid obstat, quin magna pars ciuium in vno loco, tamquam monumento communi, consepulta iaceat? Quin eo nondum eruendo peruenerint? Quin angustis admodum cuniculis transire multa potuerint? Altius si foderent, (sed verendum, vt fiat,) q) plura certe cognoscerent.

§. XXIX.

Antiquitatis amatores non sine voluptate legerit, quae exponit eiusdem auctoris

Epistola XXXIII. r)

ad R....

Romae d. xx. Iun.
MDCCLXIII.

Vir Colendissime!

„ Mitto Tibi, quae in oppido HERCVLANEI
„ subterraneo eruerunt, statuarum, vultuum, cae-
„ lurae aliarumque antiquitatum curiosarum de-
„ scriptionem. Ipse bis vidi locum; Frequentius
„ autem

p) v. Supra §. XXIII.

q) v. §. XXVI.

r) v. p. 202. seqq.

„ autem de eolocus cum aliis, eorundem obserua-
 „ tionibus emendaui & locupletaui meas.

„ Quatuor circiter lapidum spatio à Neapoli abest,
 „ in oris maritimis positum, oppidum Porticus;
 „ quod urbis partem videtur aliquando fore. Exem-
 „ plum regis, cui palatium hic exstruitur, multi
 „ sunt, eo habitatum concedentes, secuti. Situs
 „ est laetissimus. Prospectum ex altera parte urbis
 „ sinusque Neapolis cum littore incuruato reddunt,
 „ multum habentem varietatis, multum delectatio-
 „ nis. Ex altera vero idem praestat litus, ad pro-
 „ montorium usque Sarentinum & insulam Capri.
 „ Duorum fere lapidum interuallo longius abest,
 „ mire surgens, mons Vesuvius. Hortos quidem
 „ ex institutis Gallicorum descripserunt, ad mare
 „ extensos. Sed opus nondum adgrediuntur, nihil
 „ in primis nisi arcem molientes. Est magna quae-
 „ dam & media porticus, sub qua ponunt statuam
 „ equestrem marmoream, partibus tantum non qua-
 „ dringentis, nuper repertam. Restauratoris cura
 „ tam mire iunctam vidi, ut aedificio decori sit per-
 „ eximio futura. In basi incisum hoc est:

MARCO. NONIO. M. F.

BALBO. PR. PRO. COS.

HERCVLANENSES. S)

„ Pro-

q) Eam itaque statuam *Marco. Nonio., Marci filio, Balbo, praetori, proconsuli, Herculanenses* decreuerunt. Equestres autem statuas „ Romanam celebra-
 „ tionem“ habuisse, „ orto, sine dubio, à Graecis
 „ exemplo,“ *Plinius Hist. nat. L. XXXIV. c. 5.* testis est. Neque, eodem auctore *ibid. c. 4.* „ effigies ho-
 „ minum solebant exprimi, nisi aliqua illustri causa per-
 „ petuitatem, merentium.“ Jam vero multa de Bal-

„ Proxime ad ſcalarum fundamentum , à ſiniſtra ,
 „ ſtat ſtatua marmorea VITELLII, habitu militari,
 „ viuo.

bis, de Noniis adferre, nihil attinet. Aricinum illum M. Balbum fuiſſe, parum abeſt, quin opiner, de Campanis agris bene meritum. *Suetonius* de eo in vita Auguſt. c. 4. exponit: „*Balbus* paterna ſtirpe Aricinus, multis in familia ſenatoriis imaginibus, à „ matre Magnum Pompeium arctiſſimo contingebat „ gradu: Functusque honore Praeturae, inter XXviros „ agrum Campanum plebi, Iulia lege diuiſit.“ Ex qua quidem diuiſione *Nonii* nomen fortitus videtur. Nam Graeci vocant *ὄνιος*, ab *ὄνιμι*, iuuo, proſum. v. infra. ep. Card. *Quirini*. Distingui non ita facile poſſunt marmoreae, quas adhuc deprehenderunt, in HERCVLANENSIBVS cuniculis, ſtatuae, exceptis Athalanti, Veſpaſiani, Mammii Max. & Balborum. Inſcriptum autem, Mammio poſitae, fuit:

L. . . . MAMMIO MAXIMO.

AVGVSTALI

MVNICIPES ET INCOLAE.

AERE CONLATO.

v. *Memoire* ſur la Ville &c. p. 30. Similiter L. Munario Conceſſiano huiusmodi monumentum HERCVLANENSES decreuiſſe, intelligitur ex iis, quae incuſa perhibentur:

L. MVNATIO. CONCESSIONO. V. P.

PATRONO. COLONIAE. PRO. ME-

RITIS. EIVS. ERGA. CIVES. MVNIFICA.

LARGITATE. OLIM. HONOREM.

DEIVTVM. PRAEſTANTIſſIMO.

VIRO. PRAESENS. TEMPVS. EXEGIT.

QVO. ETIAM. MVNATIO. CONCESSIONO.

FILI. SVI. DEMARCHIA. CVMVLATIONE.

SVMTV. LIBERALITATIS. ABVNDANTIA.

VNI-

„ viuo longe maior. t) Cubicula non ampla quidem
 „ sunt, perpolita tamen. Pavimentum sacrarii re-
 „ gis, in ipsius cubiculo est, quemadmodum dicunt,
 „ Mosaicum, in oppido repertum. Praeter nigrum
 „ albumque, colores non habet. Ex altera eaque
 „ extrema parte poculum est, instar equorum ma-
 „ rinorum, duobus monstris impositum. Sub por-
 „ ta aliud est, quod totidem animalia, volantibus
 „ gryphis similia, capitibus cornuta, sustinent....
 „ In vno cubiculorum, duo vultus erant in tabulis
 „ ex orichalco confecti: Quorum alteri cassis vel
 „ mitra imposita. Aduersi erant duo marmorei vul-
 „ tus hominum adolescentulorum. ---- Proximo
 „ loco quatuor marmoreae tenues statuæ, in altitu-
 „ dinem bis ac semipedales. Repraesentant *Silenum*,
 „ vt arbitror, ---- *Venerem*, ---- *Apollinem* &
 „ feminae figuram. ----

„ Ex adversa scalarum inferiorum parte locus est,
 „ vbi statuæ & alia quæque antiquitatis curiosa ser-
 „ vantur, dum Xystus est receptaculum conditus.
 „ Hic intranti à sinistra sunt septem statuæ aereæ,
 „ viuis longe maiores.,,

I. Im-

UNIVERSIS. EXHIBUIT. CIVIBVS. OBQVE.
 TESTIMONIA. AMORIS. SINCERISSIMI.
 REG. PRIMARIA. SPLENDIDISSIMA.
 HERCVLANENSIVM. PATRONO. MIRABILI.
 STATVAM. PONENDAM. DECREVIT. Ibid.
 p. 31.

t) Vitellio statuas equestres, plurifariam positas, malo
 omine corruisse, *Suetonius*, in eius vita c. 9. cum
 aliis, memoriae prodidit.

I. „Imperator, sine dubio; nudus, rudem longam
„manu tenens.

II. „Habitum consulari.

III. „Habitum sacra facturi.

IV. „Mulier, sacerdoti simillima.

V. „Simulacrum Ciceronis.

VI. „Mulier, eodem cultu, quo IVta.

VII. „Vir, similis Imo, sed non ita magnus.

„Nonnullis ex his oculi adhuc sunt integri: Non
„autem metallici, sed, ad verum pupillae colorem
„reddendum, peculiariter compositi.

„Ibidem statuæ sunt decem marmoreæ, quarum
„duæ Ioues, corporis proceritate, solita maiore.
„Vterque capite caret. Reliquæ sunt matronæ
„Roman. &c. Praeter ea ibi duas ex delineatione
„caelatas effigies reperi; alteram *Alexandri Magni*,
„alteram matris ipsius *Olympiæ*.

„In adiuncta quadam cellula nouem erant clypei,
„omnes in HERCVLANEI theatro inuenti; Quo-
„rum optimi duo speciem habent *Iouis Ammonis*,
„auribus caprinis instructam, magnisque arietinis
„cornibus.

„In theatro, ad palatium pertinente, seruantur
„sex statuæ consulares.

„In alio cubiculo, duo aerea capita & scenam
„comoediæ caelatam apprehendi, actores omnes
„personatos.

„Proxime, vbi picturae, parua quaedam est
„equitis lancearii, ex orichalco, effigies. Simi-
„liter

„liter & sacrificium in exigua caelatura : Sacerdos
 „ad altare libat. Velata ante altare sedet ; Pone
 „quam figura feminae, stantis duasque faces, obli-
 „quas tenentis. v)

„Qui restaurandis statuis praeest, sculptor, varia
 „dicit esse, in theatro, reperta aerearum equestri-
 „um statuârum fragmenta. Omnium equos *Marci*
 „*Aurelii* Capitolino coniecat nec maiores fuisse,
 „nec minores. Ex his artem, qua *Caligula* expres-
 „sus fuit, miratur.

„Similiter in orichalco inuenerunt litteras, x)
 „ad inscriptiones pertinentes; magnum rei familia-
 „ris utensilium numerum, varii generis; aliquot
 „vitreas, accurate formatas, sicut nostrae, phialas.
 „In quibusdam suber ac liquor adhuc fuerat. Non
 „nihil frumenti & panis iniuria ignis tantopere de-
 „formati, ut hunc nonnisi è pictura, eundem per-
 „fecte exprimente, agnouerint“. Cct.

§. XXX.

v) Capite velato sacrificabant, potissimum mulieres. v.
Saubert. de sacrif. c. XII. p. 274. seqq. Sedebant,
 ut adorarent. Ibid. p. 283. Matronae autem sacrificata-
 turae, faculas tenere ad aras solebant. v. *Seruium* ad
 L. IV. Aen. *Virg.* & *Saub.* l. d. c. XVI.

x) Offenderunt praeterea numos, in memoriam facti
 singularis HERCVLANEI cufos. Aliquot eorum de-
 scribit *Memoire sur la Ville* &c. p. 32. seqq.

§. XXX.

Quod reliquum est, auctor de picturis & imaginibus nonnulla promiserat. Ea praestat ipsius

Epistola XXXV.

ad eundem R. . .

Romae d. x. Sept.

MDCCLIII.

Vra. acstumatissime !

„Expectationi Tuae, vt, quae de statuis &c.
 „scripsi, respondeant, ne id, quod de picturis iam
 „mitto, iusto breuius videatur, necesse erit, hic
 „non praeterire, quod ante omisi. Incommode
 „enim satis sum istas res contemplatus. Sane dif-
 „ficile fuit *Allenique* beneficio Angl. Cos. factum,
 „vt triennium abhinc primum videre omnia liceret.
 „Difficultas autem adferebatur periculo, quod *Ca-*
 „*millus Paderni* paullo ante fecerat, imagines ali-
 „quot expressurus. Quam ob causam hunc statim
 „amouendum curarunt. Ex hoc ipso tempore,
 „omnes, quibus ea videndi facultas data, quo mi-
 „nus penicilli vsus permetteretur, semper sunt ac-
 „curatissime obseruati. Igitur, quod reliqui mihi
 „tantummodo fecerunt, memoria haec, quantum
 „fieri à me poterat, comprehendì; Deinde die eo-
 „dem eadem perscripsi. Hoc bis feci. Post ea
 „comparaui à me notata cum commentariis &
 „animaduersionibus aliorum. Ita magna facta est
 „obseruationum mearum accessio. Nec dubito,
 „fo-

„ fore vt memoriam sequentem, aequae ac superio-
 „ rem, minus imperfectam iudicare satisque accura-
 „ tam velis. Qui enim, in conditionibus minus,
 „ commodis, expectari perfectior potest?

I. „ *Bacchus* sedet, stante coram ipso *Hercule*.
 „ Pone *Herculem* sedet, (in nube nisi fallor,) ima-
 „ go feminae alatae, cuius caput laurea coronatum,
 „ sinistra spicam tenet, dextra est porrecta *Baccho*. y)
 „ Iuxta *Herculem* est, ex altera parte, leo, ex altera,
 „ aquila. *Baccho* stat à tergo adolescens ridens &
 „ infra eum puerulus lactens, vberibus damae in-
 „ hians. z) *Bacchus* & *Hercules* corporis proceri-
 „ tate sunt solito maiores.

II. „ *Theseus* stat, cum Minotauro, pedibus
 „ ipsius subiecto. Monstrum fictum est humano,
 „ corpore, capite vero taurino. Ibi sunt tres vel
 „ quatuor adolescentes; blanditias ei, pro sua ipso-
 „ rum liberatione, adhibentes: Manus illius oscu-
 „ lantur, eiusdem pedes amplexi. a) Figurae sunt
 „ iuxta longitudine, ad viuos dimensa.

III.

y) Ea autem videtur esse *Victoria* v. *Dempster* paralipom. ad *Rosin.* antiqu. Rom. L. II. c. 10. p. 180. seq. De antiquo *Victoriae* apud Romanos cultu mentionem iniecit *Dionys. Halicarn.* antiquit. Rom. L. I. c. 32.

z) De *Baccho*, damarum pelle induto v. *Natal. Comit.* L. V. c. 13. p. 495. 507. seq. Hic ei habitus, fuit, ob stellarum varietatem. Quam vt imitarentur, illum tripudiis coluerunt; Iisque puer *Cissus* interijt.

a) Ibid. L. VII. c. 9.

III. „*Chiron*, b) tendere barbiton *Achillem* docens. Figuræ perfecta longitudine, tertiam circiter magnitudinis viuentium partem expriment. „Pulcerrima haec est pictura & omnium fere optime conseruata.

IV. „*Chiron*, *Achillem* docens. mittere iaculum.

V. „Vir sedens terga aduertit. Sinistra manu scriptum porrigit alteri, habitu corporis meditando, capite in cubitum nixo. Id mulier pone dextra ostendit. Infra eam stat altera, humeris pharetram ferens; Tertia illam vrget. Vir, pone quem decrepitus quidam subsistit, in modum supplicis pronus iacet, digitos, coram prima sedentis imagine, ori adplicat. Figuræ vix dimidiam viuentium magnitudinem habent. Historiam eas indicare, nonnulli putarunt, de *Appio & Virginitia*. c)

VI.

b) Istam fabulam breuiter exponit idem *Nat. Com. L. IV. c. 12. p. 378. Iuuenal. L. III. Satyr. 7. v. 210.*

„Metuens virgae iam grandis *Achilles*
„Cantabat patriis in montibus: Et cui non tunc
„Eliceret risum citharaedi cauda magistri.“

Adde *Valer. Flaccum Argon. L. I. v. 266. seqq.*

c) Erat enim quondam in vrbe nefas ab libidine ortum. App. *Claudius L. Virginii* filiam, virtute non minus excellentem quam forma, amore ardens, pretio ac spe pellicere, sed frustra, adortus est. Igitur clienti Claudio dat negotium, vt virginem in seruitutem assereret. Quare ea abducitur, in foro comprehensa. Ad ipsius clamorem concursu facto, serua iudicatur coram Appii tribunali. Appius autem Xvir eiusdem facinoris & auctor

VI. „*Iupiter*, manu fulmen tenens. Ei à tergo
„pendet stimulator, *Cupido*. - - -

VII. „Ad *Herculem* stant *Amphitruo* & *Alcmena*,
„contemplantes eum, qui infans serpentem manu
„sua strangulat. *Amphitruo* gladium arripit, eum-
„que distringit. Accedit imago mulieris, infan-
„tem complexae, cuius caput iam deletum. d)
„Haec sunt mutilata magis ac longe-minora. - - -

VIII. „Simulacrum viri, tiara Phrygica velati.
„Lampadem in disco manu portat, pannea veste,
„in coccineo alba, indutus. e)

IX. „Tres, vti videtur, feminarum imagines,
„pulcre pictae. Duae sunt radiis coronatae: Ter-
„tia laurea. Minor est species in nubibus, laure-
„am quoque capite, manu vero gestans pedum,
„ad istas vergens. - - - Hoc dicunt iudicium
„*Paridis*. f)

X. „Puella cum Satyro luctans, ne vis sibi in-
„feratur.

XI.

auctor & iudex fuit. Sed parens, iniuriae nec par,
nec patiens, quomodo puellam cultro transfixerit,
tamquam vno, qui ei reliquus esset, modo, filiam in
libertatem vindicandi, *Liuius* est persecutus. L. III.
c. 44. seqq.

d) Hac de re conf. *Natal. Comit.* L. VII. c. I. p. 678.

e) Hunc regem fere arbitror sacrificaturum. Conf. *Alex.*
ab Alex. gen. dier. L. I. c. 28. & L. IV. c. 17.

f) *Virgil.* Aeneid. L. I v. 26. l. vt alii v. 30. seqq.
Martial. L. X. epigr. 89.

- XI. „Alia, se Satyro permittens. . . .
- XII. „Maritus, cum vxore prandens. Vir, bi-
biturus, poculum, cornu simile, manu tenet.
„Seruus est ad ianuam.
- XIII. „Sacrificium Egyptiacum. g)
- XIV. „Aliud sacrificium.
- XV. „Perpulcra imago mulieris, habitu cogi-
tabundae. Sursum videt, complicatis digitis &
„pollice vtroque coniuncto. Manibus innititur
„gladius obtusus, vinculo viridi circumvolutus.
„Vivae magnitudinem exprimit.
- XVI. „*Silenus* sedet, cum pueris, vias ore pre-
„mens. Pone hunc est figura feminae, terga ad-
„uertentis. Ad ipsius pedes iacet asinus eiusdem;
„Aduersus autem sedet *Mercurius*, pileo velatus,
„tenens citharam.
- XVII. „Species semi nuda, folium sinistra ob-
„tendentis, feminae.
- XVIII. „*Flora* volans, ferens flores sinistra,
„dextra subleuans pallam, pariter consitam flori-
„bus.

XIX.

- g) Singularia fuisse Egyptiorum sacrificia *Alex. ab Ale-*
xandro docet, adeo vt Romae fuerint verita. L. II. c.
19. p. 88. a. Feminam enim apud Egyptios immolare,
nefas ducebatur. L. III. c. 12. p. 143. b. Nec pecudi-
bus aut sanguine victimarum, sed thure ac precibus
placare deos solebant. L. II. c. 22. p. 92. a. *Macrob.*
Saturnal. L. I. c. 7. Atque immolata victima caput
abscindebant, illudque diris exsecrati carminibus in flu-
men deiiciebant. *Alex. ab Alex.* L. IV. c. 17. p. 225.
b. Sacrificium autem dum ardebat, se diuerberabant
plagisque adiciebant. *Ibid.* p. 226. a.

XIX. „*Stymphalides* sagittis suis opprimens *Hercules*. Non ita magnus.

XX. „Homo, capite radiato, sedens. - - -
„Stant reliqui duo; alter etiam radiis, alter est
„laurea coronatus.

XXI. „Vir, gemina, ut hodie sunt, bipenni
„armatus.

XXII. „Alius alia instructus.

XXIII. „*Herculis* caput & claua.

XXIV. „*Bacchus*, puer tigride delectatur.

XXV. „Cornibus arietem trahens; *Cupido*.

XXVI. „Idem, ceruo vectus.

XXVII. „*Cupido*, bigis ab oloribus vectus.

XXVIII. „Idem curru bigarum à leonibus ve-
„hitur.

XXIX. „*Victoria*, lauream manu tenens.

XXX. „Leopardus agitans bestiam.

XXXI. „Carrus, arcubus, sagittis aliisque ar-
„mis oneratus. Camelopardales duae, quae iun-
„gantur, paratae.

XXXII. „Avis specie minus vsitata, cruribus
„suis admodum erecta, capite cristato. Accedunt
„volucres duae minores, cum testa florum & varii
„generis frutice.

XXXIII. „Alia ad illam pertinens.

XXXIV. „Psittacus, cicada agente, rhedam tra-
„hens.

XXXV.

XXXV. „Anser. - - -

XXXVI. „Anas. - - -

XXXVIII. „Gallus, cum racemo. Cet.

Sacrificia, nuptias, prouincias, aedificia, vasa aliasque diuersi generis picturas refert quidem litterarum auctor; Sed quod longum fuisset, non describit. Plura fere quotidie à viginti circiter miseris, ad remum ceteroquin datis, expromuntur. Studiosos harum rerum ad epistolam, quam ab Eminentiss. Cardin. *Quirino*, de nouissime effossis, Ill. *Gesnerus* nuper accepit, delegamus.

II.

ORATIO,

DE

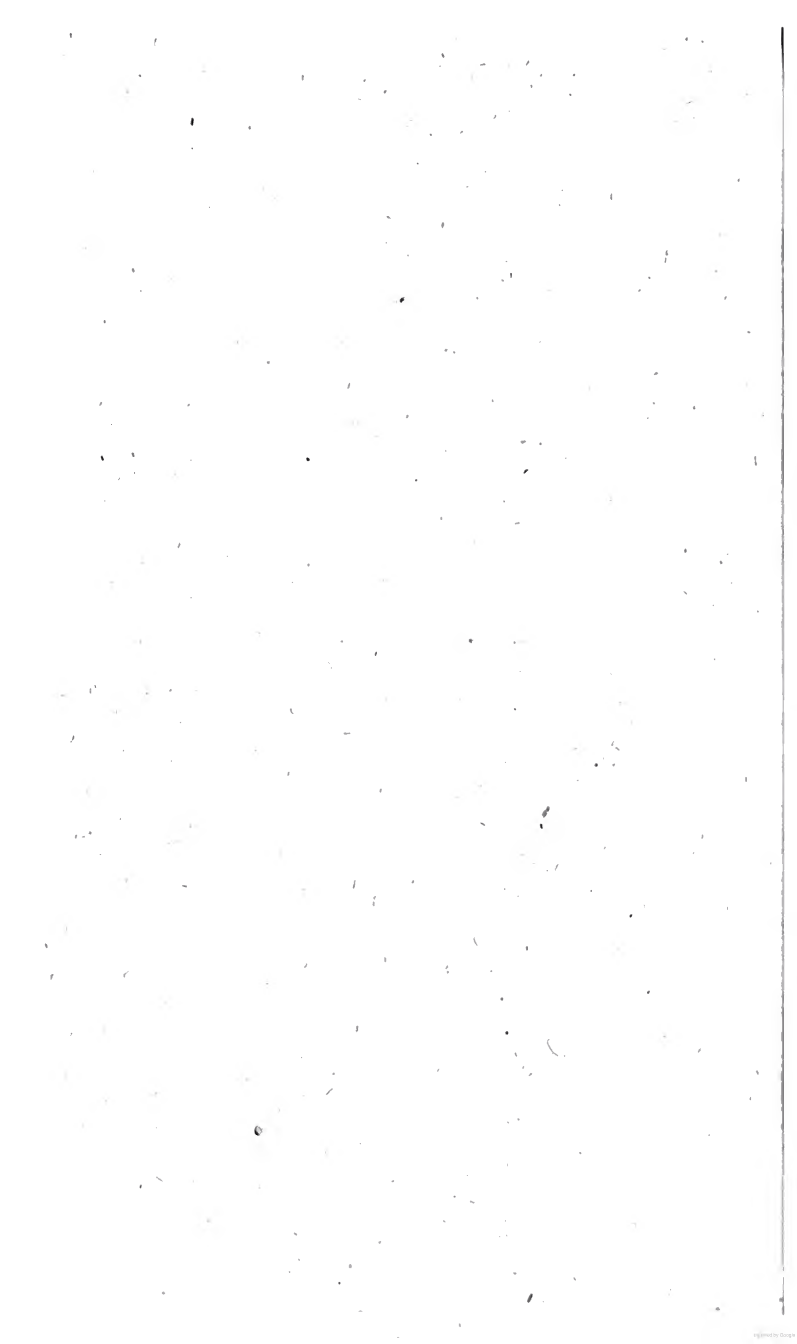
PVERORVM

APVD

VETERES GERMANOS

EDVCATIONE.

E

*Nobilissimi consultissimique ex amplissimo
ciuitatis senatu delecti,*

*Clarissimi atque eruditione praestantes
collegae,*

*Auditores omnium ordinum aestumatis-
simi!*

Prouidam Dei, omnium bonarum rerum auctoris, curam, integerrimo cuique sancta semper pietate colendam, omnibus ac singulis lucide satis ubique adparentem, nemo, alia tot ipsius vestigia siue proteritae neget, siue turpiter ignoret, e puercitia in primis educanda formanda que non cognoscit.

Quotquot enim rationis participes sibi, parentibus reique publicae procreati, pro natura hominum, ceteris animantibus praestant; Quotquot causas rerum vident, recordantur praeterita, praesentia expendunt, diuinant futura: Nec vitam possunt, ubi quisque natus est, nec corpus tueri, nec ad viuendum necessaria, quae belluis tamen natura nunquam negauit, suo quodam, ut aiunt, ac proprio Marte, parare. In lucem edimur admodum debiles, ab aliis excipimur misere inopes; Eamque ob causam, quin morigeri, quin deuincti simus

E 2.

optime

optime de nobis meritis, fieri, credo, nequit. Tollite istam omnium rerum egestatem: Quis hominis animum, in alia quaeuis facile aberrantem, saepe ferocem, raro non effrenatum, in suam aliquam vel rationem, vel consuetudinem induceret? Quis suos ipse cogeret? Quis quaeſo compelleret parendi continaces?

Videtis tantam, qua quisque aetatis initio re vera tenetur, naturae necessitatem. Nihilo tamen secius inuitos plerumque fingi, formari asperos, difficiles non praeceptorum modo, verum etiam parentum disciplinam pati saepe nostros, quem Vestrum fugit?

Itane vero ab iisdem annis vitae suae modum habere, praeceptis institutisque, metu adeo supersedere ac magistro prohibente possunt? Ne ratione quidem, sola duce natura, vtuntur, ad orationis & ad vitae societatem. a) Quid verbis opus est? Quum rei publicae, tum sibi metipsi qui consulere aliquando cupit, (officium autem hoc est, à quo nemo immunis,) eius à puero inscitia atque infirmitas aliorum diligenter constituenda & regenda prudentia est.

Patriam, dulce natale solum, quod pace Vestra fiat, *Auditores aestumatissimi*, animo menteque lustre-

- a) In nemoribus ad Lithuaniae & Russiae confinia sitis, a MDCXCIV. venantes inter vrsos cepere puerum, decem circiter annos natum. Is neque rationis, neque loquelae usu gauisus, cum puero Hamelenſi aliisque similiter efferatis, hoc facile declarat. *Connor. Euang. med. p. 133.*

lustremus. Sane aut hic Numinis supremi providentia, laudibus nonnisi diuinis exornanda eluceat, aut nusquam omnino. Namque aliquam disciplinae rationem apud veteres Germanos nunquam in usu non fuisse, facile patebit. Sed quomodo fuit pristina puerorum institutio comparata? Quantopere illa ab educatione, quae nunc est, abhorret? Quantopere maiorum nostrorum tempora ac fortunam superamus? Rudes olim adolecebant, bellicosi, crudeles, rerum expertes beatissimarum: Et si quid praeterea praestitit veterum disciplina, tantum abfuit, vt emolliret alumnos, vt redderet acceptis longe duriores. b)

Mirum autem non videtur Vobis, me nouum, quod Deus ter O. M. fortunet, in hoc Vestro lyceo munus, nobilissimi magistratus iussu, hodie capessentem, in medium proferre veritates, licet aperitissimas, à proposito tamen nostro minime alienas. Officii enim, mei rationem, non dubito, quin vtriusque duxerim, eligens dicendi genus, accommodatum rebus nostris, Vobis autem, quem ad modum opinor, non molestum. Diuinum profecto bonum est, quod sanior veriorque puerorum educatio hoc tempore largitur. Id quanti faciant summi huius ciuitatis viri, dici vix potest. Qui vero fieret, vt quae nobis demum contigit, quae maiores aegre caruerunt, quam bene ac sapienter compararunt posteris, non abuteremur, nec gemmis, nec auro, nec purpura venali, felicitate. Eam,
nisi

b) *Tacit. de mor. Germ. c. 14.* & quem hic laudasse inter est *Senec. de ira L. I. c. 11. & L. II. c. 15.*

nisi tam ingenii vbertas, quam dicendi copia mihi deesset, non dicam orando complecterer, sed per-censerem numerando. Quare, quod partium mearum adhuc erit, quaeso obtestorque, vt me, haec ipsa temporum nostrorum comoda ex aduersis pristinorum, cuiuscentem; patiamini de veterum Germanorum institutis, non ab omni, à recta tamen puerorum educatione alienis, exponere vberius.

Si quid vnquam fuit, *Auditores aestumatissimi*, quod quantum opinio praesumpta possit, quantam vel obrectationis vel adulationis suspensionem moueat, plus satis declararet; Sane, qui de primis Germanorum moribus iudicarunt memoriaeque prodiderunt, id ipsum maxime aperiunt. Odium & amorem externos cum nostratibus alternis adhibuisse, vt, quae illi conuicia facerent, hi summis extollerent laudibus, partim à *Io. Alb. Fabricio*, viro quondam Hamburgensi, mire erudito, recensiti, c) partim à *Io. David. Koclero*, tum Altorfino, nunc Gottingensi professore, quem honoris causa nomino, diligenter cogniti d) scriptores, facile docebunt. Graecorum, Romanorum vculas quis assensu excipiet, magnifice semper de se, de Germanis saepe contemptim locutorum? Calculum quis adiiciet Italis, Gallis, maleuolorum nominatim *Bodini*, *Baillctti*, *Perraulti*, cetera doctissimorum, iudiciis? Nec partium studiis abripi nonnullos vellem patriae defensores, qui, quum *Morhofios* &
Reim

c) Bibliograph. antiquar. p. 32.

d) v. Dissertat. de Germanorum scholis solitis & solidis. Altdorf. 1725. 4.

Reimmannos imitarentur, praekonit verum pariter ac modum excesserunt. Quod inter nimium & parum est, e varia diuersorum temporum, prouinciarum etiam diuersarum ratione, videtur esse iudicandum. Aliter se res habuit Germanorum, aliter Gallorum, aliter Vbiorum. Omnes autem tempore mutatos accepimus; Natura nulli fere genti cessisse, sensim emendatos institutione atque exercitatione pulcre intelligetis. e)

Strabonem f) consulant, qui pristinos fines Germaniae quaerunt, quam *Tacitus* g) scribit, terris informem, asperam caelo, cultu adspectuque tristem, primis fuisse temporibus. Sed vehementer errant, qui abiectam planeque inutilem exinde colligunt incolarum indolem. Quenam est terrarum natio, cuius non rudis non inculta origo fuerit, de primo vitae

e) Haec tria distinguit *Plutarchus*, de liberis educandis Tom. II. Opp. p. 2. ὡς εἰς τὴν παν/ελή δικαιοπραγίαν τρία δεῖ συνδραμεῖν, φύσιν, καὶ λόγον, καὶ ἔθος. Καλῶ δὲ λόγον μὲν τὴν μάθησιν, ἔθος δὲ τὴν ἀσκησιν.

f) L. VII. Geograph. inquit: Ἐστὶ τὰ μὲν πρῶτα μέρη τῆς χώρας ταύτης, (Germaniam dicit,) τὰ πρὸς τῷ Ῥήνῳ, μέχρι τῶν ἐκβολῶν ἀπὸ τῆς πηγῆς ἀρξαμένοις· σχεδὸν δὲ τοὶ καὶ τῆς ἐπὶ τὸν ἐσπέρειον τῆς χώρας πλατῆος ἡ ποταμία πάντα. - - - Ἐξήρηται ἡ χώρα πρὸς νότον, καὶ συνεχῇ ταῖς Ἀλπεσι ποιεῖ ἑαχὼν τινα πρὸς ἑω τεταμένην, ὡς ἂν μέρος ἦσαν τῶν Ἀλπέων. κ. λ. λ.

g) De mor. Germ. c. 2.

vitae statu paullatim dedocta? Ecquis, scientia atque optimarum artium usu, temere negabit, ceteras gentes postea antecessisse, eadem loca solitudine & inopia quondam vasta habitantes? Quid disciplina, quid praecepta vel apud vetustissimos potuissent, tot ingeniorum testimonia indicant, quot dare recentioribus feliciter contigit.

Interiores veteris Germaniae nationes, reliquis, aliorum commercio quodam cultis, simpliciores tradunt. h) Propriam & sinceram gentem vocant, sui tantum similem. i) Hospites vero eosdem habent, satis humanos. l) Plus ibi bonos mores valuisse, concedunt, quam alibi leges. m) Migrationes quidem, incertae sedes, vitae genus, nec commodum, nec tranquillum plurimis interdixerunt, quibus vi iuris hodie prohibemur. n) At enim vero leges illis ferre ac tabulas quasi figere, praecidere libertatem, graue omnino insuetis onus imponere, nemo tum ausus est. Nulla penes principes eorum fuit

h) Tacit. l. d. c. 5. & 17.

i) Ibid. c. 4. & 22.

l) Ibid. c. 21.

m) Ibid. c. 19.

n) Strabo. l. d: Κοινὸν ἐστὶν ἅπασι τῆς ταύτης, τὸ περὶ τὰς μετ' ἀναστάσεις εὐμαῖες, διὰ τὴν λιτότητα τῆ βίης, ἢ διὰ τὸ μὴ γεωγεῖν μηδὲ θησαυρίζειν, ἀλλ' ἐν καλυβίοις οἰκεῖν ἐφήμερον ἔχουσι παρὰ τελευτὴν. . . . Μιμούμενοι τὰ οἰκεία ταῖς ἀρμαμάξαις ἐπαράντες, ὅποι ἀνδρόξῃ τρέπονται μετὰ τῶν βοσκημάτων. v. Iul. Caesar. de bell. Gall. l. VI. c. 22.

fuit iubendi potestas; Nullam, praeter auctoritatem suadendi, ipsis permiserunt, o) poena metuque perfecte immunes. Qui fieri potuit, vt mores simul constituerentur, vt aliquid esset legibus praeclare comparatum? Harum itaque rerum culpam liceat in Germanorum indolem ac naturam transferre, tamquam futilem, omnibusque animi dotibus indignissimam?

Ac sicut inuita, quod aiunt, Minerva laborant, qui *δύρα Φύρεως*, vel repugnante natura, ad aliquod studium animum adiungunt; Ita quoque est innata mentis humanae conditio, sine disciplina atque institutione, caeca, dubia & de via deflectens. p) „Facile“ quidem est, vt ait *Seneca*, q) „teneros adhuc animos componere: difficulter“ autem „reciduntur vitia, quae nobiscum creuerunt.“ Quid quaeso existimamus de iis, qui hac educatione, qui ista disciplina, vt Germani veteres, diu olim caruerunt, tam iusta, quam maxime necessaria? Multa iam cominemorem magnaeque illorum merita, de humanitatis studio, de linguarum proprietate, de artibus, quibus liberales doctrinae ingenuaeque continentur? Ingenii expectemus acumen? Limatum opinemur ac politum iudicium? Rerum prudentiam ipsis tribuamus & mitem & quasi victum, tamquam coercere cupiditates didicissent, animum? Educationis delicias, quibus dignosci dominus ac seruus potuisset, plane ignorarunt: Quin potius inter eadem pecora,

o) *Tacit.* l. d. c. II.

p) *Plutarch.* l. supra. c.

q) *De ira* L. II. c. 18.

pecora, in eadem humo degerunt, donec aetas separaret ingenuos. r)

A paruulis in id maxime incumbabant, vt, quod Theano, s) Pythagorae vxor, quondam praeceperat, à labore iniuriaque caeli se praestarent inuictos. t) Impuberes, quippe qui ex hoc ipso magnam tum adepti gloriam, manserunt diutissime. v) Longioris autem huius aetatis studium, quo quidem exercitati perhibentur, nude agendi, vel maximo frigore, fuit, recte natandi, bene venandi, fortiter sciteque militandi. x) In saltu nominatim habitantes Sueui, magna pars Germanorum, qui meridiem spectabant, y) vndique syluas, solitudinem, silentium, alioqui cogitationis incitamenta, adiumenta, non habuere, nisi venationis. Nam montibus solum inerrare Dianam, putantes, Minerua fugiebat; Feras igitur excitatum agitatumque, quoties non inibant bella, sunt frequenter profecti, z) Vitam vero tantum non omnem quamquam pudice, parce ac duriter agerent, à labore, sicuti ingenium est omnium hominum, a) procliues tamen fuerunt ad libidinem. Otio, somno ciboque sese dedisse, cerum.

r) *Tacit. de m. G. c. 20.*

s) v. *G. Stollen. Historie der heidnischen Moral. p. 267.*

t) *I. Caesar. de b. G. L. VI. c. 21. & 28.*

v) *Ibid. & Pomp. Mela, L. III. de situ orbis.*

x) *Ibid.*

y) *Strabo, Geogr. L. VII. passim.*

z) *Tacit. l. d. c. 15. Pomp. Mela libro iam dicto.*

a) *Terent. Andr. act. I. sc. 1. v. 50. seq.*

tum est. b) Ebrietatis probrum, illis vulgo obiectari solitum, constanti fama atque omnium fere testimoniis confirmatum, quis Vestrum nescit? c) Quis eos, ipsius expertes, vere planeque pronuntiabit?

Atque ut, scientiis vel doctrinae quale statuerint pretium prisca natalis soli incolae, strictim dicam, in rebus diuinis superstitionis antiquae sectatores, Tuistonem deum, terra editum & filium Mannum, progenitis conditoribus, celebrarunt. d) Alterum illis omnium rerum creatorem fuisse, Deum; alterum Adamum, qui suo quodam iure arbitarentur, non defuerunt. e) Nostra parum refert, siue Iapetum Tuistonem & Gomorem Mannum, cui tres filios, quos ille habuit, f) plerumque tribuerunt; siue aliis nominibus vtrumque dixeritis. In decorum numerum certe relati traduntur, pariter ac Mercurius. Quem quum maxime colerent, humanis quoque hostiis statuto tempore placare, contra ea Herculem ac Martem animalibus conciliare sibi, solebant. g) Non nulli Sueuorum sacrificabant Isidi. Alii vero, (diuersa enim Germanorum sacra fuerunt,) alios adorabant, nec quemquam ducebant numero decorum, nisi quem aut cernerent, aut, mortales aperte

b) *Tacit. l. c. c. 15. Pomp. Met. L. III.*

c) *Tacit. eiusdem libri c. 4. & 22. seq. Amraian. Marcell. L. XV. c. 29.*

d) *Ibid. c. 2.*

e) E. g. *Phil. Cluuer. Geogr. L. III, c. 6. & v. Reimman. hist. lit. P. II. p. 10.*

f) *Gen. X. 2. seq.*

g) *Tacit. de m. G. c. 9.*

re iurare, aequè luculenter viderent & cognoscerent: vt Solē, vt Vulcanum, vt Lunam. Reliquos ne fama quidem acceperant. h) Feminis praeter ea sancti aliquid inesse, prouidi & diuini, crediderunt, ita vt neque illarum consilia spernerent, neque ab ipsis responsa negligerent. Auriniam, Velledam aliasque diu sunt, instar numinum, venerati. i) De futuris, modo virgarum surculis, modo auium voce volatuque, modo equorum hinnitu, moniti dicuntur. l) Quae omnia de cultu Germanorum diuino, tam irritò, quam imperfecto testantur. Quae primas puerorum, cum de rebus sacris, tum de natura numinis, notiones significant.

Neque in cognitione caeli ac siderum, annuorum commutationum, temporum atque aedificandi rationis, difficile est iudicare, quid praestiterint: quum non dierum, quod nunc sit, sed noctium numerum minus congruenter computasse; m) quum hiemem, ver & aestatem habuisse, autumnii vero perinde nomen ac bona nesciuisse; n) quum rerum gestarum memoriam non nisi carminibus celebrasse; o) quum denique suam quisque domum ita instruxisse

h) I. Caes. de b. G. L. VI. c. 21.

i) Tacit. l. d. c. 8. *Roffen & Nerret.* Iuden- und Heiden-Tempel. P. I. p. 922. seqq.

l) Tacit. Ibid. c. 10.

m) Ibid. c. 11 I. Caes. l. d. c. 18.

n) Tacit. c. 26.

o) Ibid. c. 2.

struxisse, cognitum est, vt tecta nihil amoenitatis, nihil salis, nihilque sumtus haberent. p)

Litterarum studia, si *Tacito* q) credendum, auctori satis locupleti, nostrates antiquissimis temporibus bene attigerunt. Namque earum indolem ac naturam, (dicam vt res est, *Honoratissimi Auditeres*,) viri pariter ac feminae ignorauunt. Quid? Abhorruere à sapientia, quae hominem à natura inchoatum perficit, quam profani homines alioquin praedicarunt suam. Quid? Vtebantur suo, quo quisque natus erat, sermone: Cui, si quem adiunxerunt peregrinum, Graecus fuit. Eius saltem monumenta quaedam in confinio Germaniae Rhetiaeque per diu exstitisse, proditum memoriae est. r)

Sed generatim ex his facile diuinatur puerorum educatio, quae non eadem vbique reperitur. Alii, aliis mansuetiores, laudem meriti; alii à vitae consuetudine remotiores, in vituperationem adducti; Multi, iuxta Rhenum fluuium habitantes, forma, moribus ac victu similes Gallorum fuerunt. s) Galli Vbios, Coloniae, quam Agrippinam vocant, finitimos; Vbii Tencteros & Catts; Hi autem alios superarunt. t) Germanos habuisse Druidas, v) ingenio-

p) Ibid. c. 16.

q) Ibid. c. 19. Varias h. l. interpretationes habet *Excell. Koelerus* in disert. laudata p. 22. seqq. Huc cum primis etiam spectat *Sum. Ven. Heumannii* progr. de Germ. priscis litterar. secreta ignorantibus. 1719.

r) *Tacit.* c. 3.

s) *Strabo* Geogr. L. VI. & VII.

t) I. *Caes.* de b. G. L. IV. c. 3. & *Tacit.* de m. G. c. 32.

v) v. *Brucker.* hist. phil. crit. T. I. L. II. c. 9. §. 4.

geniorum doctrinaeque principes, quos in primis plerumque aestumant Galli, partim negant, x) sed de interioribus arbitror minusse cultis; partim adfirmant, y) sed de reliquis, qui sunt, cum commercii, tum vicinitatis iure, Gallicis moribus adfuefacti.

Quam ob rem quid Germanorum disciplinae tribui, quid Gallorum institutioni debeat, secerni enim haec ab illa atque internosci potest, explicabunt ea, quae de educatione puerorum, pro ut fertur Gallis quondam usitata, adhuc commemoranda videntur. Nam, qui rebus ipsorum diuinis interfuerunt, sacerdotes, vates, religionis interpretes, puerorum magistri, Druides illi, z) quos modo laudauimus, adolescentulos docebant, in specu, in abditis saltibus, a) tenebrarum, haud scio an etiam inelegantiae, domiciliis. Undique apud eos congregati, quod ferre non mitamur, vel maximis excitabantur praemiis, vel sua sponte in disciplinam conueniebant: A propinquis etiam parentibus mittebantur. b) Cunctantes miramur huius disciplinae alumnos, qui plus minus

x) I. Caes. l. c. L. VI. c. 21. Sam. Schurzfleisch. opp. hist. p. 832.

y) I. Fr. Reimian. hist. lit. P. II. p. 53.

z) v. Rossen & Nerret. l. d. p. 917. & 919. seqq. De Druidarum, in rebus friuolis, religione, lege Plinii hist. nat. L. XVI. c. 44.

a) I. Caes. de b. G. L. VI. c. 30. & 13. Pomp. Mela L. III. c. 2.

b) Ibid. c. 14.

minus viginti annos in eadem permanebant. c) Quales enim quaeso fructus, quanta aetatis ingrauescentis, quanta sanectutis emolumenta exinde ceperunt? Satis quidem erat diuturna seges; Sed messis in herba.

Nisi in ordinem suum plerumque cooptassent, quos tamen egregie eduxerant, nisi militiae vacationem omniumque rerum habuissent immunitatem, d) nisi magno in honore Druidum arcanis imbuti fuissent: e) Qui tot tam diu operam illis dare, qui scutum f) frameamque negligere, ceteroquin togam & primum adolescentiae honorem potuerint?

Graecas quidem litteras constat eos, tam publicis, quam priuatis in rebus adhibuisse; g) Carmina, antiquissimum annalium genus, rerum gestarum summaria quasi ac memoriam, tradidisse; h) Multa de sideribus atque eorum motu, de mundi & terrarum magnitudine, de natura rerum, de deorum immortalium vi ac potestate iuuentuti disputasse; i) Virtutibus dubitasse, nisi mortis metu exonerarent, elucere quemquam. Hinc hominis animum interire, negarunt. Hinc eum ab aliis ad alios, tamquam e domo

c) Ibid.

d) Ibid.

e) Ib. c. 13.

f) Tacit. l. d. c. 9. & 13.

g) I. Caes. b. G. c. 14.

h) Ibid. & Tac. c. 2.

i) I. Caes. c. 14.

domo in domum transire, auditoribus persuaferunt. l) Si scite, si congruenter ab origine à primisque causis repetiissent omnia, soli memoriae non studuissent & ratione uti quisque didicisset sua. Si explicare atque excutere intelligentiam suam voluerint, aequo Vobis concedam animo, non ita peruulgata fuisse Druidum praecepta. Sed pro dolor! Non aliis, sed sibi, non discipulis, sed magistris, non auditoribus, sed doctoribus docuerunt. Namque ex invidia laborabant. In vulgum efferri disciplinam tam praecaram, noluerunt. m) Ac ne adolescentes memoriam remitterent, (quasi vero vnicum id esset humanitatis signum,) veriti, in eadem excolenda, nulla ingenii ratione habita, nulla iudicii, omnem maluerunt industriam, quam poterant, assidue exprimere. n) Quo factum est, ut magnum apud eos discerent versuum numerum o), eoque probe callentes, siue domum reducti, siue ipsi Druides facti, vel maximis rebus pares praedicarentur, essent eruditissimi.

Attamen progressio & Germanis, & Gallis ad virtutem fuit? Ita quaedam fuit, sine legum observatione, sine violatione iuris. Impunitatem non permiserunt, maximam fere semper peccandi illaecebram. Poenam publice constituebant in flagitia, ne ab iis sibi quisque cauere non posset. Causam flagitio-

l) Ibid.

m) Ibid.

n) Ibid. L. VI. de b. G. c. 14.

o) Ibid.

gitiorum reticebant, ne insontes praua cupiditate incenderent. p)

Tandem aliquando ex ephebis exceſſerunt. Liberos ſuos Galli, quum adoleſcent, quum militiae belliquē manēra ſuſtinere poſſent, palam ad ſe adire, antea contrarias fasque erat, patiebantur, in celebritate hominum, in conſpectu parentis verſari, tunc honeſtum ducebant. q)

Quod autem reliquum eſt, Galliae populi magis magisque paullatim ſunt exculti. Primum enim rudiores, deinceps laudabilium doctrinarum ſtudiis ex feritate ad manſuetudinem traducti, iam ante *Caesaris* & *Taciti* memoriam, quod vterque omiſit, quod *Iuſtinus* r) & *Ammianus Marcellinus* s) ſcriptum reliquerunt, ſenſum ſunt Graecorum praeceptis imbuti. Nam Tarquinio rege Romano factum eſt, vt ex Aſia Phoceniū iuuentus, oſtio Tiberis inueſta, in vltimos Galliae ſinus nauibus deinceps proſecta, Maſſiliam inter Ligures & ſeras gentes Gallorum conderet. Hi autem, à vicinis fatigati, Graeci Gallos & vſum vitae cultioris & agtorum cultum & vrbes moenibus cingere docuerunt. Tum legibus non armis viuere, tum & vitem amputare & oliuam ferere conſueuerunt. Adeoque magnus tam rebus, quam hominibus impoſitus eſt mitor, vt non Graecia in Galliam emiſſaſſe, ſed Gallia in Graeciam translata videretur. Poſt ea inchoata ſunt per Bardos, & Eubages

p) *Tacit.* l. c. c. 12.

q) *I. Caes.* de b. G. c. 18.

r) *L. XLIII.* c. 3. ſeqq.

s) *L. XV.* c. 23. ſeq.

bagés & Druidas multo maiora. Bardi fortissimum quodque illustris viri factum, heroicis versibus cum dulcibus lyrae modulis cantitarunt; Eubages scrutantes summa & sublimia naturae pandere conabantur. Inter hos Druidae, ingeniis celsiores, sodalitiis adstricti consortiis, quaestionibus occultarum rerum altiarumque erecti sunt & despectantes humana promuntiarunt animos immortales.

Habetis vniuersum disciplinarum, quales tum fuerunt, orbem; videtis omnem scientiarum complexum, quibus erudiri studiosa Germanorum iuuentus fortasse potuit: Litteras Graecas dico, poetice, historiam rerum antiquiorum, distictendi caeli studium, quod astronomia vocatur, terrarum descriptionem, quam geographiam adpellamus, rerum naturalium scientiam, physices nomine celebratam, theologiam in prius ac disciplinam morum. t) Maiores vestros huius institutionis alunos accepistis vicinales. Virtutem, cuius laus omnis in actione consistit, vsu magis & re ipsa, quam contemplatione ac nomine, exercebant. Virtutem in omni vita maximi faciebant, ita vt ipsis ea nihil esset antiquius. Virtutem commune omnium hominum, huius ipsius causa, officium esse putabant. Virtutem - - - Quid quaero? Bonos omnino viros se praestabant.

Iam vero haec omnia, *auditores ac summatissimi*, nihilo secius valde adhuc erant imperfecta. Tantum, credite, huic disciplinae deerat, quantum ad di multis vix potuit tacculis. Neque hoc vniuersae Germa-

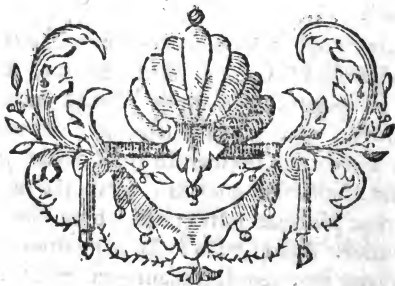
t) v. I. *Brucker*. *Celeb. viri hist. phil. crit.* T. I. L. II. c. 9.

Germanorum nationi contigit, quod iam semel iterumue monui, neque eadem omnibus vna fuit artium ac scientiarum ratio. A Graecorum colonia, postea Massiliensi, optima quaeque acceperant Galli; Sed ab his quo remotiores essent, eo magis, vtrum inuidia ducti, an incuria sopiti, quid interest? eo inquam magis eoque diutius educationis optima expertes, litterarum studia commodaque ignorarunt.

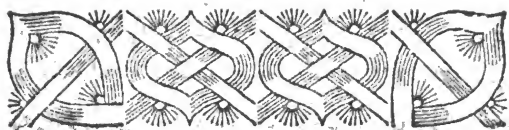
Barbaris denique ad verum Dei cultum conuersis, haec scimus aliquoties, paullatim vero, compensata, partim Constantini Chlōri cura, partim imperio ac prudentia Caroli M. partim beati Lutheri, Melānchthonis & Iusti Menii consiliis. Deo & magistratui acceptum referimus id, quod de scholis, de puerorum educatione, de iuuentutis disciplina, aliquamdiu praeclare, sapienter ac pulcre constitutum est.

Quare, rogo vos, *auditores honoratissimi*, quare nobis ea data? Quare conseruata sunt? Quare, quaeso, temporum inclinatione, nostra demum digna fuerunt, quae maxima sapientiae incrementa, maxima liberorum nostrorum bona secum ferant, quanta ne cogitarunt quidem, memoria superiori. Exploratane pristinae institutionis atque eius, quae hodie vtimur, dissimilitudo? An scholarum inclinatam ac prope iacentem fortunam queramus? An veteres suis exponebant veram hominum sapientiam, quae, quicunque voluerit, gaudere hodie potest, cognitionem salutis aeternae, artes, quae ad humanitatem pertinent, scientias, quae verum expromunt, quae lucem adferunt menti, voluntatem corrigunt? An his duo lustra transigere iucundius vtiliusue vi-

detur, sub moderamine eorum, qui adaurem insu-
furrant, quae ceteros celant, quae, quasi occulta,
prodere vetant nec docentibus, nec discentibus cla-
re satis perfecta? Tempora nostra nosmet nobis
gratulemur, quae veritati inferuiunt, quae tot mo-
lestiis, tot cruciatibus leuant iuvenes studia aemu-
lantes, quae sana, prudenti, necessaria puerorum
educatione delectantur. Hoc ipsum lyceum, hoc
laudandum nobilissimi magistratus institutum, hi di-
sciplinae elegantioris alumni, parentum deliciae,
spes salutis communis, vestri non minus, *meritissimi*
collegae, labores, atque adolescentulorum alacritas,
ardor & progressus de tanta aetatis nostrae,
nunquam non exoptanda, felicitate lo-
quuntur. Cæt.

III.
DE
P E T A L I S M O.

DE PETALISMO exponam, à Syracusanis, odio tyrannidis constituto, ad similitudinem Ostracismi Atheniensium.

Notationem ipsius nemo ignorat, qui, quid sibi velit Graecorum πέταλον, recte intelligit. Ea enim est huius vocis vis ac potestas, ut primum significet folia, quae in arborum frondibus progerminant, quae vernum tempus producit; deinde laminam, foliis fortasse similem. Itaque *Hesiodus* gratam esse navigationem arbitratus, vere adpetente,

„gelidus canis quum montibus humor
„soluitur“,

inquit: a)

Ἦμος δὴ τὸ πρῶτον ὅσον τ' ἐπιβᾶσα κορώνη.
ἶχνος ἐποίησεν, τόσπον πέταλ' ἀνδρὶ φανείη
ἐν κρᾶδι ἀκροτάτῃ.

„Quando

a) Ἐργ. κ. ἡμ. v. 677. seqq.

„Quando primum quanto procedens cornix
 „vestigium fecit, tantum, folia homini adpareant,
 „in ficu summa“.

Idem, hac ipsa voce usus, laetam segetem alibi descripsit, his verbis: b)

οἶγε μὲν ἡμῶν
 αἰχμῆς ὀξεῖησι κορονιόωντα πέτῃλα
 βριθόμενα σαχύων, ὥστει Δημήτερος ἀκλῆν.

Quae ad verbum exprimo de Graecis:

„Illi quidem metebant
 „mucronibus acutis incurua folia
 „impleta spicis tamquam Cereris donum“.

Haec autem usitata τῷ πετάλῳ significatio fuit. Nec dubito quin è corona Dianae, (Ephesinae, ut opinor,) deciderit folium, quod *Aelianus* c) vocat πέταλον, à puero quodam furto ablatum. Namque expertes doctrinae diuiniore Dianam sibi finxisse coronatam, quod tacitum est multis antiquitatum scriptoribus relictum, praeter *Aelianum*, obseruat *Dionysius Halicarnassensis*. d) Sed coronas tribue-

b) Ἀσπ. v. 288. seqq.

c) Var. hist. L. V. c. 16.

d) Antiq. Rom. L. II. c. 22.

tribuebant veteres. Ioui è quercu, ex olea Miner-
uae, Baccho ex hedera, ceteris ex aliis arbori-
bus, e)

„olim quas vellent esse in tutela sua“. f)

Et quem fugit, Dianam non venationum modo, ve-
rum etiam siluarum fuisse deam, praesidem, cu-
stodem? Quare quid obstat, quin *Ἀρτέμιδος* caput
cinctum putemus corona, ex arborum foliis, iis-
que, ut ornatissimum fieret, inauratis? Quin *πέ-
ταλον χρυσῶν*, ab *Aeliano* commemoratum, non
laminam, non bracteam, ut interpretes voluit, sed
auratum folium significet?

Recentiores quidem, maxime rerum ecclesiasti-
carum scriptores, ut *Epiphanius*, g) ut *Eusebius*, h)
ut alii, quos diligenter explanauit *Suicerus*, i) au-
ream laminam hac voce adpellarunt, à pontificibus
in fronte gestatam. Talem adscribunt Iacobo, fra-
tri Seruatoris *μακαριστάτης*; Talem etiam Ioanni,
discipulo, *ἐπὶ τὸ ἑῷδος τῆ Κυρίᾳ ἀναπεσόντι*.

Sed Syracusanorum *πεταλισμός*, ἀπὸ τῶν πε-
ταλῶν, „a foliis“, nomen est sortitus. „Ostracif-
mus“.

e) Conf. *Feitzb.* Antiqu. Homer. L. I. c. 11.

f) *Phaedr.* L. III. fab. 17.

g) Haeres. LXXIX.

h) Hist. eccl. L. III. c. 31.

i) Sub voce *πέταλον*.

mus“ enim erat, quod *Hesychius* l) docet, ὁ διὰ φύλλων γινόμενος, „foliis fieri solitus“.

Ex quibus adparet, eandem fuisse Thebanorum, Atheniensium & Syracusanorum naturam. Nam apud eos quo quis maiori erat, auctoritate, eo quoque maiori ciues erant in timore. Et quo quis magis metuebatur, eo maturius adiciebatur exsilio. Hinc suos Thebani m) quondam eiecerunt ἰππαρχικούς, quasi dixeris equitum magistros. Hinc Athenienses, in ciuitate maxime florentes, testarum suffragiis, quod Ostracismus vocant, expulsi. n) Hinc quoque apud Syracusanos PETALISMO multati omnes, quorum potentiam extimescebant, qui illis non videbantur posse esse priuati, quos in suspicionem adduxerant, tamquam nouarum rerum cupidos, trahi ad imperii cupiditatem.

Atque ad id occasio data, teste *Diodoro Siculo*, o) haec fuit: Saeculo conditi orbis XXXVI, quum multis in Siciliae locis conspiratae factionum partes, tum Syracusis erat ciuitas mixta, procaci libertate & effrenata Tyndaridis cuiusdam audacia. Hic quidem friuola iactantia tumens, homo & callidus & ad fraudem acutus id potissimum agebat, vt in fidem & clientelam suam se conferrent, quotquot eius

l) Sub voce πεταλισμός.

m) *Plutarch.* de gen. Socrat. T. II. p. 578.

n) *Cornel. Nep.* Cimon. c. 3.

o) *Biblioth. hist.* L. XI.

eius ciuitatis fortuna miseri. Vidit autem, tanta molientem non satis tutum fore, sine satellitibus. Igitur clientes suos saepius exercendo effecit, ut sibi essent praesidio. At non ita multo post, ad iudicium ipsius nomen delatum. Reus in custodiam datus &, legitimis quibusdam confectis, cum ceteris tumultum concitantibus, quo captiuum recuperarent ducem, supplicio mactatus est grauissimo. Quo quidem peccantium interitu, nihilo secius non deterriti, qui concupiscebant tyrannidem: Sed saepius sunt factiosi Syracusarum libertatem opprimere conati. Ex quo etiam factum est, ut populus non posset, quin Atheniensium imitaretur institutum & πεταλισμὸν in re publica introduceret.

Quid multis? In testas inscripserunt Athenis nomina ciuium, infestorum libertati communi. Eadem referebant Syracusis in folia oliuae. Athenis, qui plurimas testas habebant in vnam coniectas vel decem, vel quindecim annorum exsilio p) adficiebantur. Syracusis autem, quorum plurima folia fuerunt, ex numero ciuium in quinquennium eiecerunt.

Ac ne longum sit, Ostracismus Athenis diuissime valuit. Res enim publica hac lege praeclare

p) Alex. ab Alexandr. dier. gen. E. III. c. 20.

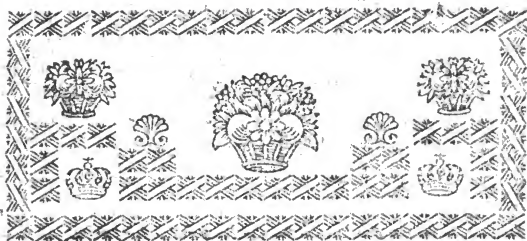
clare erat comparata. Petalifsum vero Syracusis non multo postea sustulerunt. Nam tantum aberat, ut in commune consulerent, ut optimus quisque luxuria diffunderet; siquidem formidine poenae abiiciebant tantum non omnes curam rei publicae.

IV.

DE

ARA LVGDVNENSI.

Non eram nescius, DVLCISSIMI AVDI-
TORES, quum, quae *Iuuenalis* habet in
Satyris difficilia & perobscura, partim in-
terpretari, partim illustrare Vobis inciperem, fore
vt hic meus labor in varias variorum reprehensiones
incurreret. Discedatis enim ab iis, quae inexplica-
bilia videntur; Nonne verendum, ne aures Vestras
consceleret poeta, ne vltro citroque perdiderit

„pudicitiam, Saturno rege moratam
„in terris, visamque diu“?

Quare omni cautionis genere hac in re vsus, quod
ad me pertinet, incumbere in id eo magis debebo,
quo minus vel *Iuuenalis*, vel mei Vos aliquando
poeniteat. Terminis iam sumus circumscripti, nisi
fallor, & iustis & necessariis. Mittamus itaque vel
profana vel minus honesta. In rem vero praesen-
tem vt veniamus, ad ARAM LVGDVNENSEM Vos
mecum accingite. Satisne hoc constat, contume-
liae non minus quam laudibus acceptum referre ar-
tes, quibus liberales doctrinae continentur?

Videte,

Videte, quantum olim exstructa LVGDVNENSIVM ARA merum incussit oratoribus. Sane magnopere ad illam quondam elaborarunt, ut compositae, ut ornate dicerent, cum quadam etiam actionis dignitate. Maxima enim ibidem fuit horride & inculte dicentium ignominia. *Iuuenali* a) nostro inter spem & desperationem haesitat libidinosus heres & pallet,

„ut nudis pressit qui calcibus anguem,

„aut LVGDVNENSEM rhetor dicturus ad ARAM“.

Quae ut eo facilius intelligatis, de integro dicenda res est.

Aras & *altaria* solent plerumque intermiscere. Nam diis superis antiqui, ut *Festus* b) auctor est, in aedificiis a terra exaltatis sacra faciebant. Quod multo aliter fiebat terrestribus, aliter infernalibus. Ab hac autem altitudine *altaria* sunt, in quibus adolebatur ignis, nomen sortita. Sunt etiam, qui ex igne, in altaribus alendo, vocem explicant. *Aras*, si *Varronem* c) audimus, adpellantur ex arceis: Quae loca pura fuerunt, ubi veterum frumenta segeta vel terebantur, vel arescebant. Atque, ob illorum similitudinem, cuius loco in urbe puero Romani hoc nomen imposuerunt. Nisi potius ara dicitur ab ardore. „Ad quem“, idem inquit *Varro*, „ut sit, fit ara. A quo ipsa arca non abest: Quod „qui arefacit, ardor est solis“. Sed non pari modo

a) L. I. Satyr. I. v. 43 seq.

b) Sub voc. „altaria“.

c) De ling. Lat. I. IV.

do notationem arae inuestigauit *Macrobius*, d) eundem auctorem ceteroquin secutus. Namque aras primum ansas adpellasse Romanos opinatur; „Quod esset necessarium, à sacrificantibus ea teneri“.

Vtūque erit, vtraque tamen voce, pro ratione vel rerum, vel scriptoris etiam promiscue vtuntur. Nec altare semper est à terra erectum, nec ara in eadem constituta. Dñs etiam superis aras tribuit, iisque altitudinem praescripsit *Vitruuius*. e) „Ioui omnibusque caelestibus“, inquit, „quam excelsissimae constituantur, Vestae, Terrae, Marique humiles collocentur. Ita idoneae his institutionibus explicabuntur in mediis aedibus ararum deformationes“.

Hinc *Iuuenalis* f).

--- „nullas nummorum ereximus aras.“

Et *Virgilius*: g)

„Saxa, vocant Itali mediis quae in fluctibus aras, dorsum immane mari summo.“

Neque ita multo post Aeneas Veneri promittit: h)

„Multa tibi ante aras nostra cadet hostia dextra.“

Traiani quidem Caesaris virtutes, vt exornarentur laudibus diuinis, memini *Pliniam* i) scripsisse, eum esse electum „inter aras & altaria“. Sed, nisi fallor

d) *Saturnal.* L. III. c. 2.

e) *De architect.* L. IV. c. 8. v. *Natal. Com.* *Mythol.* L. I. c. 10.

f) L. I. *Satyr.* I. v. 114.

g) *Aeneid.* L. I. v. 113.

h) v. 338. & 353. & 359.

i) *Panegy.* I. 5. *Conf. Liu.* L. I. c. 32.

lor vtrumque coniunxit, vt Traiani electionem sanctam, sancto quippe loco factam, digne praedicaret. Cui alienum non est, quod de Zacharia, loco, summa colendo caerimonia, μεταξὺ τῆς ναῖς καὶ θυσιῶν, interfecto, accepimus. 1)

Itaque ARAM LVGDVNENSEM exstructam & à solo exaltatam, non terrae superficiem fuisse, non aream modo sanctam, nec repugnat, nec Straboni m) fuit incognitum. Hic autem de duabus aris, quae Lugduni fuerunt, mentionem facit, iisque haud dissimilibus. Alteri non inscriptiones solum LX gentium tribuit, verum etiam imagines singularum, quae plano in loco fieri non poterant. Alteram aequae magnam vocat, his vsus verbis: "ἐστὶ βωμὸς ἀξιόλογος ἐπιγραφὴν ἔχων τῶν ἔθνων ἑ τὸν ἀριθμὸν, καὶ ἐπὶ τῶν ἐκάστων μία. Καὶ ἄλλος μέγας. Illam Alexander ab Alexandro n) ait, Lugduni fuisse communem. „Finitimos“ enim „conciuit populos numero sexaginta. Ad quod sacrum singuli euocati, ingenti „coacta manu, aduentabant, deque rebus magnis „indicto concilio decernebant“.

Quare, quanam fuerit ara, fortasse quaeritis, AVDITORES, à Iuuenali nominata: Illane, vbi tot populi, tamquam in vnum locum, contrahebantur, an quae dicta est posterior? Priorem potissimum credo, poetam significasse, iuxta quam

1) Matth. XXIII. 35.

m) Geograph L. IV. p. 53.

n) Diet. gen. L. V. p. 259.

quam suum quisque sermonem, posito victori praemio, habuerit. In causa haec sunt: Alterutram, ad Rhodantum sitam, *Alexander ab Alexandro* descripsit. Haec ipsa fuit communis. Iam vero dicebant oratores, vbi eodem flumine proximo mergi potuerunt, qui maxime displicuerant, de delendis suis recusantes. Id igitur quemadmodum paullo post adparebit, ita nec ara, quam *Iuuenalis* commemorauit ab eadem fuit disiuncta. Accedit templum, ante urbem, o) ἐπὶ τῇ συμβολῇ τῶν ποταμῶν, vbi Arar & Rhodanus coeunt, ex communi Gallorum sententia, Augusto Caesari dicatum. Et si quid coniecere hac in re praeterea licet, ARA haec LVGDVNENSIS nisi in eo, certe iuxta illud esse potuit. Quae quamquam non ad liquidum explorata, quam maxime tamen accedere ad veritatem videntur.

Sed publicis sacrisque rebus aram communem fuisse destinata, non oratorum certamini solum, Vobis facile concedo. Non enim est ante Caligulae memoriam institutum, sed hoc ipso auctore factum, vt quum varii generis ludi in Gallia, nominatim Lugduni, ederentur, tum certamina Graecae Latinaeque facundiae. Hac in re potissimum credimus *Suetonio*. p) Aram vero antea fuisse hic minime negauit. Comitibus, saepius ad illam habitis, Ipsi iam cognouistis. Quam ob rem habetis

o) *Strabo* hoc memoriae prodidit l. c.

p) *Caligul.* c. 20.

betis partim singularem ipsius vsum, partim, quem rhetoribus olim iniecit, pauorem. De quibus singulis quaedam adhuc sunt monenda.

Certarunt quidem oratores modo animi causa, modo dicendi exercitationis, tanti semper aestimatae, gratia. Satis erit, hoc loco proferre ludicum Domitiani spectaculum, quod post Caligulae tempora fuit, quo Graece Latineque docti tam ligata dixerunt, quam prosa solutaque oratione. q) Neque insolitae plane fuerunt ad aras declamationes. Sed dubito, an βωμολόχος ἀνὴρ, nugatoris adpellatio r) ex eiusmodi sermonum genere, πᾶρά τῆς βωμῆς ad altaria facto, arido nonnunquam atque exili, nomen ceperit. Christianis saltem in usu fuerunt, apud altare, vel ex altaris gradibus interdum habitae contiones. s) Tantum autem, quantum Caligula constituit, in rhetorum certamine, nec victis vnquam decretum est supplicium, nec praemium victori. Totius rei rationem, quae ad nos peruenit, idem docet *Suetonius*, t) inquit: „Caligula Caesar edidit „ & peregre spectacula; in Sicilia Syracusis ha- „ sticos ludos & in Gallia Lugduni miscellos. „ Sed & certamen quoque Graecae Latinaeque „ facundiae. Quo certamine ferunt victoribus „ praemia

q) *Sueton.* in Domitian. c. 4.

r) *Aelian.* var. hist. L. II. c. 13.

s) v. *Gothof. Voigti* thysiafteriolog. c. 19. §. 9.

t) In Calig. c. d.

„ praemia victos contulisse, eorundem & laudes
 „ componere coactos. Eos autem, qui maxime
 „ displicuissent, scripta sua spongia linguaue dele-
 „ re iussos, nisi ferulis obiurgari aut flumine pro-
 „ ximo mergi maluissent“.

Cui quidem memoriae, si singulas conside-
 rabitis huius certaminis circumstantias, facile pa-
 ter, nonnulla deesse. Nam, sermone vel Graeco
 vel Latino vti solitos, atque orationem suam
 quemque secum habuisse scriptam, certum est.
 Contra ea latet, qua de causa, quoties, quo-
 nam potissimum tempore; vtrum à volunta-
 riis, an ab inuitis; vtrum legendo, an me-
 moriter recitando factum sit.

Vberius autem exponitur, quod ad eloquen-
 tissimi cuiusque gloriam, pariter atque ignomini-
 am ieiune dicentium pertinuit. Quantis in laudi-
 bus tota fuit Gallia, auditoribus probari ac victo-
 rem citari, ad ARAM LVGDVNENSEM? Huic victi
 praemia conferebant. Iam vero si

„ inuidus alterius macrescit rebus opimis“;

Si

„ inuidia Siculi non inuenere tyranni

„ maius tormentum“,

dici non potest, quam miseri fuerint hoc certa-
 mine superati. Ac

„ nulla

„ nulla est tam facilis res, quin difficilis fiet,
 „ quam inuitus facias “.

Ex quo, ipsis quam gratæ fuerint victoris laudes, ad quas componendas coacti dicuntur, facile diuinabitur. At, veriti maiora, eo magis sibi pauebant. Scripta sua minus probati, vel spongia, vel lingua, delere iussi. Quod quum facerent, in ore hominum pro ludibrio abibant; sin vero minus, ferulis istos obiurgare, minusque caecos in flumen Rhodanum demittere sunt adorti. Sic animus horruit, sic vita aequæ turpis ac mors verenda fuit, ad

ARAM LVGDVNENSEM, imperante

Caligula, dicturis.

V.

A D

VIRVM ILLVSTREM

IOANNEM MATTHIAM

GESNERVM

PVBL. GOTTINGENSEM ELOQVENTIAE

ET POES. PROFESSOREM, BIBLIO-

THECARIVM cct.

EMINENTISSIMI

A. M. CARDIN. QVIRINI

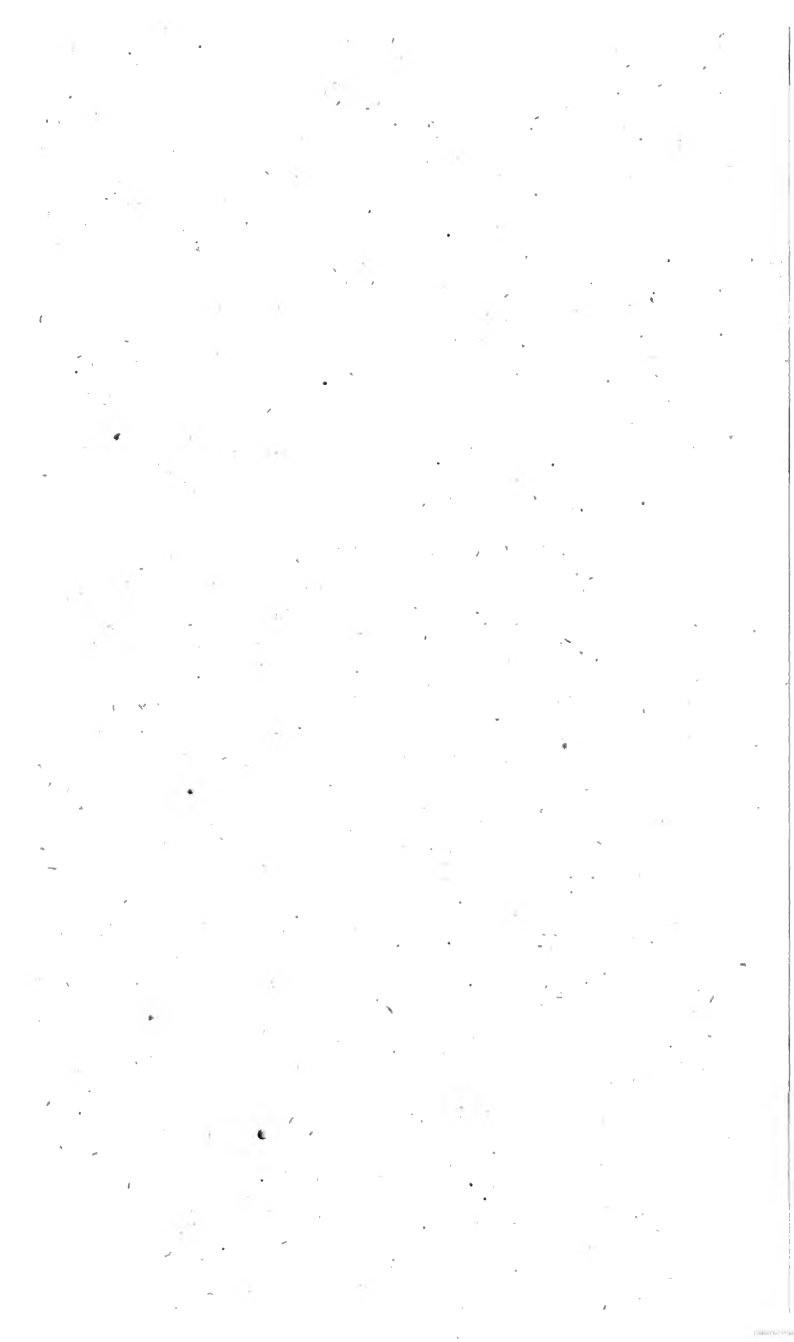
EPISCOP. BRIXIENS.

DE HERCVLANEO

EPISTOLA

obseruationes passim adiecit

M. Theoph. Lud. Münter.

Postquam superioribus diebus publicandos Brixianis his typis censui plausus, ab orbe literato septentrionali editos ob vetera monumenta, quae ex recens detecta Herculani urbe in regno Neapolitano eruuntur, Te, *vir clarissime*, programmatis, a) quo in primis plausus illi continentur, disertissimum auctorem adeat, oportet, Tibique insuper inscribatur, excavationis illius descriptio meas ad manus iam iam perlata. Hocce igitur grato animo accipias, precor, munusculum, etsi omnino impar iis gratibus referendis, quas Tibi à me deberi professus sum publico documento, literis scilicet ad Feuerlinum collegam Tuum doctissimum nuperrime exaratis. Singularis enim beneficii loco accepissem, me vnum in Italia ab humanitate vestra selectum fuisse, cui copia fieret eiusdem programmatis, legendi primo ac perfruendi; deinde vero illius communicandi cum eruditis viris, quibus certe hac etiam tempestate regio nostra abundat. Quid vero? quum Tibi praeter ea visum fuerit, iniecta ibidem mei nominis-

- a) Programma istud, *de Herculano. nuper. reperto.* a. 1747. Georgiae Augustae decennalia indicens, quippe quod auctore suo dignum, iam aliquoties est typis exscriptum, ut in *Vicennal. Brixienf. Gotting.* celebr. p. 29. seqq.

minis mentione, tanto me honore dignari, ut, dum legerem, in genas meas e purpura, quam gero, ruborem illabi statim persenserim.

Pretio autem descriptionis, quam confectum proferam, nihil decedere arbitror, si Tibi candide exponam leuem aliquam offensionem, quam mihi eiusdem exordium progignit. Memoratur in eo M. Nonius Balbus, indigitaturque absque vlla haesitatione *Proconsul*. Inscriptio autem, vnde nomen illud hauritur, huiusmodi est:

M. NONIO M. F.

BALBO

P. R. PROC.

MERCVLANENSES

P.

Hacque recitata author descriptionis subdit, siglas illas P. R. à nemine adhuc intellectas fuisse. Et si vero multum ego absim, ut antiquarii personam induam, haud dissimulabo, mihi videri, literas quoque PROC. eiusdem authoris aliorumque, qui iisdem *Proconsulis* interpretationem indiderint, intellectum fugisse. Illas namque, potius quam *Proconsul*, interpretarer ego *Procurator*; siglasque P. R. quae illico praecedunt, redderem, seu *Publicae Rei*, seu *Priuatæ Rei*, seu *Principis Rationis*, seu tandem, *Patrimonii Rationis*; b) Instituebantur enim à prin-

- b) Oedipo hic est opus. Tantis autem viris adhuc dubitantibus, certi posuisse aliquid, puderet. Nec minus facilia sunt reiectu, quae coniectu videbantur facillima. Incerta ipse dico, quae supra p. 53. n. q. opinabar. Consulueram in primis consulendum Ill. Gesnerum. Respondebat, pro humanitate sua, quod ipsius

à principe Procuratores, tam publici, quam priuati sui patrimonij in prouincijs & vrbibus, hosque illustri

ipsius pace fiat, hic commodè publicanda: „Quid mihi videretur,“ inquit, „de inscriptione illa Noniana, vel potius, cur non audeam aliquid de ea asseruere, scripsi superiore anno ad Ven. *Feverlinum*, quam ille epistolam misit ad ipsum Cardinalem, quod intelligo ex collectione, cui titulum fecit, *Specimen humanitatis, qua erudiri quidam* cet. p. 18. Ibi enim cetera epistolae reponi iussit Eminent. Cardinalis; Quae ad inscriptionem pertinent, certa ratione praetermisit, alias forte publicanda vel publicata. Quae illa sint, si cupis forte cognoscere, en tibi illa:

*Ex literis I. M. GESNERI ad ven.
FEVERLINUM.*

--- „Sed nec de communicata nobiscum inscriptione, commentari aliquid, in his praesertim temporum meorum angustiis, ausus sum, cum verear, ne parum integra ad Eminentissimum Cardinalem ea perueniret. Certe scrupulum mihi iniecit ad primum, statim conspectum illud, quod memineram eam videre publicatam in libro Anglicano, qui literas pictoris adolescentis ad amicos continet; (*Letters from a young Painter abroad to his Friends in England. Lond. 1748. p. 203.*) Sed diuersa paulum ratione. Ponam utramque, ut iudicare possis, utrum sine causa laborem:

Eminent. Quiriniapographum.

M. NONIO M. F.

BALBO

P. R. PROC.

HERCVLIANENSES

P.

In literis pictoris.

MARCO NONIO. M. F.

BALBO. PR. PRO. COS.

HERCVLIANENSES.

„Nonium Balbum Actiacis temporibus tribunum pl.
„Caesari Octauiano fauentem contra Antonium, Dio
„memorat. Nec desunt Noniae genti alia decora.
Potest

Iustri dignitate, & magna autoritate praeditos fuisse innotescit. Inscriptio, quam affert celeberrimus Muratorius p. MMXXIV. Thes. Inscript. aut parum fideliter Neapoli descripta fuit, aut rem, de qua agitur, obscurat potius quam illustrat; nam ita illa se habet eo loco: c)

M. NO-

„Potest legi P. R. PRO.C. populi Romā. Proconsu-
 „li: Potest legi PRAetori, PRO. CONsuli. Nec
 „enim absurdum est, ut aliquis ex Praetore Proconsul
 „fiat, sub primis imperatoribus: Possē aliquem Pro-
 „consulem dici, non adiecto prouinciae nomine, &
 „extra prouinciam, non habet difficultatem. Potue-
 „re Herculenses causam habere honoris habendi vi-
 „ro, cuius Proconsulatus ad ipsos nihil proprie perti-
 „neret. Sed illud me mouet, quod dicitur in Picto-
 „ris epistola esse hic titulus in basi *Statuae equestris*:
 „Qui honos videtur varius cuiquam inter Romanos, &
 „in illa Romae vicinia tributus, nisi vel imperatori Po-
 „Ro. florente rep. vel deinde imperatori alicui Augusto.
 „Porro cum temporis notam non habeat ille titulus,
 „cum ex forma literarum existimare vel diuinare nihil
 „nobis liceat: Haec omnia faciunt, ut fere pudeat
 „conicere aliquid, quod aequae facile reuicere aliquis
 „possit, quod flatu quasi vno oris disiiciat, qui inspi-
 „ciendi ipsius lapidis habeat opportunitatem. cet.

- c) Quam nobilis fuerit Noniana gens, quam condecora-
 ra laudibus, plures, dant ab ipso *Muratorio* ibidem
 memoratae, inscriptiones. Altera est:

M. NONIO. M. F. BALBO.

PATRI.

D. D.

Altera:

VICARIAE A. F. ARCHIADI.

MATRI. BALBI.

D. D.

Vtramque, quibus inerant, statuae detectae reddiderunt.

M. NONIO M. F. BALBO

PR. PRO. COS.

D D

Aequè miror, nullam huiusce inscriptionis mentionem fieri in descriptione mox subiungenda, nec *Muratorium* vlla adnotatione tenebras, quas dixi, depellere curasse. Venio nunc ad descriptionem.

DESCRIPTIO

excavationis, quae in villa Resina fit, iussu regis utr. Sic.

Quinquaginta fere anni sunt, quum palatium prope ad eum locum, vbi nunc terram erant, extrueretur. Hic autem reperiiebantur, quas è regno clam exportarunt, mirae pulcritudinis statuae. Quo quidem palam facto, rex iussit, vt excavationem vicinam & amplam & profundam facere regiis sumtibus inchoarent. Vnde tot extractae sunt varii generis antiquitates, vt intra, sex vel quinque annos tale formarint museum, quale terrarum dominus, quicumque fuerit, vel pluribus saeculis, cogere non poterit. Et quia lapicidina, vt ita dicam, vasta est atque intacta, dies, quo laborant, praeterit fere nullus, quin statuat quandam expromant, vel alia quaedam antiquissima vasa, vel supellectilem.

Igitur adhuc cognita, (multa enim dispersa quoque erant, alia male excepta, alia, quippe quae rarissima, rex occulta habet,) sunt marpesia cautes, caballum repraesentans & equitem pro natura proconsulis, cuius nomen M. Nonius Balbus. Hic est thorace vestitus, paludamento ab humero ipsius sinistro pendente; Tam insigniter aptatus, vt intuentis cuiusque stuporem exciter. Et equus & proconsul

ful opus sunt absolutissimum, ab artifice, sine dubio, Graeco, ex eodem galactite statuatio, sculptum. Agnoscuntur venae, muscoli, status, vivacitas equi honorarii autem alteram habentis, inter alia festiva, porrectam, alteram vero versam in equitem, qui calcaribus & annulo digiti cet. instructus est. Ad imaginationem facta haec sunt, sic ut & thorax, habena ac frenum, praestantissimam. Basi inscriptum hoc est:

M. NONIO. M. F.

BALBO

P. R. PROC.

HERCVLANENSES.

P.

Nullam prorsus reperies antiquitatem aequae perfectam, atque ista est. Sed P. R. quid sibi velit; dicere adhuc nemo potuit. Sunt quidem variae explanationes & Florentia missae, quas omnes notavi; d) Sed historici munere fungor, non antiquarii: Statuam hanc equestrem, (si quidem iam omnium est orbis terrarum pulcerrima, Antonini adeo Capitolinae,

- d) Ad eruendam huius monumenti antiquitatem, descriptione adhuc opus est, cum statuae, tum inscriptionis; longe accuratiori. Ego vero, si P. R. si PROCuratori legendum, scirem, num Flavii Caesaris tempore Nonius ille vixerit? Num, in restituendis civitatibus, incendio terraeque motu afflictis, procuratores Caesar adhibuerit? v. *Sueton.* in Flau. Vesp. c. 17. Tantumne equestris statuae honorem procurator meruerit? Iisque positis, quid obstat, quin Perditae, Rei vel Perditarum Rerum PROCuratori, legas? Herculanenses vero multa perdidisse, primo Vesuvii montis incendio, adparet.

nae, tam ob antiquitatem, quam artificem sane peritissimum, longe praeferenda,) rex in atrio basilicae magnae Porticensis collocari iussit. Ferreis ibi cancellis circumdatae marmoreisque columnis, sunt armati custodes impositi.

Ante scalas eiusdem palatii, in basi recens facta, vides statuam Vitellii caesaris, naturae congruentem, cui nihil deest. Est perfectissima & ipse suo discernitur vultu, moneris simillimo. Dimidia venustissime ornatus thorax est eminentia, mirabilia ei sunt calcaria, conforme etiam paludamentum. Hasta tantum desideratur, quam dextra fortasse tenuit. Similiter alia quaedam dicto equiti desunt. Hanc autem non multo ante, caballum & equitem nobilissimum eruerunt.

Sunt praeter ea repertae sex & forsitan plures statuae ex aere, Colossicarum magnitudine, & feminarum & vna plane nuda Neronis, eadem aerea. Fulmen manu tenet, Iouem simulat, artificio perfectissimo. e) *Duae Statuae Colossenses, sedentes; sed sine capitibus, ceterum absolutissimae. Sacellum, vel Mosaici laboris altare. Statuae plures mediocres ac paruulae: Idola, numero carentia. Quaedam sunt tam praeclare efficta, ut duo vel tria impensarum tanto aequiualeant, quantum rex in iis adhuc consumpsit. Nondum omnia sunt suo loco collocata; Sed repoliuntur, pristino, tamen pigmento, siue colore relicto. Superiori aequalem equum cre-

e) Neronis Statuas reponi Othonem Caesarem curasse, testes sunt *Suetonius* in eius vita c. 7. & *Tacitus* Hist. I. 78.

credunt esse repertum, infractum vero. Ne quid de aliis marmoreis rebus dicam, vt de tabulis, venustissima quadam figura suffultis. cet.

Plura eruta sunt, quae antiquitates mire illustrant. Vasa aenea, quae mensurae procul dubio fuerunt liquorum. Sunt illis anfae, dimidiata eminentia effictae, summo artificio. Aliaque infinita culinae vasa, ac bellaria conficiendi instrumenta. Ecquis crederet? Furnum eruerunt obturatum. Quem quum aperuissent, intus comparuit patina quaedam metallica, bene magna, diametro circiter sesqui palmaris, cum clibanite in ea incinerato. Obseruabant in ipso cinere laborem. Sed quum in eo esset, vt auferretur foras, corruit quaecunque eminens in partes patinae inferiores. Conseruarunt tamen patinam, quam portarunt ad regem. In interiore furni parte varia inerant vasa & metallica, & Samia. De quibus, certo deficiente signo auctoreque certo, dubitant.

Atque eruerunt bellissimas è marmore pretioso columnas. Duas circiter sex palmarum, in oratorio suo eiusdem palatii, poni rex curauit, quae, quia maxinae, ita conseruantur. Pauimenta tessellata cet. Multa perierunt; Locum enim euertit Vesuuinus ignis & quae ibi erant vel tota, vel ex parte consumpsit, ne marmoreis quidem aeneisque exceptis. f)

In

f) Mirum, quot integra adhuc sunt iuuenta: Hoc litterae Angl. pictoris indicant. Ex aliis autem combustis, parum vbiue non fuisse ignis Vesuuini terraeque motus vim, facile coniicitur. Supr. p. 38. seqq.

In museo regis ostenduntur varii generis serae, claves, repagula, cornices, cardines, arma: Et quae alia? Sardonyces, numi in rei memoriam cusi, corna, vel gemmae pulcre admodum scalptae, magna vero ex parte perditae.

Nondum annus est, quum strepitum in hac metropoli faceret liber repertus, aeneus, quatuor tantum tabularum & quidem aenearum. Illis ex utraque parte sunt incisae litterae. Continent honestam militum huiusce loci, ubi excauatio fit, missionem. cct. g) Res, quam princeps nullus habet. Legere librum eruditis nondum contigit; Nam rex eum ipse sub clauē, ut aiunt, conseruat,

Inscriptiones autem, quibus, quia quasi loquuntur, maxima solet esse antiquissimarum rerum existimatio, multae sunt, quae statum pristinum loci effossi docent, ubi tam raras reperiuntur tamque utilissimae antiquitates. Istic enim nominantur imperatores & theatrum. Inter alia longissimam aetate superiori offenderunt recensionem, quod quidem dicitur, vel fami-

- g) Dimittendi exercitus tria potissimum genera accepi-mus. *Honesta* dicebatur missio, quam imperator, emeritis stipendiis, vel ante indulgebat. *Causaria*, propter valetudinem, laboribus militiae soluebat. *Ignominiosa* denique missio totiens fuit, quotiens is, qui mittebat, nominatim adderet, „ignominiae causae, se se mittere“. Semper enim debebat, cur mittatur miles, addi. Dimittens utebatur his verbis: „*Discedite castris*“, vel: „*Discedite Quirites atque arma deponite.*“ cct. v. *Barn. Brissou. de form. L. IV. n. 57. p. 343.*

familiarum Roman. renouationem cum marmore bene longo largoque. Boiardum suspicantur, hocce luci redditurum.

Sunt quoque fragmenta, quae reparari nequeunt, innumera: Quae ex eo quod tam facile conteruntur atque infringuntur, dolenda.

Rex noster ad omnia maximopere est incitatus, omnia quoque conseruabit. Fabricata sunt diuersa sub cameris regiis magni, quod Neapoli est, palatii conclauiā, vt, quonam tempore? adhuc ignoratur, cuncta iusto ordine, adiuuantibus antiquitatum peritissimis, collocentur.

Optaret quisque, à nobis ostendi peregrinis, qualis locus effossus fuerit, vnde abundantiam praestantissimarum ac pretiosarum rerum, quae restiterunt, acceperimus. Sed quomodo dici certi aliquid potest? Namque effossio fit confusa, nec vacuum erutum quicquam relinquunt, sed ob vicum bene magnum replent, supra iacentem, quem nos Refinam, Latini Retinam vocant. Tot varias variorum imperatorum statuas conspicientes, confundimur. Verum quidem est, Vitellium & Neronem in theatris nostris fuisse, quibus poni statuae poterant. Balbi autem proconsulis nomen & muliebres statuas, tamquam Vestalium, cet. vbi respicimus, dubii exinde denuo sumus: Nec dici potest, templum ne, an theatrum, an oppidum, aut destructi huius loci arcus sint triumphales. Multo magis, quum furni, culinae, vasa utensilia, libri cet. reperiuntur. Quid igitur mirum, si certi quid de iis constitui nequit

quit. Expectabimus, dum casus vel fortuna vestigia ostendat, magis aperta. Quo facto verum publico non denegabimus. Atque observandum praeter ea, Vesuvium fuisse malum desolatorem, qui corrumpit & incendio miseram reddidit terram nostram, ante amoenissimam. Quis doctus, imo doctissimus antiquarius posset ex iis, quae adhuc videmus, vel argumentari vel decidere, quare hic status antiquitatum tam fertilis fuerit rarissimarum superbissimarumque?

Vnum tantum eruimus, cui certi quid inest, hunc locum *Herculanum* siue *Herculanium*, Graece *Ἡρακλεῖον*, non Turrim Graeci esse, ut nos Neapolitani credidimus cum accuratioribus Geographis omnibus, quorum & Cluverus locum eundem vidit. Herculanenses enim Nonio Balbo statuum posuisse, repertum.

Artis criticae minus periti & Dionem, Strabonem, ceterosque Geographos minores, non authenticos, ut suam quisque linguam loquitur, sed translatos legere soliti, theatrum id esse credunt, in tempora Titi cadere contententes. Ita vult *Lafena* noster, auctor satis obscurus, in opere de gymnasio. Addunt quidem, verosimilius, theatrum non in *Herculano*, sed in regia vrbe nostra, vel utroque simul fuisse. Haec autem tam perturbata quaestio anni occupationem minimum indigeret, ad explicandos conciliandosque veteres & Graecorum & Latinorum auctores, quotquot sunt, qui de re nostra loquuntur; ad faciendas, quibus opus esset, observationes criticas tollendamque tantam confusionem, quantam

vbique sparsit doctus noster, *Petrus Lasena*, censuram meritis accuratorem.

Aliam Cumis iam inchoavit rex noster, non sine magnificentia regali, excavationem, vastam satis, verum prope exhaustam. Non enim contactae erant antiquitates, vti Resinae vel Herculani, à Vesuvio. Interim eruerunt porticum, cum pluribus statuis Colossicis. Quorum vna, quam expromebant, Herculis erat plane nudi, XIV vel XV. palmarum longitudine. Brachii pars ei deest, pariter ac lumbi. Adest caput, quod aequè minus ac dorsum cedit Herculi Farnesio. Supercilia arcuata omnes nostri pictores admirantur. Continua temporis serie aliae effodiuntur statuæ similes & sub arcu magni palatii regis, quod Neapoli est, aduectae, in basibus novis collocantur. Reperta sunt quaedam dimidiata, quod dicunt, eminentia pulcre ornata. Huc duae spectant inscriptiones pulcerrimae; Altera Graeca, quam ego interpretatus sum, altera difficillima, in laudem Veneris, ligata oratione scripta, illustrata quoque à me & recitata D. abbati Cossalio. Similiter ad Zenonem Apost. exemplum breue missum est. Accedunt aliae infinitae inscriptiones libertorum sepulcrales, quas etsi mecum non seruem singulas, vbi tamen quaeram, non ignoro.

Non est, quod amplius dubitemus, quin Herculaneum sit Resina, h) siquidem in itinerario Antonini

h) Cui subscribit auctor libelli: *Memoire sur la Ville souterraine &c.* p. 40. Quo iure? non video. Villa fuit *Retina* Latinis, Italis deinceps dicta *Resina*; Hercu-

tonini dicitur distare à Neapoli sex lapidibus & Turris Graeci, pro Herculano habita, à nobis adpellatur Turris octaua, quia octo lapidibus ab hac vrbe abest & suam quodque milliarem turrim forsitan habuit.

Ego vero adfentior amicis, qui aliquas inscriptionum reliquias legerunt, litterasque viciales internoscentes, clare admodum cognouerunt theatrum & Rufum, qui illud fecerat, architectum.

Octaginta fere palmarum altitudinem excauatio habet omniaque obruta sunt immenso bitumine, quod tempore diuerso Vesuius eructauit. Nihilominus tamen secius locus hic plus quam quinque vel sex milliarium spatio, à famosi Vulcani vertice distat. A cratere siue mari nostro locus vnus circiter lapidis spatio abest. Quare recordemur sapienterque obseruemus, theatrum hocce oppidum Herculaneense supra se habere molem bituminis LXXX palmarum &

Herculaneum vero oppidum. Plinium natum maiorem Vesuii montis pericula inuestigantem, Retinam dum ardebat petiisse, loco auxilium laturum, memoriae prodidit, in epistolis suis, natum minor. Cur quaesio Herculaneum Plinius silentio praeterit? Num vno tantum loco naues adpulit Hercules? Idque Retinae factum vbinam legitur? Sua semet ipsum resutauit inscriptione, ibid. p. II. publicata, Retinam & Herculaneum clare satis distinguente. Est omnino vicina Herculaneo, à mari magis remoto, villa haec, cum aliis tot exiguis, habenda. v. supra p. 10. p. 39. seq. n. c. & *Christoph. Cellar. Geograph. antiqu. L. II. c. 9. p. 834.*

& Titi memoria regionem fuisse tanto humiliorem. O quam mirabilem flammaram lapidumque eruptionem!

Est quoque repertus, quod paene oblitus eram, magnus excellentium picturarum numerus, à parietibus subterraneis aularum locisque decentibus repositarum. Monstrarunt eas professoribus, qui colorum virtutem, delineationem, fabulae expressionem &, quascunque repraesentant, formas sunt valde admirati.

Regi igitur quum propositum esset, omnes istas antiquitatum reliquias dignas esse, quae in aes inciderentur, initium ab artifice factum, artis suae parum perito. Exinde autem imperfecta plane rerum orta est descriptio. Quam ob rem accersi Roma curarunt excusorem optimum, cui mercedem adsignarunt satis honorabilem. Qui quum designatione probe caller, statuis & omnibus quae noui musei restant, publicum aliquando delectabitur.

Perpulcra effossa est manus Panthea, i) qua iucunde possunt antiquitatum litterariarum amatores occupari.

In picturis inuentis, quas rex conseruat, observantur nobilis architecturae aedificia in iisque fenestrac lapidum specularium. Quibus nonnulli medio-

i) De signo Pantheo, totius profanorum religionis quondam complexu, omnium deorum dearumque quasi speculo, conf. *Ph Bonanni* Museum Kircherian. Claf. IV. n. 39.

diocrium antiquariorum nostrorum decepti, vitra putarunt esse, nostris similia. Sed lapides notos repraesentare possunt, pellucidos ac speculares.

Ne multa; Publicum posset varia cognitione, ante incognita optimosque scriptores Graecos ac Latinos illustrante, locupletari.

Terminanti mihi istam haecenus festinabundam qualemcunque relationem, à personis fide dignis nunciatur, diebus proxime praeterlapsis puluillum erutum esse, scissum omnino ac discerptum. Omnia fere eius materiae intus fuerunt instrumenta parvula, acus, vulsellae, digitalia aliaque muliebria. Ingens accedit statua marmorea, cum magnis columnarum marmoris boni fragmentis. Plura vero bene rara sibi & in posterum promittunt, qui effodiendo occupantur.

Quare quum ita sint, nemo inficiabitur, Herculanensem civitatem ab inferis nostra hac tempestate excitatam sibi optimo iure eos plausus promeruisse, quos Tu, Clarissime Gesnere, edidisti in Programmate, quo regiae istius academiae decennialia celebrasti. Idoneis siquidem iam testibus constat, Herculenum ex Vesuvii rejectamentis erutum antiquitati, historiae, architecturae, literis omnibus profuturum. Quare tibi plaudo, Orator disertissime, Tibi gratulor, atque eruditis omnibus gaudeo. Vale.

Brixiae die XVI. Martii an. MDCCXLVIII.

*

*

*

P. S. An autem inferuire etiam possit figendæ Diluuii Noetici epochæ, id profecto affirmare non ausim, nec proinde suffragio meo probare quæ de ea re scripsit Praeful Romanae Curiae cetera doctissimus, mihiq; dum viueret, amicissimus, Franc. Blanchinus in libro, *Historia Vniuersale prouata con monumenti, e figurata con simboli degli Antichi*. Quo enim pacto mihi vel ipse, vel alius persuaferit, certis omnino annorum periodis alligata fuisse ea omnia Vesuuii reiectamenta, quæ Herculaneum ad inferos tandem detrulerint, superaggeratis ad singula illa, seu bituminis, seu fractorum igne lapidum quibusdam veluti pauimentis, quorum numerus certos nos faciat, quo primum tempore Diluuii aquae terrae illius florem cooperuerint? Ex mente siquidem Blanchini, quandoquidem naturae opera ordine procedunt, binæque, vt constat, postremae Vesuuii vomitiones (copiosiores Author intelligit, pauimentis illis sternendis idoneas) mille & sexcentis annis abs se invicem absuerunt, pronum est argumentari, totidem annos inter binas alias intercedere debuisse; atque in hunc modum earundem quotquot eucenerint numerus, certo innotescens ex numero illorum pauimentorum, indubiam reddere idoneus erit aeram oecumenicae eluionis, cuius aquae super terram pauimentis iis omnibus subiectam primum incubuerint, & postea loco cesserint, quo eiusdem terrae facies, vt antea, appareret. Haec omnia Blanchinus. Ego vero ab eo proditum, febrium instar, vomitionum illarum circuitum, parum absum, vt
fanati-

fanaticum errorem putem, eoque magis, quod pro reiectae materiae copia, temporis etiam seu maior, seu minor mensura iisdem foret assignanda, neque etiam credo, certe explorari posse pavimentorum illorum numerum. Quare censeo valde humaniter Socios meos Academicos Parisienses egisse, dum reata Blanchini opinione prorsus ab ea taxanda abstinerunt. *Histoir. de l'Acad. T. IX. p. 16. sqq.*

SYLLABVS.

SCRIPTORVM QVORVNDAM DE EFFOSSIS.

HERCVLANEI.

Zuzzeri d'una antica villa scoperta. cet. Venet.
1746. 4.

Pietro Lasena del Ginnasio.

Notizie intorno allo scoprimento della Città di Ercolano vicino da Napoli. 1747. 12.

I. M. Gesneri P. P. Gotting. progr. de Herculano nuper reperto.

A. M. Card. *Quirini* ad I. M. Gesnerum epistola.

Letters from a young Painter abroad to his Friends in England. London. 1748. 8.

Memoire sur la Ville souterraine decouverte au pied du Mont Vesuve à Paris; & Suivant cette Copie à Gottingue, 1748. 4.

M. *Ad. Henr. Dresig* Lubb. Rect. de anastasi oppidi
Herculanei, exaestuantis Vesuvii cinere olim
sepulti. Lubb. 8. pl. 4.

Symbolae litterariae, opuscula varia philologica,
scientifica, antiquaria, signa, lapides, numis-
mata, gemmas & monumenta medii aevi,
nunc primam edita, complectentes. Volum. I.
Florent. 1749. Auctor praepos. *Gori* dicitur
in Goetting. Gel. Zeit. a. I. 1749. p. 296.

VI.
D E M V S A,

A
POETIS IMPLORARI QVONDAM
SOLITA,

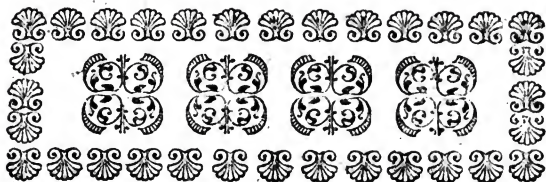
AD CLARISSIMVM

HENR. CASP. BAVERMEISTERVM,

ANDREANI HILDESIENSIS

RECTOREM BENE MERITVM.

Amicitiae nostrae, mi *Bauermeister*, memor ad Te mitto, quae, nisi graue fuerit, quod alioquin iucundum esse Tibi solet, pro more Tuo, hoc est humaniter excipies.

Quam pie, quam cogitate ceperint à diuino quodam numine rerum primordia vel expertes sanctioris disciplinae, non ignoras. Quam diligenter vero & qua ratione idem obseruarint, sua quoque imbuti superstitione, vates ac gentis vtriusque poetae, miror. Quum enim res omnes adgrediebantur ope Iouis; tum carminum initia à Musis plerumque facta cognoscimus. Nihil autem rite, nihilque prouidenter homines, existimarunt, sine deorum immortalium ope, consilio, honore auspicari. *Plin. Paneg. I. Vide confitentem Virgilium: Eccl. III. v. 60. seqq.*

„ Ab Ioue principium musae. Iouis omnia plena:

„ Ille colit terras, illi mea carmina curae.

Quaerentem *Horatium: L. 1. ep. 3. v. 12. seqq.*

Fidibusne Latinis

„ Thebanos aptare modos studet, auspice Musa?
Communè istud fuit tam Graecorum, quam Latinorum Musas inuocandi officium; Atque animaduertisse iuuat, idem eos exsecutos fuisse non eadem ratione. Namque in initio statim implorarunt Graeci adiutrices; Latini contra tantum non omnes praeposuerunt carminis argumentum.

Sed

Sed de Musis, si quid in genere dicendum, variae fuerunt. Id quod nos *Cicero* docebit L. III. de nat. deor. c. 21. „Iam Musae primae quatuor,“ inquit, „natae Ioue altero,“ (Caeli filio,) „Thel-
 „xiope, Mneme, Aoede, Melete: Secundae Ioue
 „tertio & Mnemosyne, procreatae nouem: Ter-
 „tiae, Ioue tertio Pierio natae & Antiopa, quas
 „Pieridas & Pierias solent poetae adpellare, iisdem
 „nominaibus, eodem numero, quo proximae supe-
 „riores.“ Iupiter autem tertius, vti ipse ante di-
 xerat, Cretensis fuit, Saturni filius. De parentibus,
 nominibus, honore, virtuteque Musarum, hic ex-
 ponere longum foret. *Natalem Comitum* de singulis
 copiose disputasse, memini *Mythol.* L. VII. c. 15.
 Pierias huc pertinere, ipse intelligis. In primis eas
 recenset *Hesiodus theog.* v. 76. seqq.

Ἐννέα θυγατέρες μεγάλης Διὸς ἐκγεγαυῖα,
 Κλειώ τ', Εὐτέρπη τε, Μελπομένη τε,
 Τερψιχόρη τ', Ἐρατώ τε, Πολύμνια τ' Οὐρανίη τε,
 Καλλιόπη θ'.

Quem ad modum vero cunctae artibus bonis ingenuisque praeesse credebantur, ita etiam poetae, omnem Musarum chorum implorare, minime dubitarunt. Exemplum esto *Virgilius* Ecl. VI. v. 13. hisce tantum: „Pergite Pierides,“ opiferas allocutus. Haud scio an delectum quendam semper habuerint, qui ipsarum nomine canebant. Certe vnam ceteris praetulerunt, saepiusque inuocarunt.

Haec sine dubio fuit Calliope. Nam *Musaeus*, vel quisquis fuerit poematis de Hero & Leandro auctor, non temere inchoauit amoris clandestini descriptionem:

Εἰπέ, θεὰ, κρυφίῳν ἐπιμαρτυρεῖ λύχρον ἐρώτων. κ. 7. λ.

Nen

Non Venerem dicit ille, non aliam Deam, sed Musam. Honoris causa ita adpellata Calliope, quod bene opinatur I. H. Kromayerus in dissertat. Musæo ab hoc ipso præmissa. §. 9. p. 17. *Homerus* pari modo consecrat carmen Iliad. A. v. 1.

Μῆνιν ἄειδε θεὰ Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος.

Quibus Scholiastes addit: κοινῶ μεν ὀνόματι προσαγορεύει τὰς Μῦσας, & paullo post; λέγει δὲ τὴν Καλλιόπην.

Eodem instituto utitur *Lucretius*, primum qui L. I. de rer. nat. v. 24. Venerem adpellavit:

„Te sociam studeo scribendis versibus esse.“

Similem autem Veneri accepimus musam nostram, munere functam, ab illius parum abhorrente. Quid mirum, utramque si promiscue adierit? Idem itaque L. VI. v. 91. seqq.

„Tu mihi supremæ præscripta ad candida calcis

„currenti spatium præmonstra callida Musa,

„Calliope, requies hominum, diuumque voluptas:

„Te duce ut insigni capiam cum laude coronam.“

Silius Italicus L. I. de bello Punic. v. 3.

--- „Da Musa decus memorare laborum.“

Sulpicia Satyr. v. 1.

„Musa, quibus numeris, horoas & arma frequentas

„fabellam permitte mihi contexere paucis.“

Eamque Musam poetria deinceps satis aperte nominat. v. 12.

„Dic mihi, Calliope, quidnam pater ille Deorum

„cogitat.“

Similiter *Virgilius* L. I. Aeneid. v. 12.

„Musa, mihi causas memora. ---

Is igitur quod aliquoties simpliciter fecerat, alibi nomine adiecto observavit L. IX. v. 525.

„Vos, o Calliope, precor adspirare canenti“

Ag-

Agmen claudant *Horatiana* vota L. III. od. IV. 2. seq.

„Descende caelo, & dic age tibia

„regina longum Calliope-melos.“

Et L. I. epist. VIII. 2.

„Musa rogata refer.“

Sed hac de re quaestio est, quam virtute Calliope potissimum eluxit, ut eam prae ceteris implorare veterum poetae duxerint tam dignum, quam necessarium? „Pulcre loquentem“ τὴν Καλλιόπην indicare, patet. Id nomen sortitam *Plutarchus* orat. vit. ait παρακάλεν, „aduocabant,“ tanquam demulcentem faciundia sua populi contumaciam. Idem in *Amator*. Calliopem testatur, τὸ σπερδαίζον ἡμῶν ἐπιστρέφειν καὶ συγκατορθῆναι. Princeps ea vocatur & omnium praestantissima & regum venerandorum comes.

Ἡ δὲ προφερεσάτη ἐστὶν ἀπασέων.

Ἡ μὲν γὰρ βασιλεύσιν ἅμ' αἰδοῖσιν ὀπηδεῖ.

Sunt diserta *Hesiodi* dicta *θεογ.* v. 79. seq. Omnem causam in compendium redegit *Taubmannus* ad *Virg.* L. IV. Aen. v. 525. Alii hanc Musam nominatim citari aiunt, vel quia (auctore epigr.) Calliope

σοφίαν ἡρώιδος εὖρεν ἀοιδῆς

vel quia secundum *Rhiani* P. veteris carmen, una vocata Musa, omnes adfunt. Quare etiam canit Calliope, ceterae sorores tantum modulantur. Vale, mi *Amice*, & si quid erratum est, emenda; Ante vero, fausta quacuis expertus, refelle τὸ ἐπιγράμμα

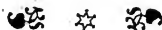
AVSON. p. 106.

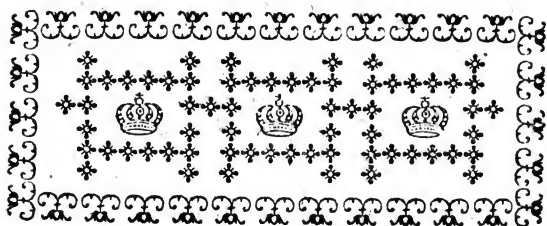
„Felix Grammaticus non est, sed nec fuit unquam,

„nex quisquam est felix nomine Grammaticus.

„Sed si quis felix, praeter fatum existit unquam,

„is demum excessit Grammaticos canonas.

INDEX AVCTORVM,

QVI

IN PARERGIS COMMÉMORANTVR.

A.

Aclian. var. hist. 88. 100.

Leand. *Alberti* Descript. Ital. Colon. 1567. 8. 9.

Alexāder ab *Alexandro.* 14. 27. 61. 62. 91. 98.

M. *Antoninus.* 8.

Aufonius. 128.

B.

Baronii Annal. 31.

Blanchinus. 120.

Ph. *Bonanni* Mus. Kirch. 118.

G. C. *Braccini* del inc. Vesuv. Nap. 1632. 22. 26.

B. *Briffon.* de form. ed. Contrad. Lips. 1731. 113.

Bruckeri hist. phil. cr. 36. 77. 82.

I

I. *Cae-*

INDEX AVCTORVM.

C.

- I. Caesar.* [73.](#) [74.](#) [76.](#) [77.](#) [78.](#) seqq.
Callimachus. [33.](#)
Carionis Chronic. [15.](#)
Pietr. Castelli incend. del monr. Vesuu. [8.](#) [25.](#)
Chr. Cellarii Geogr. ant. [117.](#)
Cicero de off. [5.](#)
 - - - pro Arch. P. [8.](#) [18.](#) [21.](#)
 - - - ad Att. [8.](#)
 - - - orat. de leg. agr. [19.](#)
 - - - de nat. deor. [126.](#)
Clausing. ius publ. Ro. [29.](#)
Ph. Chuerman. Ital. antiqu. Lugd. Batau. 1624. [10.](#)
 [19.](#) [20.](#) [22.](#) [75.](#)
Columella. [20.](#)
Connor. Eu. med. [68.](#)
Cornelius Nep. [16.](#) [90.](#)
Vinc. Alfar. Crucius. [8.](#) [22.](#) [25.](#) [26.](#) [32.](#)

D.

- Dempster.* Paralip. ad Rosin. ant. Rom. [59.](#)
Paullus Diaconus. [17.](#)
Dio Cass. [9.](#)
Diodorus Sic. L. Rhodom. Hanouiae 1604. [5.](#) [12.](#)
 [16.](#) [26.](#) [27.](#) [90.](#)
Dionys. Halic. [6.](#) [7.](#) [10.](#) [15.](#) [16.](#) [18.](#) [20.](#) [59.](#) [88.](#)

E.

- Epiphanius.* [89.](#)
Eutropius. [17.](#)
Eusebii Chron. [31.](#) hist. eccl. [89.](#)

F.

INDEX AVCTORVM.

F.

- I. A. Fabricii* Bibliogr. ant. 70.
Fasti Sic. 17. 18. 31.
Eu. Feith. Ant. Hom. Amstel. 1726. 13.
Festus. 11. 21. 96.
Valer. Flaccus. 60.
Florus. 6. 9. 19. 20.
Freinsheimii Supplem. Liu. 18.

G.

- Gazette de Cologne.* 1748. 45.
I. M. Gesneri progr. 7. 8. 105.
 - - - - adnot. ad Plin. ep. 10.
 - - - - laud. 64. 106. 119.
A. Gellius. 21.
Goetting. Gel. Zeit. a. 1747. 7.

H.

- Herodotus.* 12. 15. 16.
Hesiodus. 12. 87. seq. 126. 128.
Hesychius. 90.
Heumannii progr. de Germ. &c. 77.
Histoire de l'Academ. à Paris. 12.
Homerus. 12. 13. 127.
Horatius. 13. 126. 128.

I.

- Iustinus.* 17. 81.
Iuuenal. 60. 95. 96. 97.

INDEX AVCTORVM.

K.

I. D. Koeler. de Germ. schol. 62. 77.

I. H. Kromayerus. 127.

L.

Lafena de Gymnaf. 115.

Ambros. Leo. 8. 9.

Letters from a young Paint. 23. 27. 28. 42. 43.

107.

Lipsius de amphith. 45.

Liuius. 5. 6. 12. 61. 97.

Lucretius. 127.

M.

Mabillon. iter. Italic. 8.

Macrobius. 11. 62. 96.

P. Manutius. in ant. Ro. 29.

Am. Marcellinus. 75. 81.

Martialis. 7. 26. 38. 61.

Mela Pomp. 6. 9. 11. 74. seq. 78.

Memoire sur la Ville souterr. 15. 19. 28. 31. 40.

41. 45. 47. 54. 57. 116.

Minutius Fel. Octau. Lugd. Bat. 1652. 26.

Miscellanea nou. Lips. 11.

Muratorii thes. inscr. 108.

Musaeus. 126.

N.

Natalis Comit. Mytholog. Francof. 1584. 10. 11.

12. 13. 15. 16. 59. 60. 61. 97. 127.

O.

INDEX AVCTORVM.

O.

Ouidius. 8.

P.

Gu. Panciroll. de reb. mem. & deperd. Amberg.
1660. 13.

Vellei. Paterculus. 9. 18.

Persius. 13.

Pfeiffer. ant. Gr. 13.

Phaedrus. 89.

Plinii hist. nat. 5. 6. 8. 10. 19. 27. 53. 78.

Plinii ep. 20. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 71. Pa-
neg. 97. 125.

Plutarchus ed. Francof. 1620. 6. 12. 71. 73. 90.
128.

Propertius. 8. 13.

Q.

I. de Quinones el mont. Vesuu. Madrid. 1632. 8. 25.

A. M. Quirini ep. 54. 64.

R.

I. C. Recupiti incend. Vesuu. Rom. 1644. 8. 10. 19.
25. 37. 38. 39.

I. F. Reimmanni ll. post. Hom. 14.

- - - hist. litt. 75. 78.

Rosin. ant. R. 59.

Rossen. & Nerrett. Iud. u. Heid. Tempel. 76. 78.

S.

Salmasius. 6.

Ant. Sanfelix. Campan. Amstel. 1656. 8. 22. 38. 42.

INDEX AVCTORVM

Saubert. de sacrif. 57.
Sam. Schurzfleisch. opp. hist. 78.
L. An. Seneca. 6. 9. 20. 27. 28. de ira. 69. 73.
Seruius in Virg. 57.
Silius Italic. 11. 22. 30. 127.
Pap. Statius. 14. 22.
G. Stollen Hist. der. Heid. mqr. 74.
Strabo ed. Casaub. 5. 8. 10. 13. 16. 20. 71. 72. 77.
 98. 99.
Suetonius. 41. 54. 55. 99. 100. 110. 111.
Suicer. 89.
Sulpicia. 127.

T.

Tacitus. 20. 28. 111. de mor. Germ. 69. 71. 72. 73.
 74. 75. 76. 77. 79.
Taubmann. in Virgil. 128.
Terentius. 74.

V.

Valer. Max. 11.
Varro. 96.
Vicennal. Brix. 105.
Sext. Aurel. Victor. 35.
Virgil. 15. 45. 61. 97. 125. 126. 127.
Vitruuius. 26. 27. 48. 97.
Godof. Voight thysiaft. 100.

X.

Xiphilinus in script. Gr. Ro. Francof. 1590. 9. 22. 23.
 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 40. 45. 52.

Z.

Zeiler itiner. Ital. 8. 9. 10.
Zonaras. 41.
Zefinus. 5.

I N D E X

R E R V M . A C V E R B O R V M .

A.

Aborigines Herculanei possessores 16.

Achilles. 60.

Aegeſtani. 16.

Αρχίαλος. 14.

Albion. 11.

Altare. 97.

Amphitheatrum differt à theatr. 45.

Amphitruo & Alcmen. 61.

Animi immortales. Germ. 79. 80.

Apollo. 55.

Appius & Virginia. 60.

Ara & altare diff. 96. etym. ib.

Arcades. 16.

Armentum Geryonis, quid ſit 12.

B.

Bacchus. 59. 63.

Balbus. 107.

Bardi. 81. ſeq.

Bafilicarum extrema. 48.

INDEX

Bellum Marficum. [18.](#)

Βωμολόχος. [100.](#)

Boues Geryonis. [12.](#)

C.

Cabo de la tore del faro. [11.](#)

Caligula Lugduni ludos or. edit. [100.](#)

Calliope. [127.](#) musa princeps. [128.](#)

Campani felices [19.](#) superbi. [20.](#) patriam relinquunt. [27.](#) Vesuvii metu defuncti. [28.](#) miseri adiuuantur à Tito. [41.](#)

Carmina German. hist. [79.](#)

Carthaginienſes. [16.](#) pacem cum Rom. faciunt. [17.](#)

Certamen oratorum. [100.](#)

Chalcidica. [14.](#) [47.](#) Herculan. [47.](#)

Chalcis. [13.](#)

Chiron. [60.](#)

Ciceronis simulacr. [56.](#)

Colonia Herculan. miss. [42.](#)

Coronae deorum quales. [88.](#) [89.](#)

Cum is incepta excauatio [116.](#)

Cupido. [61.](#) [63.](#)

D.

Declamationes apud aras solitae. [100.](#)

Diana coronata. [88.](#) silvarum praefes. [89.](#)

Diluuium Noet. [120.](#)

Domitiani spectaculum. [100.](#)

Dorieus. [16.](#)

Druidae. [77.](#) seqq. pueros educunt. [78.](#) seq. [80.](#) [82.](#)

E.

E.

Educatio pueror. sub Druid. 78.
 Egyptiac. sacrificium. differt ab al. 62.
 Epicurei de inter. mundi. 36.
 Eryx Sic. rex. 11. 15.
 Eubages. 81. seq.

F.

Flora. 62.
 Fundus populus. 21.

G.

Galli suos educunt. 81.
 Germani vet. 69. calumniis proscinduntur. 70. eorum fines. 71. ingenia. 72. migrationes. 72. educatio. 74. vitia. 74. seq. Dii & theologia. 75. seq. Astronom. 76. 79. philosophia & linguarum studium. 77. Gallos imitantur. 77. Druidas habent. 77. non omnes. 78. scientias. 79. 82. poenas. 81.
 Geryon 11. eius armentum quid sit 12. diuitiae. ib.
 Gigantes sub Vesuv. 33.
 Graecis litteris Germani utebantur. 79.

H.

Heraclea varior. oppidorum nomen 5. sq. 8.
 Heraclidae. 13. 15.
 Herculanum sepultum iam demum erutum 6. seq. ab Hercule conditum, adpellatumque 7. varie à scriptoribus vocatur. 8. verum nomen. 9. 11 15. eius situs. 9. 10. origo. 15. conditi tempus. 15. id ad fines repetunt. 16. restitutum. 16.

INDEX

mutatum. **17.** à Carthaginensibus liberatur. **17.** sub Rom. potestate. **18.** denuo. *ibid.* huius oppidi magnitudo ac conditio. **18.** seq. Pompeios non æquiparauit magnitudine. **19.** amoenitas oppidi atque vbertas. **20.** instituta. **20.** ciuitas Rom. **21.** fata nouissima. **22.** partim ruit. **28.** eius fortuna inclinata. **30.** factum & quidem terræ motus. **36.** sq. triginta pagi cum eo perierunt. **37.** Quot ibi oppressi. **37.** **51.** & flammis absumtum & cineribus consepultum. **38.** non solum obrutum à Vesuu. sed etiam demersum. **39.** **42.** **50.** **51.** nunquam rediit ad pristinam dignitatem. **41.** in vicum commut. **42.** per puteum **reperitum.** **42.** theatrum ibi quantum. **45.** quomodo & quid in eo effossum. **46.** euersio Herculanei. **50.** cum eo homines interiisse. **51.** seq. in effodiendo ipso reperta vasa. **57.** **112.** **119.** omnia in excauatione contemplare non patiuntur. **58.** Id oppidum an Resina. **116.** scriptores de Herculaneo. **121.** seq.

Herculanum. **8.**

Herculanum. **8.** seq. **40.** **44.** **115.**

Herculeæ, vrbs hospitis Herculei, Herculeum litus. **8.**

Hercules in concilio caelestium collocatus. **5.** ex ipso multa loca nominantur. *ib.* aduersus Geryonem in Iberiam proficiscitur. **11.** eiusdem cum Neptuni filiis pugna. **11.** diuitiis praefuit. **13.** interficit Erycem. **15.** eius simulacra. **63.**

Hippobotæ. **13.**

Homo à natura vitæ suæ modum non habet. **68.**

I.

Iberia metallifera. 12.

Ignis terrae motus cauffa. 28.

Imagines effoff. 43.

Incendïo multa delentur Herculaney. 18. confumi-
tur ipfum oppidum cum villis. 37. cum eo
terrae motus. 38. eius praenuntia. 51.

Italicum bellum. 18.

Iuno pecuniarum praefes. 13. ei manubias obtulit
Hercules ib.

Iupiter. 61.

L.

Lacedaemonii omnia ad oracula referunt. 16.

Leonidas. 17.

Liber in ruinis Herculan. 113.

Lugdunenfium ara. 96. exaltata. 98. communis. 98.
quaenam fuerit. 99. comitia apud eam habi-
ta. 99. declamat. ibi factar. auctor. 100.

Lugduni duae arae. 98. varii ludj. 99.

Lutatius Catulus conful. 17.

M.

Min. Magius fubigit Herculan. 18. cinitate. Ro. do-
natur. 18.

Maſſiliens. colon. 81. 83.

Matronae facrific. 57.

Mercurius. 62.

Miſſio milit. triplex. 113.

Moneta iam Hercul. tempor. 13.

Monte di Somma. 24. ſeq.

Mundi interitum opinati Hercul. 36.

Muni-

INDEX

Municipes & municipia. [21](#).
 Musae, quae fuerint. [126](#).
 Musas implorandi mos Gr. & Lat. diuersus. [125](#).

N.

Neapolis. [10](#).
 Neronis Statua. [111](#).
 M. Nonius Balbus. [53](#). seq. [106](#). seq. [109](#). seq.
 Numi Herc. Memoria. [12](#). Herculanei. [57](#).
 Nunciata. [9](#). seq.

O.

Oratores ad aram Lugdun. [99](#).
 Ofci. [16](#).
 Ostacismus. [90](#).

P.

Panthea manus. [118](#).
 Paridis iudicium. [61](#).
 Pecunia signata. [13](#).
 Pelasgi. [16](#).
 Pelorias. [11](#).
 Πέταλον. [87](#). seq.
 Petalismus. [89](#). quiseo multatus. [90](#). eius origo. [90](#).
 ratio. [91](#). abolitio. [91](#).
 Picturae Herculan. repertae. [46](#). [48](#). seq. [59](#). [118](#).
 Plinius n. mai. incend. Vesuu. interit. [38](#).
 Pompeii. [10](#). prouunt. [28](#). ibi muliercula à Vesuu.
 opprimitur. [37](#).
 Porticus. [8](#). [44](#). [53](#).
 P. R. [106](#). [110](#).
 Procuratores publ. [107](#).

RERV AC VERBORVM

Prouidentia Dei in educ. puer. [69.](#)

Pueri efferati. [68.](#)

Pythagoraeorum de mundi interitu placita. [36.](#)

R.

Retina. [10.](#) [1.](#) Refina. [40.](#) [109.](#) [114.](#) [117.](#)

Rhetores apud aram Lugdun. [100.](#) eorum praemia
& poenae. [101.](#)

S.

Sacrific. ritus. [57.](#) Egyptiac. [62.](#)

Salinas habuit Herculani. [20.](#)

Samnites. [16.](#)

Scena diff. theatr. & amphith. [45.](#)

Senatus Conf. [29.](#) numerus ad id neces. [ib.](#)

Sicilia Herculis arbitrio. [15.](#)

Sigillarium vñus in sacris [11.](#)

Silenus. [55.](#) [62.](#)

Statuae repertae in Herc. [52.](#) equestris. [53.](#) [108.](#)

Vitellii. [54.](#) aliorum [55.](#) seqq. Herculis. [116.](#)

Stymphalides. [63.](#)

Sueui. [74.](#)

Supplicatio Romae ob terrae motus. [22.](#)

Syracusani. [90.](#)

T.

Tabularium Herculanci incendio confectum. [18.](#)

Templum Herculi. vñsum. [47.](#)

Terrae motus. [27.](#) cum incendio sub Tit. [38.](#)

Theano. [74.](#)

Theatrum in excauat. Herculanci. [45.](#) [117.](#)

Thebani.

INDEX RERVM AC VERBORVM.

Thebani. 90.

Theseus Hercul. imitator. 12. eius imago. 59.

Titus Imperator factus. 31. consulit campan. deuastatae. 40.

Traiani imp. electio. 98.

Turris Graeci. 8. 9. 117. ibi inscriptio inuenta. 39.
vicin. Herc. 44.

octaua. 9.

Tyrrheni. 16.

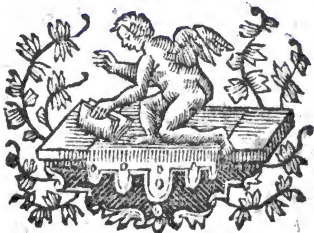
V.

Venus. 55. 127.

Vesuvius eius situs. 22. descriptio 23. seqq. à monte di Somma diuersus 25. eius incendia. 25. seqq. ante Titi memoriam non flagrauit. 25. incendia ipsius nimis vetusta. 26. eorum antiquitas. 27. sq. incendium sub Tito. 31. Chaos dictum 31. eius initium. 34. eius fumi, ignis lapidum ambust. copia. 35. ex eo cinis vsque in Africam perlatus creditur. 38.

Victoria picta. 59. 63.

Vitellii Statua. 54.

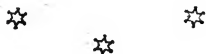

L. S.

Vt leuiuscula quaedam, in quibus librarii manus
facile aberrare potuit, Tibi enumerem,

p. 5.	lin. II.	<i>Hereclea</i>	legendum	<i>Heraclea</i> .
6.	l. 18.	<i>accepimus</i>	- - -	<i>accepimus.</i>
21.	l. 19.	<i>auctor res</i>	- - -	<i>auctores.</i>
22.	l. 29.	<i>Xyphilin.</i>	- - -	<i>Xiphilin.</i>
38.	l. 7.	<i>§. XXIII.</i>	- - -	<i>§. XXIV.</i>
41.	l. 7.	<i>Vesuuu.</i>	- - -	<i>Vesueu.</i>
48.	l. 3.	<i>circites</i>	- - -	<i>circiter.</i>
96.	l. 26.	<i>arca</i>	- - -	<i>area.</i>

Si qua fuerint praeter ea minus accurate scripta,
Tuae ipsius humanae emendationi permissa sunt.

as the
library